

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

**Kriminální kariéra
pachatelů drogové kriminality**

Ivana Trávníčková

Petr Zeman

Praha 2010

Autoři:

PhDr. Ivana Trávníčková, CSc.

JUDr. Petr Zeman, Ph.D.

Recenzenti:

JUDr. Jaroslava Novotná, CSc. (státní zástupkyně Vrchního státního zastupitelství v Praze)

Prof. JUDr. Miroslav Protivinský, DrSc.

Autoři této studie děkují všem pracovníkům jednotlivých institucí z oblasti trestní justice, kteří jim při řešení výzkumného úkolu poskytli neocenitelnou součinnost. Zvláštní poděkování patří JUDr. Jaroslavě Novotné, CSc., a Prof. JUDr. Miroslavu Protivinskému, DrSc., za provedení externí oponentury studie a poskytnutí cenných připomínek a námětů."

Tento text neprošel jazykovou korekturou

ISBN 978-80-7338-101-1

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010

www.kriminologie.cz

Obsah:

I.	Úvod, předmět, cíl a metodika výzkumu	4
II.	Obecný vstup do problematiky	8
	II.1. Drogy	8
	II.2. Drogová kriminalita	13
	II.2.1. Právní úprava drogových trestných činů	13
	II.2.2. Stav a vývoj drogové kriminality	15
	II.2.3. Drogová kriminalita jako součást organizovaného zločinu	19
	II.2.4. Kriminální kariéra v souvislosti s užíváním drog a drogovou kriminalitou	23
III.	Analýza údajů z rejstříku trestů	28
	III.1. Pachatelé trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 tr. zák.	28
	III.1.1. Vzorek pachatelů	28
	III.1.2. Základní odsouzení	32
	III.1.3. Kriminální kariéra pachatelů z hlediska rozsahu trestné činnosti	35
	III.1.4. Kriminální kariéra pachatelů z hlediska struktury trestné činnosti	37
	III.1.5. Tresty a ochranná opatření	40
	III.1.6. Drogová trestná činnost	45
	III.1.7. Shrnutí	48
	III.2. Pachatelé trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187a tr. zák.	50
	III.2.1. Vzorek pachatelů	50
	III.2.2. Základní odsouzení	53
	III.2.3. Kriminální kariéra pachatelů z hlediska rozsahu trestné činnosti	55
	III.2.4. Kriminální kariéra pachatelů z hlediska struktury trestné činnosti	57
	III.2.5. Tresty a ochranná opatření	59
	III.2.6. Drogová trestná činnost	62
	III.2.7. Shrnutí	64
	III.3. Srovnání obou výzkumných souborů	66
IV.	Analýza údajů z trestních spisů	68
	IV.1. Trestní spisy k pachatelům odsouzeným za trestný čin dle §187 tr. zák.	69
	IV.1.1. Pachatel s jediným odsouzením v kriminální kariéře	69
	IV.1.2. Mnohonásobný recidivista	71
	IV.1.3. Pachatelé odsouzení pouze za drogovou trestnou činnost	74
	IV.1.4. Pachatel odsouzený za drogový trestný čin spáchaný ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech	81
	IV.1.5. Pachatel s ukončenou kriminální kariérou	82
	IV.2. Trestní spisy k pachatelům odsouzeným za trestný čin dle § 187a tr. zák.	83
	IV.2.1. Pachatel s jediným odsouzením v kriminální kariéře	83
	IV.2.2. Mnohonásobný recidivista	88
	IV.2.3. Pachatelé odsouzení pouze za drogovou trestnou činnost	91
	IV.3. Shrnutí kasuistik	95
V.	Závěr	97
VI.	Resumé	99
VII.	Summary	107
VIII.	Použité prameny	116

Král Heroin. Nevěděla jsem, že jsem byla otrokyní. Byl vždy připraven, když jsem po něm volala. A nebyla jsem nikdy opuštěná a sama. Musela jsem však plnit jeho rozkazy. Když mi nařídil krást, kradla jsem. Nařídil-li mi loupit, loupila jsem.

Sabina, 32 let

(In: Janík, A., Dušek, K.: Drogy a společnost. Praha: Avicenum 1990, str. 153.)

I. Úvod, předmět, cíl a metodika výzkumu

Úvod

Trestná činnost zaměřená na omamné a psychotropní látky je jednou z priorit organizovaného zločinu na území České republiky. Podle informací policistů z NPC¹ se Česká republika stala místem působení řady mezinárodních skupin organizovaného zločinu, zaměřených na výrobu a distribuci OPL, pro jejichž činnost u nás stále existují relativně vhodné podmínky. Specifickým problémem na úseku drogové kriminality v ČR je vedle vysoké latence značná koncentrace osob zapojených do výroby i distribuce metamfetaminu (pervitinu) a v poslední době i do pěstování cannabisu (marihuany) a snadná dostupnost všech druhů drog téměř na celém území České republiky.

Drogová kriminalita bývá obecně pokládána za druh závažné trestné činnosti. Pravidelně se jí věnují koncepční a analytické materiály z oblasti bezpečnosti a trestní justice, jako zprávy o bezpečnostní situaci, zprávy NSZ o činnosti státních zastupitelství, apod. Přispívá k tomu jistě i skutečnost, že drogová trestná činnost je součástí širokého spektra problémů, souvisejících s užíváním nelegálních drog, přičemž tyto problémy (zdravotní rizika, negativní sociální dopady) je obtížné pojímat odděleně a bývají proto posuzovány ve vzájemné souvislosti, což jejich závažnost ještě zvyšuje.

Zatímco formám, projevům a vývojovým tendencím v oblasti drogové kriminality se v ČR již v minulosti věnovala významná pozornost, včetně výzkumů zaměřených na tuto oblast, problematika pachatelů drogové delikvence byla dosud poněkud opomíjena a výzkumné zprávy se jí zabývaly zpravidla spíše okrajově. Přitom poznání osobnosti pachatele se pokládá za důležitý nástroj pro zpracování strategie prevence a kontroly příslušného druhu trestné činnosti.

Drogová kriminalita, byť pojímaná v užším smyslu tedy jako tzv. drogové trestné činy, uvedené v § 187, § 187a, § 188 a § 188a tr. zák., nikoliv kriminalita páchaná pod vlivem drog či např. kriminalita opatrovací, zahrnuje širokou škálu různých forem nedovoleného nakládání

¹ Blíže viz Trávníčková, I., Zeman, P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. Praha: IKSP 2007, str. 75-81.

s omamnými a psychotropními látkami. Nelze proto předpokládat, že by existoval typický pachatel drogové kriminality v celé její šíři. Je tedy vhodnější zkoumat zvláště pachatele jednotlivých typů drogové kriminality.

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo na základě dostupných pramenů získat nové poznatky o kriminální kariéře pachatelů drogové kriminality v ČR, a tím přispět k prohloubení poznání fenoménu drogové kriminality, pokládané zčásti za typickou aktivitu organizovaného zločinu.

Předmět výzkumu

Výzkum se zaměřil na osoby, o jejichž vině za příslušný drogový trestný čin bylo pravomocně rozhodnuto soudem, a které se tedy nacházejí v oficiálních statistikách vedených o pachatelích trestné činnosti. Drogová kriminalita se však vyznačuje značnou latencí, což je třeba mít při interpretaci výsledků na paměti.

Hlavní přínos výzkumu by měl spočívat ve shromáždění a podrobné analýze údajů o kriminální kariéře rozsáhlého vzorku pachatelů drogové kriminality, získaných zejména z Rejstříku trestů. Podobné poznatky v ČR chybí, neboť metody dosud využívané k získávání informací o kriminální kariéře pachatelů se vzhledem ke své povaze týkají jen malého vzorku pachatelů (analýza trestních spisů), nebo poskytují jen základní a obecné informace (analýza údajů z policejních a justičních statistik).

Výzkum zvláště zkoumal pachatele trestného činu dle § 187 tr. zák., který byl jednoznačně nejfrekventovanějším drogovým trestným činem (v letech 2002 – 2007 za něj bylo odsouzeno 6768 osob) a zahrnoval především výrobu a distribuci OPL, včetně mezinárodního obchodu s drogami, a trestného činu dle § 187a tr. zák. (v letech 2002 – 2007 za něj bylo odsouzeno 675 osob), který zahrnoval přechovávání OPL v množství větším než malém bez prokázaného úmyslu drogu poskytnout třetí osobě. Trestný čin dle § 188 tr. zák. (výroba a nakládání s předmětem určeným k výrobě drog) byl jako hlavní trestný čin mnohem méně častý a spíše bývá páčán v souběhu s trestným činem dle § 187 tr. zák. Trestný čin šíření toxikomanie dle § 188a tr. zák. byl statisticky nejméně četným drogovým trestným činem a byl vůči ostatním dosti specifický (zahrnoval různé formy propagace užívání nejen OPL, ale všech návykových látek s výjimkou alkoholu). Proto se výzkum zaměřil na pachatele trestných činů dle § 187 a 187a tr. zák.

Předmětem výzkumu byli občané ČR, odsouzení v České republice v letech 2002 – 2003 za trestné činy nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 a § 187a tr. zák. Toto časové rozpětí bylo vtipováno v návaznosti na vývoj trestně právní úpravy drogových trestných činů tak, aby bylo možno pokrýt přibližně stejné a dostatečně dlouhé období předcházející (od r. 1999, kdy nabyla účinností novela trestního zákona zavádějící trestný čin dle § 187a) i následné (k době získání informací z Rejstříku trestů).

Podíl cizích státních příslušníků mezi osobami, odsouzenými za drogovou kriminalitu v ČR, se v posledních několika letech pohybuje přibližně na úrovni 5 %. Přitom údaje, které

Ize k těmto pachatelům z oficiálních statistik a registrů zjistit (dosavadní kriminální kariéra, socio-ekonomické charakteristiky), bývají velmi kusé a neúplné, neboť se týkají dřívějšího života pachatele v cizině a tudíž se neobjevují v evidencích českých, ale zahraničních, k nimž orgány činné v trestním řízení zpravidla nemají přístup či je tento přístup složitý, a sami pachatelé nebývají ochotní poskytovat v tomto směru úplné a pravdivé informace. Proto se výzkum zaměřil na pachatele z řad českých občanů.

Ke kritériím pro výběr výzkumných souborů je vhodné poznamenat, že evidence Rejstříku trestů pracuje s datem vydání příslušného odsuzujícího rozhodnutí, jež následně nabylo právní moci. Výzkumné soubory tedy tvořili čeští občané, kteří byli pravomocně odsouzeni za trestné činy dle § 187 nebo § 187a tr. zák., přičemž rozsudek, jímž byli za takový trestný čin odsouzeni, byl vydán v letech 2002 či 2003. Podrobnosti ke složení obou výzkumných souborů jsou uvedeny v příslušných kapitolách, shrnujících výsledky analýzy údajů z Rejstříku trestů. Ke každému z pachatelů jsme získali informace, jež se zaznamenávají do Rejstříku trestů, ve stavu ke dni 12. září 2008.

Metody výzkumu

Při výzkumu byly využity následující metody a techniky:

Studium a analýza specializované literatury a dalších odborných pramenů (výzkumných zpráv, výročních zpráv....) - pro získání aktuálního přehledu o dosaženém stavu poznání předmětu výzkumného šetření.

Analýza statistických údajů justičních orgánů o pachatelích drogové kriminality - k získání náhledu o vývoji registrované kriminality a počtu delikventů

Analýza údajů z Rejstříku trestů – jako stěžejní technika umožnila zmapovat dřívější i následnou kriminální kariéru pachatelů drogových deliktů, zaměřenou konkrétně na :

- data o českých pachatelích odsouzených za trestnou činnost dle § 187 tr. zák v letech 2002 a 2003 - z celkem 2373 osob byla náhodným výběrem ve spolupráci s Rejstříkem trestů získána data o 889 osobách,
- data o českých pachatelích odsouzených za trestnou činnost dle § 187a tr. zák v letech 2002 a 2003 – celý soubor, tj. kompletní vzorek 324 osob,

Získané údaje byly zpracovány pomocí statistického programu SPSS. Pokud se v textu upozorňuje na statisticky významné rozdíly, míní se tím rozdíly na hladině významnosti 95 % ($p < 0,05$). Údaje z Rejstříku trestů byly získány v anonymizované podobě a při jejich zpracování s nimi bylo zacházeno v souladu s právními předpisy, které se týkají ochrany osobních údajů.

Analýza vybraného vzorku trestních spisů – spisy byly vyžádány na základě údajů z Rejstříku trestů za rok 2002 a 2003 u vytipovaných osob tak, aby vzorek pachatelů drogové kriminality dle §§187 a 187a tr. zák. mohl být doplněn o údaje sociodemografického charakteru a další podrobnější informace.

Vedle metodologické problematiky je třeba vidět i určité *determinanty*, v kterých se zpracování uvedené problematiky pohybuje :

- mnohé zneužívání drog zůstává poměrně dlouho skryto před nejbližším sociálním okolím (rodinou, školou), ale i lékaři, stejně jako trestná činnost páchaná v souběhu s drogovou problematikou,
- nemáme k dispozici empirické údaje z výzkumů bezprostředně orientovaných na vztah mezi abúzem drog a kriminalitou,
- proto si zvláště výrazně u těchto výzkumů musíme uvědomit, že to co někdy nazýváme data, poznatky, apod. nelze posuzovat izolovaně, ale vždy ve vztahu k určité sféře lidského chování, a k nárokům, které jsou kladeny na míru rozhodování,
- údaje z Rejstříku trestů vypovídají o pravomocných odsouzeních jednotlivých pachatelů. Neposkytují tedy obrázek o všech trestných činech, kterých se pachatel dopustil, ale pouze o těch, jež byly zjištěny a za které byl pravomocně odsouzen. To je třeba mít při interpretaci výsledků stále na paměti.

II. Obecný vstup do problematiky

II.1. Drogy

Definice pojmu droga má stejně jako mnohé další výrazy užívané odborníky i širokou veřejností různé varianty. V současné době jsou pod pojmem droga uváděny zejména tyto významy:

V Psychologickém slovníku je droga označována jako – látka, která je požívána a zneužívána pro změnu nálady, vědomí, povzbuzení či tlumení somatopsychických funkcí.²

Velký sociologický slovník vydaný Univerzitou Karlovou uvádí tuto definici: Drogy – (z německého Droge, to z francouzského Drogue, to z arabského Durana, to z perského dara = léčivo) – látky vyvolávající stav tělesné či psychické závislosti u osob, které je užívají periodicky či kontinuálně. Libovolná psychotropní látka se může opakovaným užíváním stát drogou. Objevují se stále nové a nové látky, na něž si jedinec může vypracovat závislost.³

V otevřené encyklopedii – Wikipedii se dočteme, že slovo droga má v češtině dva významy :

- Droga (léčivo) – usušené nebo jinak konzervované rostliny, živočichové, jejich části nebo produkty jejich metabolismu, sloužící jako lék nebo k podobným účelům.
- Psychoaktivní droga (návyková látka, psychotropní látka, droga) – látky ovlivňující psychiku, zpravidla návykové, některé škodlivé a vesměs nelegální nebo státem omezované.

Jeden z klasiků české medicíny v této oblasti definuje ve svém stěžejním díle pojem droga takto: „Dnes je slovo „droga“ v obecném i odborném úzu nadřazený pojem, označující drogy ve farmaceutickém smyslu i jiné léky a látky (včetně tekutých, jako alkohol), zejména pokud jich je užíváno a zneužíváno k změnám nálady, vědomí, povzbuzení či tlumení duševních a tělesných funkcí, vyvolávání mimořádných zážitků jako iluzí, halucinací a pseudohalucinací atd.“⁴ Světová zdravotnická organizace - WHO vydává každoročně doplňovaný *Seznam drog pod mezinárodní kontrolou narkotik*. Zároveň uvádí odkazy, kde je možno najít potřebné informace o důvodech zařazení té které drogy do seznamu a jakým mezinárodním kontrolním opatřením daná droga podléhá.

Podle definice Světové zdravotnické organizace z roku 1969 je drogou „jakákoliv substance, která když je vpravena do živého organismu, může změnit jednu nebo více jeho funkcí“. V přeneseném smyslu se pojmem droga označuje jakákoliv omamná látka, ať již

² Hartl, P. : Psychologický slovník. Praha: Nakladatelství Budka, 1993, str. 41.

³ Velký sociologický slovník. Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1996, str. 225.

⁴ Urban, E. : Toxikomanie. Praha: Avicenum, 1973, str. 11 – 12.

přírodní nebo syntetická, která se používá k jiným účelům než k léčení (např. v magii, v náboženství, při zneužívání toxikomany), splňující dva následující předpoklady:

- 1) Musí mít psychotropní efekt (tj. musí mít schopnost ovlivňovat prožívání reality, měnit naše vnitřní naladění, atd. ...)
- 2) Měla by vyvolávat závislost. V odborné terminologii jsou od roku 1971 drogy označovány jako "omamné a psychotropní látky (OPL)".⁵

Pojem droga jako psychotropně působící látka, na kterou může být vytvořen návyk či závislost byl převzat i komisí expertů ministerstva zdravotnictví České republiky.

V mezioborovém glosáři pojmů z oblasti drog a drogových závislostí nalezneme pod pojmem droga následující text: DROGA (DRUG) - Termín má mnoho významů. V úmluvách OSN⁶ a v „Deklaraci snižování poptávky po drogách“ označuje látky podřízené mezinárodní kontrole. V medicíně odkazuje na některá léčiva užívaná pro předejítí nebo vyléčení nemoci nebo pro zvýšení fyzické či psychické kondice. Ve farmakologii se termín vztahuje na některé chemické činitele, které upravují biochemické nebo fyziologické procesy ve tkáních nebo organismu. Často se pojmem „droga“ rozumí psychoaktivní látka a ještě častěji jde o synonymum pro drogy nezákonné. Kofein, tabák, alkohol a další látky, které jsou běžně užívány bez lékařského předpisu, jsou v jistém slova smyslu také drogy, protože jsou užívány primárně pro svůj psychoaktivní efekt.⁷

Stejné vymezení pojmu droga se uvádí také na informačním portálu o ilegálních a legálních drogách Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti, Úřadu vlády ČR.⁸

Sledujeme-li pojem droga v českém kontextu, lze konstatovat, že původní význam slova droga jako surovina rostlinného nebo živočišného původu používaná jako léčivo, se ještě udržuje ve farmacii (mezi lékárníky a některými dalšími specialisty), z povědomí širokých vrstev populace byl však už téměř vytlačen.

Frekvence užívání pojmu droga se v naší společnosti v posledních letech znásobila. Ve společenském kontextu však došlo při interpretaci termínu k významnému posunu.

V obecném povědomí naší populace získala droga mírně pejorativní nádech, neboť v médiích bylo a je slovo většinou používáno jako synonymum nelegální látky, jejíž užívání působí značné společenské a zdravotní problémy. Téměř výlučně jsou tímto pojmem označovány látky, které ovlivňují určitým způsobem prožívání okolní reality, mohou v míře větší či menší vyvolat tzv. drogovou závislost, a neoprávněná manipulace s nimi (např. výroba, pěstování, držení,..) je zákonem zakázána. Obvykle jde o synonymum pro látky

⁵ Blíže viz Encyklopedie psychotropních rostlin, www.biotox.cz/ENPSYRO

⁶ Jedná se o Jednotnou úmluvu o omamných látkách z roku 1961 (vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 47/1965 Sb.), která vstoupila pro ČSSR v platnost dne 13.12.1964, ve znění Protokolu o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1972 (sdělení ministerstva zahraničních věcí č.458/1991 Sb.), který vstoupil pro ČSFR v platnost 4.7.1991. Úmluvu o psychotropních látkách z roku 1971 (vyhláška ministerstva zahraničních věcí č.62/1989 Sb.), která vstoupila pro ČSSR v platnost dne 11.1. 1989 a Úmluvu OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988 (sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 462/1991Sb.), která vstoupila pro ČSFR v platnost dne 2.9. 1991.

⁷ Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí. Kamil Kalina a kolektiv, Praha 2001, Filia Nova, Rada Evropy – Skupina Pompidou, Rada vlády ČR - Meziresortní protidrogová komise str. 32.

⁸ Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, Úřad vlády ČR, info.@drogy-info.cz (publikováno 2003-04-23).

nezákonné, pro které bývá v této souvislosti užíváno spojení nelegální droga. Tím jak klesla atraktivnost drogové problematiky v médiích, či spíše tím, jak se ustálila její prezentace, obdobně jako u kriminality, dostávají větší prostor i různí specialisté na drogovou problematiku. Společnost je postupně seznamována i s dalšími souvislostmi a rozdíly v pojetí významu slova droga.

Ze shora uvedeného je patrné, že definice pojmu droga není jednoznačně vymezena a nejčastěji se s ní v češtině prolíná několik významů:

- odborný farmaceutický pojem „droga“ označující medicínský účinek látky rostlinného nebo živočišného původu,
- anglický termín „drug“ označující veškerá léčiva,
- hovorový pojem droga označující látku (většinou nelegální) jejíž účinky mění psychiku jedince.

Nejjednodušeji se dají drogy definovat jako látky, měnící různými způsoby psychiku člověka, nebo jeho tělesné funkce, získávající se buď z rostlin (případně živočichů), nebo chemickou syntézou a jejichž zneužívání vyvolává návyk až závislost, která může být psychická, fyzická nebo obojí. Alkohol stejně jako kofein a tabák má v České republice zvláštní postavení a nebývá v této souvislosti zahrnován mezi drogy. Jde o drogy v naší společnosti tolerované – tzv. legální, k jejichž legalizaci významnou měrou přispěl historický vývoj a kulturní a společenský úzus, během něhož se tyto látky staly tradiční součástí životního stylu naší společnosti.

Drogy bývají nejčastěji rozdělovány podle kritéria působení na organismus (účinku) – na povzbuzující a tlumící, kritéria legálnosti – legální a nelegální, ale také podle dalších kritérií jako dostupnosti, rizika vzniku závislosti a dalších. Jedním z častých kritérií je dělení drog podle schopnosti vyvolávat závislost – psychickou, fyzickou nebo obojí. K látkám vyvolávajícím především psychickou závislost jsou řazeny amfetaminy, halucinogeny zejména LSD, kokain a marihuana. Psychickou i fyzickou závislost vyvolávají zejména: alkohol, barbituráty a opiáty. Podle rizika vzniku závislosti patří mezi nejnebezpečnější drogy crack, kokain, heroin, pervitin a alkohol. Mezi látky, vyvolávající nejčastěji látkovou závislost patří ty, které mají některé z následujících účinků: snižují strach a napětí, zlepšují náladu, vyvolávají euforii nebo jiné příjemné pocity, zvyšují duševní nebo tělesný výkon, mění smyslové vnímání a chování.

Mezinárodně uznávané rozdělení drogových závislostí navrhla komise expertů Světové zdravotnické organizace a používá se v seznamu nemocí dosud. Podle látek, které závislost vyvolávají, bývají uváděny následující typy závislosti:

- alkoholovo-barbiturátový typ (etanol, barbituráty)
- amfetaminový typ (amfetamin, metamfetamin, MDMA – extáze)
- halucinogenní typ (LSD, halucinogenní houby a rostliny)
- hašišový typ (marihuana, hašiš)
- opiátový typ (opium, morfium, dolzin, kodein, heroin)
- inhalační typ (toluen, chlorované uhlovodíky, rajský plyn)
- khatový typ (kata)
- kokainový typ (kokain, crack)

Uvedené typy závislosti sice nepostihují všechny druhy zneužívaných drog, ale jsou nejčastější, i když v podmínkách České republiky nelze podceňovat závislost na analgetikách

nebo antipyretikách a dalších skupinách léků⁹. Často bývá v souvislosti s dělením drog užíváno dělení na tzv. tvrdé a měkké drogy, které v obecném povědomí veřejnosti zahrnuje míru vzniku závislosti na jednotlivé látce.

Právě míra nebezpečí vyvolat užíváním vznik závislosti případně návyk je dalším kritériem dělící drogy na látky s tzv. „akceptovatelným a neakceptovatelným rizikem“. Akceptovatelné riziko zahrnuje - přínos nekontrolovaného pohybu určité drogy ve společnosti a zároveň riziko, které tím vzniká (to jsou například náklady a rizika spojená s restrikcí). Na tomto základě jsou vyčleňovány substance s „akceptovatelným rizikem“, substance zcela sledované (omezované), nebo s přesně vymezenou restrikcí (nejčastěji věkovou hranicí pro prodej a konzumaci).

Skupina drog s akceptovatelným rizikem je charakteristická tím, že látky sem zařazené lze užívat v přijatelných intervalech a přijatelných množstvích, aniž v neúnosné míře dojde ke vzniku závislosti či k jiným negativním důsledkům. I když v určitém procentu populace ke ztrátě kontroly a nebo k tělesnému poškození nebo ke vzniku návyku či až závislosti dojde, není toto procento pro společnost natolik alarmující, aby se pokusila situaci kontrolovat a zavedla přísná restriktivní opatření.

Cílem legislativních opatření je nejen společenská kontrola a právní regulace různých forem manipulace s drogami, ale i přesné vymezení látek, které lze obecným termínem droga označit. V právní terminologii není přímo samotný pojem droga užíván. Legislativou jsou označeny látky, na něž se vztahují určitá omezující opatření stanovující zacházení s těmito látkami a způsoby a pravidla jejich kontroly. Mimetrestní závazky, které pro Českou republiku vyplývají z ratifikace úmluv OSN, upravuje zákon č. 167/1998 Sb.¹⁰ V souvislosti s kriminalitou uvádí trestní zákon v obecné rovině dva základní pojmy - širší pojem návyková látka, a v souladu s definicí Světové zdravotnické organizace a mezinárodními dohodami v této oblasti stanoví pojem omamné a psychotropní látky. Substance, patřící mezi omamné a psychotropní látky, jsou stanoveny v přílohách č. 1 až 7 tohoto zákona. Seznamy těchto látek jsou závazné také z hlediska trestněprávní ochrany proti zneužívání drog. Zákon také stanoví co se považuje za přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku a prekursory¹¹ používané pro nezákonnou výrobu omamných nebo psychotropních látek. Nejrozšířenější droga naší společnosti – alkohol, je zařazen mezi návykové látky¹², kterými trestní zákon dále rozumí omamné a psychotropní látky a ostatní látky, které jsou způsobily nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

Pokusíme-li se definovat drogu z kriminologického hlediska je nezbytné uvést premisy, které jsou s užíváním drog spojovány.

⁹ Blíže viz epidemiologické studie vztahující se na celou populaci ČR zpracováváné za jednotlivé kalendářní roky (1995 – 2009) Hygienickou stanicí hl. m. Prahy.

¹⁰ Blíže viz: Zákon o návykových látkách 167/1998 Sb., v platném znění.

¹¹ Viz: nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004, o prekursorech drog, nařízení Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími státy.

¹² Výčet návykových látek je tedy v tomto směru demonstrativní a lze sem zahrnout např. i různá ředidla, čistící prostředky apod. z nichž některé jsou k dostání i volně na trhu.

I když zneužívání drog přináší především závažné důsledky zdravotní, nelze pomíjet ani důsledky společenské.¹³ Nežádoucí účinky abúzu (zneužívání) drog jsou dané nejen jejich účinkem na jednotlivce, ale také tím, že se stávají determinujícím činitelem soužití jedince s ostatními členy společnosti.

Následky nadměrného užívání drog můžeme rozdělit do dvou skupin:

1. následky abúzu drog pro jednotlivce
2. následky abúzu drog pro společnost.

Následky z obou skupin se vzájemně podmiňují a prolínají což se projevuje postupnou kumulací změn zejména sociálního charakteru. Ke změnám v chování abuzora dochází jak při intoxikaci, tak i v období, kdy abstínuje. Je velmi obtížné stanovit, nebo předvídat, které období je pro abuzora (uživatele drog), nebo jeho okolí nebezpečnější.

Projevy intoxikace různými drogami jsou odlišné, jak vzhledem k chemickému působení užití látky, tak s ohledem na reakci určitého jedince ve specifické situaci.

Abúzus drog obvykle signalizuje neschopnost přizpůsobit se vnějším i vnitřním podmínkám, v nichž se člověk pohybuje, tj. adaptovat se na životní požadavky. Dochází k zanedbávání jiných činností nebo zájmů ve prospěch užívané drogy a zvyšuje se množství času nutného k jejímu získání, užívání nebo zotavení se z jejího účinku. Lze říci, že abuzer redukuje nebo zcela vypouští důležité sociální, pracovní, i rekreační aktivity a větší část dne věnuje snaze opatřit si drogu, či prostředky na ní včetně krádeží či jiných druhů trestných činů spadajících do tzv. opatřovací kriminality. Ženy velmi často provozují za tímto účelem prostituci. Abuzoři mívají menší schopnost předvídat důsledky svého jednání a zátěžové situace řeší většinou méně integrovaně. Charakterizuje je upřednostňování přítomnosti před budoucností, často i zvýšená impulsivnost, která může vyústit až v agresivitu. Mívají nižší odpovědnost za své chování a jeho výsledky vůči okolí. Zejména po vytvoření návyku (až závislosti) se svým odlišným, pro společnost většinou nepřijatelným životním stylem, dostávají na okraj společnosti a stýkají se převážně s lidmi stejných hodnot, což opět násobí distancí společnosti. Základním znakem abúzu drog, ze sociálního hlediska, je určitá společenská degradace a izolace, která v případě, že se jedná o ženu se ještě více prohlubuje a výrazně postihuje i její okolí zejména děti. Vážnost problémů narůstá i tím, že užívání drog odrazuje jedince od přiměřených způsobů řešení nejrozličnějších problémů a starostí každodenního života, jde o jakýsi únik před skutečností.

Sociální nebezpečí abúzu drog spočívá v tom, že bezprostřední příčinný vztah mezi podnětem a následkem (rozvratem společenských vazeb) není zřejmý a projevuje se až kumulací změn v delší časové perspektivě.

Uživatel drog má svůj vlastní systém a kritéria hodnocení lidí a vztahů mezi nimi, lišící se od obvyklých hledisek a často mu chybí pocit sounáležitosti i se svým nejbližším okolím. Hůře se podřizuje společenským a právním normám, snižují se kontakty s běžnou společností, narůstá komunikativní blok ústící v určitý stereotyp až sociální izolaci. Jako jedinec se změnami v duševní činnosti je však součástí stále stejných společenských struktur, které ovšem s takto změněným jedincem nepočítají. Výsledkem dlouhodobého abúzu drog je proto nejen selhávající funkce jedince ve společnosti, ale i neúčinnost běžných společenských mechanismů působících na tohoto člověka.

¹³ Blíže viz: Trávníčková, I.: Hazardní hry a drogy jako potenciální zdroj organizovaného zločinu. Praha: IKSP, 1996, str. 46-51.

S přihlédnutím k uvedeným poznatkům lze drogu z kriminologického hlediska vymezit jako látku:

- jejíž aplikace má ovlivnit psychický stav jedince a je zneužívána bez ohledu na možnost způsobení zdravotních komplikací. Její užívání může způsobit návyk až závislost (psychickou, fyzickou či obojí),
- její soustavné požívání determinuje soužití jedince se společností a je v rozporu se společensky přijatými konvencemi a ustáleným žebříčkem hodnot,
- její abúzus působí poruchy sociálních vztahů v mikro, mezo i makrostrukturální rovině a stupeň dezintegrace sociálních vztahů se projevuje ve formě:
 - a) prosté – školní či pracovní poruchy, ztráta pocitu sounáležitosti se svými nejbližšími,
 - b) asociální – společensky závadné jednání, které ještě není postižitelné ve smyslu trestního zákona,
 - c) antisociální – trestná činnost.

II.2. Drogová kriminalita

II.2.1. Právní úprava drogových trestných činů

Drogová kriminalita byla v ČR do konce roku 2009 postihována podle čtyř ustanovení zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, a sice jako trestné činy nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187, § 187a a § 188 tr. zák., a jako trestný čin šíření toxikomanie podle § 188a tr. zák. Nový trestní zákoník¹⁴ s účinností od 1. ledna 2010 přinesl úpravu novou, která sice do určité míry vychází z dosavadních skutkových podstat drogových trestných činů, nicméně obsahuje též významné změny. Drogové trestné činy jsou i nadále systematicky řazeny mezi trestné činy obecně nebezpečné (hlava VII trestního zákoníku), a jedná se o trestné činy nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy (§ 283), přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy (§ 284), nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285), výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedy (§ 286) a šíření toxikomanie (§ 287). Vedle změn, které se projeví přímo ve skutkových podstatách příslušných trestných činů, jako např. stanovení odlišných trestů za neoprávněné přechovávání OPL pro vlastní potřebu v množství větším než malém, pokud jde o přechovávání konopných drog či drog ostatních, obsahuje trestní zákoník též další rozdíly oproti dosavadní úpravě, které se projeví v oblasti postihu drogové kriminality (např. stanovení množství OPL většího než malého jako znaku skutkové podstaty v právně závazném nařízení vlády, nebo přechod na formální pojetí trestného činu).¹⁵

Náš výzkum se zabývá kriminální kariérou pachatelů, odsouzených pravomocně za trestné činy dle § 187 a § 187a tr. zák. v letech 2002 a 2003, přičemž údaje o jejich kriminální kariéře byly získány k září 2008. Z toho důvodu můžeme pro naše účely ponechat novou

¹⁴ Zákon č. 40/2009 Sb.

¹⁵ Blíže viz např. Zeman, P.: Drogové trestné činy podle trestního zákoníku v kontextu formálního pojetí trestného činu. Sborník z mezinárodní konference Dny práva 2009, pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity. Brno: Masarykova Univerzita, 2009, str. 1029-1042. K dispozici na <http://www.law.muni.cz/sborniky/dny-prava-2009/files/sbornik.htm>.

právní úpravu stranou, neboť zkoumaná část kriminální kariéry námi vybraných pachatelů se odehrávala za účinnosti trestního zákona č. 140/1961 Sb.

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. prošel za dobu své účinnosti (1. 1. 1962 – 31. 12. 2009) mnoha novelizacemi, z nichž řada se dotkla i právní úpravy postihu drogové kriminality.¹⁶ Poslední změnou, kterou doznaly skutkové podstaty drogových trestných činů (nepočítáme-li dílčí úpravu související se změnou trestu propadnutí věci na trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty), bylo u trestného činu šíření toxikomanie s účinností od 1. 7. 2002 doplnění druhého odstavce § 188a tr. zák. o novou kvalifikovanou skutkovou podstatu. Jinak zůstalo znění skutkových podstat drogových trestných činů až do konce účinnosti trestního zákona v nezměněné podobě od 1. ledna 1999.¹⁷

Trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 tr. zák. se v daném období dopustil ten, kdo neoprávněně vyrobil, dovezl, vyvezl, provezl, nabízel, zprostředkoval, prodal nebo jinak jinému opatřil nebo pro jiného přechovával omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed. Pachateli hrozil trest odnětí svobody na jeden rok až pět let. Přísněji trestné, a to trestem odnětí svobody na dvě léta až deset let bylo, pokud pachatel takový čin spáchal jako člen organizované skupiny, ve větším rozsahu, nebo vůči osobě mladší než osmnáct let. Trest odnětí svobody na osm až dvanáct let hrozil pachateli, pokud získal uvedeným činem značný prospěch, spáchal-li jej vůči osobě mladší patnácti let, nebo způsobil-li jím těžkou újmu na zdraví. A konečně odnětím svobody na deset až patnáct let mohl být pachatel potrestán, způsobil-li trestným činem těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt, získal-li jím prospěch velkého rozsahu, nebo spáchal-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

Trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zák. se dopustil ten, kdo bez povolení přechovával omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém. Za takový trestný čin hrozil pachateli trest odnětí svobody až na dvě léta nebo peněžitý trest, a pokud čin spáchal ve větším rozsahu, trest odnětí svobody na jeden rok až pět let. Odnětím svobody na jeden rok až pět let mohl být pachatel potrestán, spáchal-li uvedený čin ve větším rozsahu.

Trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 188 tr. zák. se dopustil ten, kdo vyrobil, sobě nebo jinému opatřil anebo přechovával předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu. Pachateli hrozil trest odnětí svobody na jeden rok až pět let, trest zákazu činnosti, peněžitý trest nebo propadnutí věci (resp. propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty). Trestem odnětím svobody na dvě léta až deset let mohl být pachatel potrestán, spáchal-li čin ve větším rozsahu, vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo získal-li jím značný prospěch.

¹⁶ Pro podrobný přehled vývoje právní úpravy drogových trestných činů i některých trestněprávních institutů využívaných při stíhání drogové kriminality viz Trávníčková, I., Zeman, P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. (vývojové aspekty). Praha: IKSP, 2007, str. 19 – 43.

¹⁷ Pro podrobný výklad skutkových podstat drogových trestných činů viz např. Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 1153 - 1171; nebo Sotolář, A. a kol.: Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení. Příručky MS ČR, svazek 65. Praha: Institut vzdělávání MS ČR, 2002, str. 48 – 91.

Trestného činu šíření toxikomanie dle § 188a tr. zák. se dopustil ten, kdo sváděl jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporoval anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcoval nebo šířil. Pachateli hrozil trest odnětí svobody až na tři léta, trest zákazu činnosti nebo peněžitý trest. Trestem odnětí svobody na jeden rok až pět let mohl být pachatel potrestán, spáchal-li čin vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo spáchal-li jej tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

Podle společného ustanovení § 195 tr. zák. byly látky, považované za omamné látky, psychotropní látky, přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku nebo za prekursory, stanoveny zvláštním zákonem. Tím byl zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, který rozděloval i pro účely trestního práva do jedenácti příloh seznamy omamných látek, psychotropních látek, přípravků obsahujících návykové látky, prekursorů a pomocných látek. Novela č. 74/2006 Sb. ze zákona vypustila ustanovení upravující oblasti přímo upravené předpisy Evropských společenství.¹⁸ To se mj. týkalo dosavadních příloh 9, 10 a 11 zákona, takže nadále se za prekursory a pomocné látky pokládaly látky uvedené v příslušných přílohách citovaných přímo použitelných předpisů Evropských společenství.

Pro úplnost je třeba dodat, že drogová kriminalita, kterou se v této studii zabýváme, tedy „drogová kriminalita v užším smyslu“¹⁹, je součástí širšího jevu tzv. trestné činnosti související s drogami. Definice, navržená Evropským monitorovacím střediskem pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA), užívá tento širší pojem (*drug-related crime*) k označení čtyř druhů trestných činů²⁰:

- Psychofarmakologicky podmíněné trestné činy – trestné činy spáchané pod vlivem psychoaktivní látky, v důsledku jejího akutního či chronického užívání,
- Ekonomicky motivované trestné činy – trestné činy spáchané za účelem obstarání prostředků na drogy (či drog samotných),
- Systémové trestné činy – trestné činy spáchané v rámci fungování trhů s nelegálními drogami, jako součást činností spočívajících v nabídce, distribuci a užívání drog (typicky násilná kriminalita, vydírání apod.),
- Trestné činy proti drogovým zákonům – trestné činy spočívající v porušení protidrogové (a související) legislativy.

V uvedeném kontextu tedy drogová kriminalita ve smyslu užívaném v této studii odpovídá trestné činnosti proti drogovým zákonům dle klasifikace EMCDDA.

II.2.2. Stav a vývoj drogové kriminality

Vývojem drogové kriminality v ČR se podrobně zabývala studie IKSP z roku 2007.²¹ Po doplnění o aktuální trendy lze závěry autorů využít i pro naše účely. Dostupné oficiální

¹⁸ Mj. nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004, o prekursorech drog; a nařízení Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími státy.

¹⁹ Srov. Marešová, A. a kol.: Drogy a vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy. Praha: IKSP, 2003, str. 19, 20.

²⁰ Carpentier, C.: Drugs and crime – a complex relationship. Drugs in Focus 16, EMCDDA, Lisabon 2007; <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html>

²¹ Trávníčková, I., Zeman, P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. (vývojové aspekty). Praha: IKSP, 2007, str. 61 – 97.

statistiky²², týkající se drogové kriminality, zdánlivě nasvědčují závěru, že drogová kriminalita svým rozsahem nepředstavuje v ČR v kontextu celkové míry trestné činnosti významnější problém. Drogové trestné činy představují dlouhodobě cca 1 % všech u nás policií registrovaných trestných činů. Podíl osob, odsouzených v ČR za drogovou kriminalitu, na celkovém počtu odsouzených osob, činí posledních osm let cca 2 % a v letech předešlých byl ještě nižší. Index počtu osob pravomocně odsouzených za všechny drogové trestné činy na 100.000 obyvatel se v posledních několika letech ustálil kolem hodnoty 13 (viz Tabulku1). Přesto nelze problematiku drogové kriminality bagatelizovat.

Tabulka 1

Index osob odsouzených v ČR za všechny drogové tr. činy na 100.000 obyvatel v letech 1995 - 2008

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Index	1,6	3,2	4,1	7,8	8,7	9,5	10,7
Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Index	11,9	12,8	13,5	13	14,1	13,4	13

Pramen: Statistická ročenka kriminality za příslušný rok, Ministerstvo spravedlnosti ČR;

<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399>

Vývoj počtu obyvatel ČR. Český statistický úřad, <http://www.czso.cz>

Poznámka: Počet obyvatel byl pro tento účel zjištěn z údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ). Dlužno ovšem dodat, že ČSÚ do svých statistik o počtu obyvatel zahrnuje z cizinců pouze tzv. trvale či dlouhodobě usazené cizince, tedy osoby bez státní příslušnosti ČR, které mají povolení k pobytu, vízum nad 90 dnů, nebo požívají azylu v ČR, zatímco v justičních statistikách se objevují všechny odsouzené osoby bez ohledu na státní příslušnost.

Charakteristickým rysem drogové kriminality, jako kriminality tzv. „bez oběti“, je vysoká latence. Lze předpokládat, že drogové trestné činy evidované v oficiálních statistikách jsou pouze malou částí skutečně páchané drogové kriminality. Kromě toho samotné drogové trestné činy podle § 187, § 187a, § 188 a § 188a tr. zák. představují jen malou část kriminálních aktivit, souvisejících se základním problémem, kterým je užívání nelegálních drog. V úvahu je třeba v této souvislosti vzít nikoliv zanedbatelné množství trestných činů páchaných pod vlivem OPL (násilná, mravnostní, majetková kriminalita) a především kriminalitu opatrovací. A konečně je drogová kriminalita pouze jedním z řady vzájemně souvisejících sociálně patologických jevů, provázejících užívání nelegálních drog (organizovaný zločin, záškoláctví, domácí násilí, prostituce, šíření viru HIV a žloutenky atd.). V těchto souvislostech nelze ani relativně nízký počet evidovaných případů drogových trestných činů podceňovat.

Pokud jde o trendy drogové kriminality, tak po období poměrně výrazného nárůstu všech základních sledovaných ukazatelů (počet policií zjištěných trestných činů, počty stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob) v devadesátých letech, se na přelomu století začala situace měnit. Počet zjištěných drogových trestných činů začal od roku 2000 s výjimkou let 2002 a 2006 meziročně klesat (s údaji z předcházejícího období nelze z důvodu zásadně odlišné metodiky evidování příliš srovnávat, z hlediska trendu však lze hovořit

²² Statistiky Policie ČR (<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/kriminalita.html>); <http://www.policie.cz/web-informacni-servis-statistiky.aspx>; Kapesní ročenka kriminality v ČR za příslušný rok, Policejní prezidium ČR) a Ministerstva spravedlnosti ČR (Statistická ročenka kriminality za příslušný rok, Ministerstvo spravedlnosti ČR; <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399>).

o nárůstu až do roku 1999). Až v roce 2008 došlo opět k zdatelnějšimu nárůstu počtu zjištěných drogových trestných činů, jenž se přiblížil k hodnotě z roku 2004 (viz Tabulku 2).

Tabulka 2 : Počet zjištěných drogových trestných činů v ČR v letech 1995 – 2008

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Počet	1131	2038	2853	5234	7720	4458	4209
Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet	4330	3760	3086	2915	2922	2865	3041

Pramen: <http://www.mvcr.cz/statistiky/kriminalita.html>

Rozdílný vývoj lze vysledovat u dvou trestných činů, jejichž pachatelé tvoří výzkumný vzorek pro účely našeho výzkumu. Zatímco pro jednoznačně nejfrekventovanější drogový trestný čin, kterým je nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 tr. zák.,²³ platí výše uvedený trend setrvalého poklesu počtu zjištěných deliktů s opětovným nárůstem v r. 2008 téměř bezesbytku (u tohoto trestného činu došlo k meziročnímu poklesu navíc i v r. 2006)²⁴, počet zjištěných případů trestného činu dle § 187a tr. zák. od roku 2004 každoročně narůstal a od roku 2005 se stal v tomto směru druhým nejpočetnějším drogovým trestným činem²⁵.

Vývoj počtu osob stíhaných a obžalovaných pro drogové trestné činy po roce 2000 kolísá, když po převažujícím nárůstu do roku 2003 došlo v letech 2004 a 2005 k poklesu, následovanému střídáním meziročních nárůstů a poklesů. Počet osob odsouzených za drogové trestné činy do roku 2004 setrvale narůstal a po mírném poklesu v r. 2005 dosáhl vrcholu v roce 2006. Následující dva roky však již byly ve znamení poklesu zhruba na hodnoty z r. 2004 (viz Tabulku 3)

Tabulka 3 : Počty osob stíhaných, obžalovaných a odsouzených za drogové trestné činy v ČR v letech 2000 – 2008

Rok	Stíháno osob	Obžalováno osob	Odsouzeno osob
2000	2453	2043	972
2001	2519	2160	1094
2002	2504	2247	1216
2003	3094	2743	1304
2004	2948	2593	1376
2005	2432	2158	1326
2006	2635	2319	1445
2007	2286	2046	1382
2008	2304	2100	1360

Pramen: Statistická ročenka kriminality za příslušný rok, Ministerstvo spravedlnosti ČR; <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399>

Poznámka: Od roku 2003 jsou pro zjednodušení mezi stíhané osoby započítány i osoby, proti kterým bylo v daném roce ukončeno zkrácené přípravné řízení, a mezi obžalované osoby též osoby, na něž byl v daném roce podán návrh na potrestání, třebaže ve zkráceném trestním řízení je trestní stíhání zahájeno až podáním návrhu na potrestání. Počet těchto případů však byl ve sledovaném období minimální, nejvýše 6 v jednom roce.

²³ Zjištěné případy trestného činu dle § 187 tr. zák. tvoří dlouhodobě více než tři čtvrtiny všech zjištěných drogových trestných činů.

²⁴ V roce 2008 bylo policií zjištěno 2364 trestných činů dle § 187 tr. zák.

²⁵ V roce 2008 bylo policií zjištěno 411 trestných činů dle § 187a tr. zák.

U trestného činu dle § 187 tr. zák. lze po r. 2003 hovořit o určité stagnaci ve vývoji s výjimkou roku 2006, kdy došlo k výraznějším nárůstu všech tří ukazatelů, po němž však následoval ještě výraznější pokles k hodnotám, na nichž tyto ukazatele setrvaly i v r. 2008²⁶. U trestného činu dle § 187a tr. zák. počty osob stíhaných, obžalovaných i odsouzených od jeho zařazení do trestního zákona v r. 1999 do r. 2001 stoupaly, následné období bylo charakterizováno kolísavým vývojem, a od roku 2006 již zmíněné ukazatele opět meziročně narůstají²⁷.

K výše uvedeným statistickým údajům o drogové kriminalitě je třeba připojit několik poznámek, které naznačují, že při interpretaci těchto údajů je nutno postupovat velmi opatrně.²⁸ Policejní statistiky v současnosti vycházejí z Evidenčně statistického systému kriminality. Kriminalita se v něm eviduje na základě oznámení podaných občany či policií operativně zjištěných skutečností, nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Podmínkou jejich zařazení do evidence kriminality je stanovení trestně právní kvalifikace. Každý skutek se znaky trestného činu se vykazuje jako samostatný trestný čin. Platí, že jediný skutek je zpravidla vykazován jako jeden trestný čin, i když jde o jednočinný souběh (ve statistice se vykáže nejzávažnější z nich). U vícečinného souběhu se vykazuje tolik trestných činů, kolik bylo samostatných skutků. Jako jediný skutek jsou vykazovány i trestné činy hromadné a trvající. Za objasněný se považuje trestný čin, kdy bylo zahájeno trestní stíhání či bylo sděleno podezření z trestného činu nebo byla věc odložena podle ustanovení § 159a odst. 2 a 3 trestního řádu.²⁹

Dlužno ovšem dodat, že způsob, jakým je pojem „trestný čin“ používán v policejní statistice, neodpovídá vymezení obsahu tohoto pojmu v teorii trestního práva (např. se evidují i jednání, která mají znaky trestného činu, spáchaná osobami trestně neodpovědnými pro nedostatek věku). Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., která mj. do trestního práva procesního zavedla pro případ pokračování v trestném činu odlišné pojetí „skutku“ oproti trestnímu právu hmotnému³⁰, tento vzájemný vztah pojmů užívaných v oblasti trestního práva a v policejních statistikách ještě zkomplikovala.

Pokud se jedná o obsah jednotlivých sledovaných ukazatelů ze statistik Ministerstva spravedlnosti ČR, lze vycházet z vysvětlivek ke statistické ročence kriminality. Stíhanými osobami se tak rozumí osoby, proti kterým bylo v daném roce vedeno trestní stíhání dle § 160 trestního řádu (roky 1996, 1997 a 1998), popř. jejichž trestní stíhání podle § 160 trestního řádu bylo v daném roce ukončeno (roky 1999 - 2008). Jako obžalované jsou vykazovány osoby, na které byla v daném roce podána obžaloba dle § 176 trestního řádu, a jako odsouzené ty, jejichž odsuzující rozsudek nabyl v daném roce právní moci.

S tím souvisí i skutečnost, že lze hodnotit pouze časové řady jednotlivých sledovaných ukazatelů, nikoliv vzájemný vztah jednotlivých ukazatelů v témže roce (např. poměr

²⁶ V roce 2008 bylo za trestný čin dle § 187 tr. zák. pravomocně odsouzeno 1125 osob.

²⁷ V roce 2008 bylo za trestný čin dle § 187a tr. zák. pravomocně odsouzeno 150 osob.

²⁸ Trávníčková, I., Zeman, P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. (vývojové aspekty). Praha: IKSP, 2007, str. 61 – 63.

²⁹ Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti na území ČR v roce 2004 (ve srovnání s rokem 2003). Praha: MV ČR, 2005, str. 8.

³⁰ Trestněprávní teorie i praxe do té doby pokládala pokračování v trestném činu (jakož i trestný čin trvající a trestný čin hromadný) pro účely hmotněprávní i procesní za jediný skutek, zatímco od r. 2002 se pro účely trestního řízení pokládá za samostatný skutek i dílčí útok pokračujícího trestného činu; blíže viz např. Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha: ASPI Publishing, 2003, str. 90.

stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob v roce 1996). Důvodem je fakt, že každá z těchto kategorií se vztahuje právě jen k danému roku, takže kupříkladu zdaleka ne o všech osobách, na které byla v určitém roce podána obžaloba, bylo v témže roce soudem také pravomocně rozhodnuto.

A konečně je třeba pamatovat i na skutečnost, že drogové trestné činy bývají často páchany ve vzájemném souběhu. Z výše uvedených způsobů evidence drogové kriminality v policejních a justičních statistikách vyplývá, že v případě vícečinného souběhu drogových trestných činů téhož pachatele se v policejní statistice objeví zvláště každý ze sbíhajících se činů, zatímco ve statistice justiční bude pachatel stíhaný, obžalovaný a odsouzený za více drogových trestných činů spáchaných ve vícečinném souběhu evidován pouze jednou, a to u nejzávažnějšího ze sbíhajících se trestných činů. Případy souběhu jednočinného (v obou statistikách) i vícečinného (v justiční statistice) pak ovlivňují vykazované údaje u „méně závažných“ sbíhajících se trestných činů, neboť v uvedených případech se registrovaný případ či stíhaný, obžalovaný resp. odsouzený pachatel objeví pouze u nejzávažnějšího sbíhajícího se trestného činu (zpravidla trestný čin dle § 187 tr. zák. na úkor ostatních drogových deliktů).

II.2.3. Drogová kriminalita jako součást organizovaného zločinu

Výzkum v oblasti organizovaného zločinu je vzhledem k charakteru tohoto jevu mimořádně obtížný, což platí i pro získávání poznatků o organizovaném obchodu s drogami. Některé výzkumné metody, běžně využívané při kriminologickém zkoumání jiných fenoménů, jsou v případě organizovaného zločinu nepoužitelné, nebo je jejich použitelnost významně omezena. Výzkumníci po celém světě se proto snaží nalézt nové metody či techniky, jež by byly s to vnést více světla do fungování organizovaných zločineckých skupin. Zajímavý je např. výzkum struktury rozsáhlé skupiny zabývající se obchodem s kokainem prostřednictvím analýzy záznamů telekomunikačního provozu (odposlechů) jejích členů, pořízených v průběhu vyšetřování.³¹ Výzkum ukázal, že skupina zahrnovala značné množství osob, panovala v ní jasná dělba práce a měla zřetelnou hierarchickou strukturu. Pouliční distributoři měli jen mizivý kontakt s ostatními členy skupiny, což podporuje závěr, že od těchto pachatelů lze jen stěží získat více informací o osobách na vyšší úrovni v rámci hierarchie skupiny.

Komplikovaná je již otázka definice organizovaného zločinu. Podle Cejpa³² lze organizovaný zločin chápat jako opakující se (soustavné) páchaní cílevědomě koordinované závažné trestné činnosti (a aktivit tuto činnost podporujících), jehož subjektem jsou zločinecké skupiny nebo organizace (většinou s vícestupňovou vertikální organizační strukturou) a jehož hlavním cílem je dosahování maximálních nelegálních zisků při minimalizaci rizika. K základním znakům organizovaného zločinu, které by měly být vždy v celém rozsahu přítomny, podle autora patří:

- trvající spolupráce více osob, z nichž každá má pevně stanovené specifické úkoly,
- páchaní závažné trestné činnosti s úmyslem získat prospěch nebo moc,
- vysoká profesionalita, tj. stabilita, koncepčnost, důkladná příprava akcí, konspirace, disciplína, přísně stanovené normy chování a kontroly, dokonalé vybavení.

³¹ Natarajan, M.: Understanding the Structure of a Drug Trafficking Organization: A Conversational Analysis. In: Natarajan, M., Hough, M. (Eds): Illegal Drug Markets: From Research to Prevention Policy. Crime prevention studies, Volume 11, 2000, New York: Criminal Justice Press, str. 273 – 298.

³² Cejp, M. a kol.: Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti. Praha: IKSP, 2009, str. 81.

K dalším znakům, z nichž mohou být přítomny jen některé, nebo se nemusí uplatňovat v plném rozsahu, patří:

- naprostá koncentrace moci v rukou nejvyššího šéfa, sice s delegací pravomoci na střední články, ale zároveň s naprostou totalitou a úplným potlačením jakékoliv demokracie,
- používání násilí nebo jiných prostředků zastrašování uvnitř skupin, mezi skupinami i vůči okolnímu světu,
- využívání kontaktů na politiky, veřejnou správu, orgány prosazování práva, orgány výkonu spravedlnosti, ekonomiku, sdělovací prostředky, k prosazování vlastních zájmů prostřednictvím spolupráce, kompromitování, korupce, nátlaku,
- snaha získat potřebné informace a využít je pro zvýšení zisků a snížení rizik, aktivní využívání značného bohatství,
- fungování na mezinárodní úrovni.

Přijmeme-li výše uvedené charakteristiky, umožňují dostupné poznatky o organizovaném obchodu s drogami konstatovat, že se jedná o do značné míry charakteristickou formu organizovaného zločinu.³³ Svědčí pro to mj. takové aspekty organizované drogové kriminality, jako je produkce obrovských zisků, zapojení mezinárodních zločineckých organizací, návaznost na další formy trestné činnosti či nebezpečné společenské jevy. Celosvětově patří ilegální obchod s OPL mezi nejvýnosnější formy nezákonné činnosti. Vzhledem ke značným ziskům, které z distribuce drog plynou, na sebe tato činnost nabaluje také jiné formy kriminality, ať už jako průvodní jev (násilná kriminalita, praní peněz³⁴...), či jako výsledek použití takto kumulovaných prostředků (korupce, obchod se zbraněmi...), přičemž se tyto jevy vzájemně prolínají. Objevují se nové skupiny pachatelů drogové kriminality, a tito pachatelé zároveň používají nové prostředky a nové metody.

Drogová kriminalita, zejména nedovolený obchod s OPL, tak zároveň patří mezi nejzávažnější a nejrozšířenější trestnou činnost i v rámci organizovaného zločinu vůbec.³⁵ Součástí výzkumu organizovaného zločinu, kterému se Institut pro kriminologii a sociální prevenci věnuje kontinuálně a systematicky od r. 1993, je každoročně též expertní šetření, sledující mimo jiné vnímání závažnosti jednotlivých forem organizovaného zločinu mezi pracovníky specializovaných útvarů Policie ČR, zaměřených na tuto problematiku. Skupina expertů se v rámci šetření vyjadřuje k tomu, které formy organizovaného zločinu považuje v ČR aktuálně za rozšířené. Zatímco v r. 1993 pokládala drogovou kriminalitu za rozšířenou pouze polovina z dotázaných expertů a mezi 35 sledovanými formami organizovaného zločinu byla na počátku druhé desítky, v r. 1994 ji za rozšířenou považovalo již 90 % expertů. V roce 1995 se drogová trestná činnost objevila - spolu s kriminalitou spojenou s prostitucí - mezi naprosto nejrozšířenějšími aktivitami organizovaného zločinu. Výsledky z následujících dvanácti let toto výsadní postavení kriminality spojené s drogami potvrdily, když od roku 1996 bývá pravidelně označována za nejrozšířenější či téměř nejrozšířenější formu organizovaného zločinu u nás.³⁶

Popis vývoje drogové scény v ČR, včetně nástupu a rozvoje organizovaného zločinu v oblasti obchodu s drogami, obsahuje studie IKSP o možnostech trestní justice

³³ Vůjtěch, J.: a kol.: Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů ČR v horizontu roku 2000. Praha: IKSP, 2001, str. 55.

³⁴ Srov. např. Ghodse, H. (ed.): International Drug Control into the 21st Century. Padstow: Ashgate Publishing, 2008, str. 51 – 60.

³⁵ Srov. Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v ČR. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, Koniasch Latin Press, 1997, s. 77-89.

³⁶ Srov. Marešová, A. a kol.: Kriminalita v roce 2007. Praha: IKSP, 2009, str. 22 a násl.

v protidrogové politice z roku 2007.³⁷ Lze v ní nalézt i následující charakteristiku organizované drogové kriminality v ČR, jež vyplynula z expertní substudie o vývoji drogové kriminality u nás po roce 1990:

„Soudobý obchod s drogami, zasahující naši zemi po roce 1989, má výrazně mezinárodní charakter a představuje typickou organizovanou trestnou činnost. Jde vlastně o odvětví podnikání, které by bez vysokého stupně organizovanosti nemohlo dost dobře fungovat. Pro tyto organizace je charakteristická především vysoká konspirativnost, obchodníci s drogami často svou činnost maskují pod legálními firmami a činnostmi. I nejnižší články distribuční sítě mají poměrně rozvinutý systém organizace s dodržováním konspirativních pravidel, která mají za úkol zabraňovat odhalení této trestné činnosti. Organizace, které tento druh nelegálního obchodu provádějí, se vyznačují rozdělením jednotlivých funkcí a druhů činností a mnohdy jistou hierarchičností. Ne vždy musí jít o přísně hierarchické organizace, jak jsme na ně zvyklí u klasických zločineckých organizací mafiánského typu. Ty jistě v obchodu s drogami svou roli sehrávají i nyní. Na druhou stranu se zejména v posledních několika letech objevují mnohem volnější struktury. V nich zpravidla spolupracují skupiny lidí, kteří se dobře znají, důvěřují si, a spojují se k provedení jednotlivých operací v nelegálním obchodu s drogami. K tomu nepotřebují ony klasické pyramidové struktury mafiánského typu. Postačí dohoda, systémy komunikace a sjednaný způsob rozdělení zisku. Na tomto principu dnes funguje nečekaně mnoho zločineckých skupin činných nejen v mezinárodním obchodu s drogami, ale i v obchodu s drogami na celostátní a místní úrovni.“³⁸

Organizované kriminální aktivity na území ČR, včetně působení zločineckých skupin zabývajících se obchodem s drogami, byly v minulosti též předmětem projektu, realizovaného na půdě Ústavu mezinárodních vztahů.³⁹

Analýza relevantních oficiálních dokumentů, které se zabývají mapováním situace mj. v oblasti drogové kriminality (výroční zprávy Národní protidrogové centrály SKPV PČR, zprávy Ministerstva vnitra ČR o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území ČR, výroční zprávy Nejvyššího státního zastupitelství o činnosti státního zastupitelství), rovněž potvrzuje hypotézu, že drogová kriminalita v ČR zčásti nabyla formy organizovaného zločinu.⁴⁰ Skutečnost, že se tato trestná činnost u nás tak jako i jinde ve světě stává jednou z aktivit skupin organizovaného zločinu, včetně těch mezinárodních, si policejní a justiční orgány uvědomovaly již v průběhu devadesátých let. S postupem času, tak jak narůstaly zkušenosti s tímto fenoménem, poukazyvaly stále častěji a důrazněji na nezbytnost účinné a rychlé spolupráce s obdobnými zahraničními a mezinárodními orgány. Z uvedených dokumentů vyplývají též poznatky o narůstající konspiraci ze strany pachatelů drogové kriminality, jež je obvyklá u skupin organizovaného zločinu. Zprávy zmiňují rostoucí snahy zločineckých struktur proniknout prostřednictvím korupce či zastrašování do složek systému trestní justice, jakož i do veřejného sektoru obecně. Upozorňují též na narůstající tlaky na svědky trestné činnosti a snahy o jejich odstranění z procesu trestního řízení. Poukazují na možnost eskalace těchto tlaků a jejich přerůstání do stále násilnějších projevů. S výše

³⁷ Trávníčková, I., Zeman, P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. (vývojové aspekty). Praha: IKSP, 2007, str. 44 a násl.

³⁸ Tamtéž, str. 76.

³⁹ Nožina, M. (ed): Mezinárodní organizovaný zločin v ČR. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. Koniasch Latin Press, 1997.

⁴⁰ Trávníčková, I., Zeman, P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. (vývojové aspekty). Praha: IKSP, 2007, str. 91 – 97.

uvedeným aspektem souvisí celkový nárůst brutality osob, zabývajících se drogovou kriminalitou.

Z výše uvedeného vyplývá, že existence obchodu s drogami, jenž vykazuje znaky organizovaného zločinu (a to i mezinárodního charakteru), je obecně uznávána, a že je tento jev za pomoci kvalitativních metod v odborné literatuře částečně zmapován. Pokusy o kvantifikaci organizované drogové kriminality na základě oficiálních statistických údajů ovšem narážejí na řadu problémů. Jednání, označované jako organizovaný zločin, je v českém trestním právu postihováno primárně jako trestný čin účasti na zločinném spolčení podle § 163a tr. zák.⁴¹ Na organizovanou drogovou kriminalitu lze v justiční evidenci⁴² usuzovat z následujících znaků:

- 1) pachatel byl odsouzen za trestný čin účasti na zločinném spolčení dle § 163a tr. zák. v souběhu s některým z drogových trestných činů, nejspíše trestným činem dle § 187 tr. zák.;
- 2) pachateli drogové kriminality byl uložen trest jako pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch zločinného spolčení dle § 43, § 44 tr. zák.;
- 3) pachatel byl odsouzen za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 tr. zák., přičemž svým jednáním naplnil kvalifikovanou skutkovou podstatu uvedenou v odstavci 2 písm. a) cit. ustanovení (spáchal čin jako člen organizované skupiny), nebo v odstavci 4 písm. c) cit. ustanovení (spáchal čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech).

Počty osob, odsouzených ročně za trestný čin účasti na zločinném spolčení dle § 163a tr. zák., sice postupně rostou (viz Tabulku 4), nicméně zůstávají na nízké úrovni. V údajích z evidence Ministerstva spravedlnosti ČR CSLAV nelze dohledat ani jediný případ odsouzení za souběh trestného činu účasti na zločinném spolčení s některým drogovým trestným činem. Autoři studie IKSP z r. 2009 provedli analýzu obžalob, podaných pro trestný čin účasti na zločinném spolčení v letech 1999 – 2004.⁴³ Z celkem 34 zkoumaných obžalob se pouze jediná týkala přímo organizovaného obchodu s drogami. Pokud v ostatních případech obžaloby zahrnovaly také některý z drogových trestných činů, nejednalo se o zločinecké skupiny zaměřené primárně na obchod s drogami, ale nedovolená dispozice s OPL byla u nich spíše aktivitou vedlejší či instrumentální (kupříkladu skupina zabývající se obchodem se ženami za účelem provozování prostituce a kuplířstvím poskytovala drogy ženám, z jejichž prostituce kořistila). V žádném z těchto případů pak nedošlo k odsouzení pachatelů pro trestný čin účasti na zločinném spolčení v souběhu s drogovou kriminalitou. S výše uvedeným souvisí dále skutečnost, že se v oficiálních statistikách nevyskytují ani případy, kdy by pachateli odsouzenému za drogovou kriminalitu byl uložen trest jako pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch zločinného spolčení ve smyslu § 43, § 44 tr. zák.

⁴¹ K problematice zločinného spolčení podrobněji viz Cejp, M. a kol.: Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti. Praha: IKSP, 2009, str. 61 a násl.

⁴² O jejich obsahu viz výše kapitolu II.2.2.

⁴³ Cejp, M. a kol.: Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti. Praha: IKSP, 2009, str. 66 a násl.

Tabulka 4 : Počty osob odsouzených za trestný čin účasti na zločinném spolčení dle § 163a tr. zák. v ČR v letech 1999 – 2008

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Odsouzeno osob	1	0	2	0	5	10	9	21	15	33

Prameny: Statistická ročenka kriminality za příslušný rok, Ministerstvo spravedlnosti ČR; <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399>; Cejp, M. a kol.: Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti. IKSP, Praha 2009, str. 64

Zjistit přesnou právní kvalifikaci trestného činu, za který byl pachatel odsouzen, z evidenčního systému Ministerstva spravedlnosti ČR lze. Zjištění počtu osob odsouzených za trestný čin dle § 187 odst. 1, 2 písm. a) tr. zák. však k získání informací o organizované drogové kriminalitě nepomůže. Příslušná kvalifikovaná skutková podstata totiž obsahuje alternativně dvě různé okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a sice kromě okolnosti, že pachatel spáchal čin jako člen organizované skupiny, také okolnost spočívající v tom, že pachatel čin spáchal ve větším rozsahu. Tyto dva případy pak již nelze ve statistikách rozlišit.⁴⁴ Jednoznačný by tedy byl jen údaj o počtu osob, odsouzených za trestný čin dle § 187 tr. zák., spáchaný ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech ve smyslu odstavce 4 písm. c) cit. ustanovení. Za organizovanou skupinu se podle právní teorie a názorů soudů pokládá sdružení nejméně tří trestně odpovědných osob, jejichž vzájemná součinnost na realizování trestné činnosti vykazuje takovou míru plánovitosti a tomu odpovídající rozdělení a koordinaci úloh jednotlivých účastníků, že tyto okolnosti zvyšují pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu a tím i jeho nebezpečnost pro společnost.⁴⁵ Taková skupina nevyžaduje trvalejší charakter. Ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech ve smyslu ustanovení § 187 odst. 1, 4 písm. c) tr. zák. je pachatel, který si je vědom, že se jedná o takto definovanou organizovanou skupinu působící nejméně ve dvou státech, případně i včetně ČR.⁴⁶ Přitom se předpokládá, že pachatel působí mimo tuto skupinu a do její činnosti se nezapojuje. Z uvedeného vymezení jednání, postihovaného ustanovením § 187 odst. 1, 4 písm. c) tr. zák. vyplývá, že pokud se držíme výše popsaného kriminologického vymezení organizovaného zločinu, pak ani údaj o počtu osob odsouzených podle tohoto ustanovení příliš přesný obraz o (byť jen registrované) organizované drogové kriminalitě nemůže poskytnout.⁴⁷

II.2.4. Kriminální kariéra v souvislosti s užíváním drog a drogovou kriminalitou

Problematika kriminální kariéry je velice zajímavá a složitá zároveň. Lze na ní dobře ilustrovat obecný problém (nejen) kriminologického výzkumu, kdy ani velké množství kvantitativních dat nemusí přinést odpovědi na otázky, které si výzkum klade, popř. může

⁴⁴ Podrobnější rozbor statistických údajů PČR o počtu drogových trestných činů, zjištěných policií v letech 2001 – 2005, podle přesné právní kvalifikace, provedli autoři studie z roku 2007, viz Trávníčková, I., Zeman, P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. (vývojové aspekty). Praha: IKSP, 2007, str. 72 – 74.

⁴⁵ Např. rozsudek NS ČSR sp. zn. 11 To 51/85.

⁴⁶ Např. usnesení NS ČR sp. zn. 5 Tdo 794/2004.

⁴⁷ Podle policejní statistiky bylo trestných činů, odpovídajících kvalifikaci dle § 187 odst. 1, 4 písm. c) tr. zák., zjištěno 18 v r. 2001, 62 v r. 2002, 31 v r. 2003, 27 v r. 2005 a 26 v r. 2007. Srov. Trávníčková, I., Zeman, P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. (vývojové aspekty). Praha: IKSP, 2007, str. 72 – 74; Statistická sestava Policejního prezidia ČR č. 22 „Celková kriminalita – členění podle paragrafů tr. zákona“ za jednotlivé roky.

nabízet odpovědi zcela zavádějící. Pro náležitou interpretaci dat ke kriminální kariéře jednotlivců či skupin osob je především potřeba si pojem kriminální kariéry vymežit.

Jak uvádí Blatníková⁴⁸, koncept kriminální kariéry se používá pro popis začátku, pokračování a konce kriminálních aktivit recidivujícího pachatele. Zdůrazňuje se potřeba zkoumat problémy související s tím, proč a kdy osoby začínají s pácháním trestné činnosti (zahájení – *onset*), proč a jak pokračují v páchání trestné činnosti (trvání – *persistence*), proč a jestli vůbec se páchání trestné činnosti stává častějším nebo závažnějším (*escalation*) či specializovaným, jakož i proč a kdy osoby s pácháním trestné činnosti skončí (ukončení – *desistance*).⁴⁹ V pojetí kriminální kariéry mají své místo i důležité události v životě jedince a jejich efekty, které se mohou objevit mezi počátkem a konečnými fázemi kriminální kariéry a případně porušit její progres (např. výkon trestu, manželství, stárnutí pachatele apod.). Oproti termínu kriminální recidiva, který se užívá spíše k obecnému označení opakování trestné činnosti, pojem kriminální kariéry navíc obsahuje aspekty vývoje individuální trestné činnosti, tedy předpokládá začátek, trvání a příp. konec páchání trestné činnosti.⁵⁰ Výzkum kriminálních kariér se dotýká nejen trestné činnosti jednotlivců, ale i skupin, jako jsou rodiny, gangy, komunity.⁵¹ Souhrnně řečeno, přístup zkoumající kriminální kariéry se zaměřuje na změny kriminální aktivity jedince v čase, což následně umožňuje agregovat tyto údaje pro skupiny pachatelů.⁵²

Koncem sedmdesátých let začal výzkum kriminálních kariér výrazněji vycházet vstříc trestně politickým potřebám. Cílem bylo nalézt skupiny obyvatel, na které je vhodné zaměřit omezené zdroje systému trestní justice. Tento přístup se stal nicméně také zdrojem kritiky některých odborníků, kteří upozorňovali na nebezpečí, že se určité demografické skupiny mohou v jeho důsledku stát předmětem selektivní persekuce.⁵³

V roce 1983 zřídila americká Národní akademie věd na žádost Národního institutu spravedlnosti USA Panel pro výzkum kriminálních kariér, jehož úkolem bylo posoudit možnosti analýzy kriminálních kariér, zhodnotit užitečnost predikčních nástrojů při snižování kriminality prostřednictvím „zneschopnění“ (*incapacitation*) pachatele, a prozkoumat podíl výzkumu kriminálních kariér na rozvoji obecného poznání kriminality a jejích pachatelů.⁵⁴ Výsledná závěrečná zpráva definuje čtyři základní aspekty, na něž by se výzkum kriminálních kariér měl soustředit – zapojení do trestné činnosti, frekvence trestné činnosti, trvání kriminální kariéry, a závažnost trestné činnosti.⁵⁵ Zapojení do trestné činnosti (*participation*) představuje údaj, kolik jedinců se podílí na určitém typu trestné činnosti v určitém období. Frekvence trestné činnosti vyjadřuje míru či četnost kriminálního chování mezi aktivními pachateli. Délka trvání kriminální kariéry souvisí s problémem stanovení jejího skutečného konce a bývá stanovena jako doba mezi prvním a posledním odsouzením (mezi spácháním

⁴⁸ Blatníková, Š.: Paradigma kriminální kariéry. *Trestněprávní revue*, 3/2009, str. 75.

⁴⁹ Blumstein, A., Cohen, J., Hsieh, P.: *The Duration of Adult Criminal Careers*. Pittsburgh: Carnegie Mellon University, 1982, str. 5.

⁵⁰ Blatníková, Š.: Paradigma kriminální kariéry. *Trestněprávní revue*, 3/2009, str. 75.

⁵¹ Farrington, D. P.: *Criminal Career Research: Lessons for Crime Prevention*. *Studies on Crime and Crime Prevention* 1, 1992, str. 7 – 29.

⁵² Piquero, A. R., Farrington, D. P., Blumstein, A.: *Key Issues in Criminal Career Research*. New York: Cambridge University Press, 2007, str. 9.

⁵³ Farrington, D. P.: *Criminal Career Research in the United Kingdom*. *British Journal of Criminology*, Vol. 32, No. 4, 1992, str. 521 - 536.

⁵⁴ Piquero, A. R., Farrington, D. P., Blumstein, A.: *Key Issues in Criminal Career Research*. New York: Cambridge University Press, 2007, str. 8.

⁵⁵ Blumstein, A., Cohen, J., Roth, J. A., Visher, C. A. (Eds.): *Criminal Careers and „Career Criminals“*. National Research Council. Washington: National Academy Press, 1986.

prvního a posledního trestného činu), resp. jako interval mezi zahájením a ukončením kriminální aktivity. Závažnost trestné činnosti se sleduje v souvislosti s otázkou eskalace kriminálního chování, která představuje posun v kariéře pachatele k závažnějším druhům a formám kriminality.⁵⁶

Kriminální kariéra představuje zásadní předmět zájmu vývojové kriminologie, která se zabývá třemi hlavními okruhy problémů. První z nich se týká vývoje trestné činnosti a asociálního chování v průběhu jednotlivých etap života. Druhý zahrnuje rizikové faktory, jež přispívají k zahájení kriminální kariéry, jakož i faktory ochranné, které zahájení kriminální kariéry brání. Třetí okruh představují životní události, nazývané někdy „body obratu“, které dokáží jedince z již zahájené kriminální kariéry odklonit.⁵⁷ Právě vývojová kriminologie přispěla k získání některých obecně uznávaných poznatků o vývoji a průběhu páchání trestné činnosti⁵⁸:

- k zahájení kriminální aktivity dochází nejčastěji v období mezi 8. až 14. rokem věku (dolní hranice vyplývá ze selfreportových údajů, horní z oficiálních registrů). Konec kriminální kariéry nastává typicky ve věku 20-29 let, malá část pachatelů však v trestné činnosti pokračuje;
- výskyt kriminálního chování dosahuje svého vrcholu v pozdní adolescenci, tedy mezi 15. a 19. rokem života;
- brzké zahájení páchání trestné činnosti nasvědčuje poměrně dlouhé kriminální kariéře a vyššímu počtu spáchaných trestných činů;
- u kriminálního a protispolečenského chování existuje při přechodu jedince z období dětství do dospívání a následně do dospělosti zjevná kontinuita. Jinými slovy, existuje určitá stabilita v míře protispolečenského chování u lidí v čase, přičemž u lidí, kteří spáchají velký počet trestných činů jako příslušníci jedné věkové kategorie, je vysoká pravděpodobnost, že se dopustí poměrně vysokého počtu trestných činů i v pozdějším období;
- podstatnou část všech trestných činů páchá malá skupina obyvatel (tzv. chroničtí pachatelé – *chronic offenders*). Pro tyto pachatele je charakteristický nízký věk zahájení kriminální kariéry, vysoká frekvence páchání trestných činů a dlouhá kriminální kariéra;
- páchání trestné činnosti se vyznačuje spíše všestranností než specializací; zejména pachatelé násilné kriminality se často dopouštějí i jiných druhů trestné činnosti;
- typy jednání, definované jako trestné činy, jsou součástí obecnější tendence k protispolečenskému chování, k němuž patří alkoholismus, závažné porušování dopravních předpisů, promiskuita apod.;
- lze se domnívat, že s přechodem do dospělosti se u člověka mění způsob páchání trestné činnosti ze skupinového na individuální. Většina trestných činů do období pozdní adolescence se pachatel dopouští společně s jinými, zatímco většinu deliktů po dvacátém roce věku páchá sám;
- motivace k trestné činnosti do období pozdní adolescence je značně rozmanitá, od potřeby vzrušení/zábavy, nudy, až po emocionální či utilitární důvody. Po dvacátém roce věku stále více převažují utilitární motivy;
- pachatel se různých druhů trestných činů zpravidla poprvé dopouští v různém věku. Tento vývoj lze popsat tak, že krádeže v obchodě bývají páchány dříve než vloupání, vloupání

⁵⁶ Souhrnně k uvedeným aspektům viz Blatníková, Š.: Paradigma kriminální kariéry. Trestněprávní revue, 3/2009, str. 77 – 81.

⁵⁷ Viz např. Farrington, D. P. (ed.): Integrated developmental and life-course theories on offending. London: Transaction Publishers, 2008.

⁵⁸ Piquero, A. R., Farrington, D. P., Blumstein, A.: Key Issues in Criminal Career Research. New York: Cambridge University Press, 2007, str. 3 - 4.

dříve než loupeže atd. Lze zobecnit, že tato rozmanitost se zvyšuje až do dvacátého roku věku, ovšem po dvacátém roce věku se rozmanitost kriminální aktivity snižuje a narůstá specializace.

Prvek kariéry⁵⁹ představuje významný teoretický rámec sociologického pojetí deviace. Je využíván k popisu vztahu mezi jedincem a prostředím v souvislosti se zahájením deviantního chování. Různé studie srovnávaly běžné a deviantní kariéry a pozornost přitom věnovaly jak sociálním strukturám, jež formují kariéry, tak subjektivním zkušenostem jedince. Deviantní kariéry mají subjektivní i strukturální rozměr, tj. lidé se nechovají deviantním způsobem výlučně kvůli svým individuálním rysům, ale též v důsledku nároků okolního sociálního prostředí.⁶⁰

Existence vztahu mezi užíváním drog a páčáním trestné činnosti je v odborné literatuře poměrně bohatě popsána.⁶¹ Charakter tohoto vztahu však již zdaleka tak zřejmý není. Přinejmenším nelze na základě dostupných poznatků jednoznačně konstatovat, že by užívání drog přímo vedlo k páčání trestné činnosti.⁶² Kauzalita mezi uvedenými jevy nebyla prokázána. Jejich korelace spíše vyplývá ze skutečnosti, že oba souvisejí s podobnými faktory, mezi které patří např. sociálně ekonomická deprivace.⁶³ Rizikové faktory mohou být buď indikátory (symptomy) protispolečenského chování či jeho možnými příčinami. To jest, určité druhy chování mohou buď odrážet protispolečenskou tendenci nebo být její příčinou, anebo obojí. Drogy v tomto smyslu mohou symbolizovat životní styl (a tedy být indikativní), nebo může užívání drog vyvolat protispolečenské chování pod jejich vlivem (a tedy být kauzativní).⁶⁴ Kriminální aktivita a užívání drog se tedy mohou navzájem posilovat v tom smyslu, že osoby z deviantního kriminálního prostředí jsou více ohroženy vznikem problémů s drogami a osoby s problémy s drogami jsou naopak vystaveny vyššímu riziku zapojení do trestné činnosti.⁶⁵

Výzkumy v oblasti trestné činnosti související s drogami samotnou drogovou kriminalitu v užším smyslu⁶⁶ často přehlížejí. Důvodem je skutečnost, že vazba mezi drogami a kriminalitou má v tomto případě odlišnou povahu – souvislost mezi užíváním drog a trestnou činností zde vyplývá spíše ze zákona než ze vzájemného vlivu těchto jevů.⁶⁷

⁵⁹ Pojem „kariéra“ zde není synonymem pro „živobytí“, profesi či povolání, ale vyjadřuje obecně průběh života jedince; blíže viz např. Blatníková, Š.: Paradigma kriminální kariéry. *Trestněprávní revue*, 3/2009, str. 75 a násl.

⁶⁰ Srov. Kinnunen, A.: *The Criminal Career and Socio-Economic Status of Drug Offenders*. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy, 2002, str. 5.

⁶¹ Souhrnně viz např. Carpentier, C.: *Drugs and crime – a complex relationship*. *Drugs in Focus* 16, EMCDDA, Lisabon 2007; <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html>

⁶² Srov. např. Seddon, T.: *Explaining the drug-crime link: theoretical, policy and research issues*. *Journal of Social Policy*, Vol. 29, No. 1, 2000, str. 95-107; Buchanan, J., Young, I.: *The War on Drugs - a war on drug users? Drugs: Education, Prevention and Policy*, Vol. 7, No. 4, 2000, str. 409-422.

⁶³ Viz např. Stevens, A., Trace, M., Bewley-Taylor, D.: *Reducing drug-related crime: an overview of the global evidence*. Report 5, The Beckley Foundation Drug Policy Programme, Witley 2005; McSweeney, Hough, M.: *Drugs and alcohol*. In: Tilley, N. (ed.): *Handbook of Crime Prevention and Community Safety*. Cullompton: Willan Publishing, 2005, str. 563 – 594.

⁶⁴ Soothill, K., Fitzpatrick, C., Francis, B.: *Understanding Criminal Careers*. Cullompton: Willan Publishing, 2009, str. 143.

⁶⁵ Carpentier, C.: *Drugs and crime – a complex relationship*. *Drugs in Focus* 16, EMCDDA, Lisabon 2007; <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html>

⁶⁶ Viz kapitulu II.2.1.

⁶⁷ Carpentier, C.: *Drugs and crime – a complex relationship*. *Drugs in Focus* 16, EMCDDA, Lisabon 2007; <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html>

Finská studie z roku 1996 nalezla určitý vztah mezi drogovými a jinými trestnými činy.⁶⁸ Tři ze čtyř osob, podezřelých ze spáchání drogového trestného činu v průběhu roku 1994, byly zároveň podezřelé ze spáchání alespoň jednoho jiného trestného činu v období 1992 – 1994. Pachatelé drogové kriminality se nejčastěji dopouštěli krádeží (48 % ze vzorku pachatelů drogových trestných činů), podílnictví (33 %) a neoprávněného užití motorového vozidla (téměř třetina). Pozdější rozsáhlá studie, zkoumající všechny osoby odsouzené ve Finsku pro drogový trestný čin v letech 1977 – 1996, zjistila při srovnání se vzorkem pachatelů, v jejichž kriminální kariéře se odsouzení za drogovou trestnou činnost nevyskytovalo, že kriminální aktivita pachatelů drogové kriminality zůstala na vysoké úrovni po delší dobu. Nabízí se závěr, že užívání drog přispívá k pokračování (prodlužování) kriminální aktivity. Na druhou stranu může být vysoká míra kriminální aktivity u pachatelů drogové kriminality vysvětlena nedostatky v jejich sociálních vazbách. Užívání drog je součástí subkultury, jejíž příslušníci páchají značný počet trestných činů, a tato skupina je pod intenzivní sociální kontrolou.⁶⁹

Byqvistová a Olsson⁷⁰ na základě svého výzkumu rozdělili mužské uživatele drog z hlediska jejich vztahu k trestné činnosti do čtyř skupin. První tvoří závislí pachatelé (*addicted criminals*), které charakterizuje brzké zahájení kriminální kariéry, dětství v obtížných podmínkách a chronické užívání nelegálních drog i alkoholu. Kriminální toxikomané (*criminal addicts*) jsou sice spojeni s kriminální subkulturou podobně jako příslušníci první skupiny, jejich kriminální i drogová kariéra ovšem začíná později. U toxikomanů příležitostně páchajících trestnou činností (*low-crime addicts*) jsou vazby na kriminální subkulturou mnohem slabší a je pro ně charakteristická „obvyklá“ drogová kariéra, spočívající v postupném užívání konopných drog, amfetaminů a opiátů. A konečně čtvrtou skupinu tvoří emocionálně nestabilní toxikomané (*emotionally unstable addicts*), kteří se trestné činnosti dopouštějí zřídka či vůbec.

Výzkum odhalil různé rizikové faktory pro zapojení do kriminální aktivity a pro užívání drog (některé společné, jiné nikoli). Objevil se názor, že rozsah, v němž jednotlivci přijmou deviantní životní styl, může ovlivňovat další faktory (týkající se užívané látky, individuální, sociální, kulturní a faktory prostředí), které určují, zda během života jednotlivce páchání trestné činnosti a užívání drog pokračuje, dále se rozvíjí nebo ustává.⁷¹

Ve výzkumech kriminálních kariér jsou mapovány příčiny, predisponující faktory a spouštěče kriminální aktivity, stejně jako proměnné, které udržují nebo ukončují progres kriminálního jednání. Díky konceptu kriminální životní cesty se do centra pozornosti dostávají jednotlivé dimenze kriminální kariéry. Model delikventní životní dráhy zpravidla vysvětluje longitudinální zákonitosti kriminálních aktivit.⁷²

⁶⁸ Kinnunen, A.: *Isännät, rengit ja pokat. Huumemarkkinat ja oheisrikollisuus Helsingissä*. Helsinki: National research Institute of Legal Policy, 1996.

⁶⁹ Kinnunen, A.: *The Criminal Careers and the Socio-Economic Status of Drug Offenders*. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy, 2002, str. 50.

⁷⁰ Byqvist, S., Olsson, B.: *Male Drug Abuse, Criminality and Subcultural Affiliation in a Career Perspective*. *Journal of Psychoactive Drugs*, Vol. 30(1), 1998, str. 53 – 68.

⁷¹ Carpentier, C.: *Drugs and crime – a complex relationship*. *Drugs in Focus* 16, EMCDDA, Lisabon 2007; <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html>

⁷² Blatníková, Š.: *Paradigma kriminální kariéry*. *Trestněprávní revue*, 3/2009, str. 81.

III. Analýza údajů z rejstříku trestů

III.1. Pachatelé trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 tr. zák.

III.1.1. Vzorek pachatelů

Zkoumaný vzorek tvořilo celkem 889 pachatelů, občanů ČR, odsouzených v letech 2002 a 2003 za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 tr. zák.⁷³ (z toho 410 odsouzených v roce 2002 a 479 odsouzených v roce 2003).⁷⁴ Podle údajů z evidence Rejstříku trestů ČR, poskytnutých pro účely výzkumu, bylo v uvedených letech za uvedené trestné činy odsouzeno celkem 2373 občanů ČR, z toho 1113 v roce 2002 a 1260 v roce 2003.⁷⁵ Měli jsme tak dispozici výzkumný soubor, představující více než třetinu základního souboru, z něhož byl získán náhodným výběrem. Ke každému z pachatelů jsme získali informace, jež se zaznamenávají do rejstříku trestů, ve stavu ke 12. září 2008.

Ve vzorku bylo **778 mužů a 111 žen**, což přibližně odpovídá jak celkové struktuře odsouzených v uvedených letech, kdy se podíl žen mezi všemi odsouzenými osobami pohyboval kolem 12 %, tak i struktuře všech osob, odsouzených v uvedených letech za trestný čin dle § 187 tr. zák., kdy podíl žen činil 15 % v r. 2002 a 13 % v r. 2003⁷⁶.

Pro základní představu o věkovém složení souboru jsme se zabývali též **věkem pachatelů v době základního odsouzení** (tj. odsouzení za trestný čin dle § 187 tr. zák. v roce 2002, resp. 2003). Výsledky shrnuje Tabulka 5.

⁷³ Odsouzení za trestný čin dle § 187 tr. zák. v roce 2002 nebo 2003, které bylo kritériem pro výběr pachatelů do vzorku, představuje tedy tzv. základní odsouzení, od kterého jsme následně sledovali předchozí a následnou trestnou činnost. Proto budeme používat pro tato odsouzení výrazu „základní odsouzení“ i dále v textu.

⁷⁴ K metodice výběru vzorku blíže viz část Kapitoly I. o metodách výzkumu.

⁷⁵ Započítány jsou všechny případy, kdy byla osoba za daný trestný čin odsouzena, a to i když byl daný trestný čin veden jako trestný čin vedlejší, spáchaný v souběhu s trestným činem hlavním. Také proto se tyto údaje liší od údajů ve Statistické ročence kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR, v níž jsou u odsouzených osob evidovány pouze jejich hlavní trestné činy, resp. v níž jsou do počtu osob odsouzených za jednotlivé trestné činy započítány pouze osoby, u nichž byl příslušný trestný čin v rámci daného odsouzení trestným činem hlavním. Statistika Ministerstva spravedlnosti ČR také pracuje s datem právní moci odsuzujícího rozhodnutí, kdežto evidence rejstříku trestů s datem vydání takového rozhodnutí.

⁷⁶ Statistická ročenka kriminality za příslušný rok, Ministerstvo spravedlnosti ČR; <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399>.

Tabulka 5 : Věk pachatele v době základního odsouzení

Věk	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
15-17 let	85	9,6 %
18-20 let	183	20,6 %
21-30 let	434	48,8 %
31-40 let	146	16,4 %
41-50 let	35	3,9 %
51-60 let	4	0,4 %
61 a více let	2	0,2 %
Celkem	889	100,0 %

Ve srovnání s věkovou strukturou všech osob, odsouzených v letech 2002 a 2003⁷⁷, se zkoumaný vzorek zřetelně liší v tom, že jsou v něm výrazně více zastoupeni mladí lidé do 30 let (79 %, oproti cca 54 % v letech 2002 a 2003), a to na úkor vyšších věkových kategorií (v letech 2002 a 2003 spadala plná čtvrtina všech odsouzených osob do věkové kategorie 30-39 let, a odsouzení nad 40 let věku tvořili cca 21 %). Tomu odpovídá i průměrný věk pachatelů ve vzorku, který činil 25 let (modus 18 let). Nejmladším pachatelům (4 osoby) bylo v době základního odsouzení 15 let, nejstaršímu bylo 62 let.

Vzhledem k tomu, že až na 4 případy se k datu získání informací jednalo o žijící osoby, není u nich možné v pravém slova smyslu hovořit o okamžiku ukončení trestné činnosti (*desistance*). Sledovali jsme nicméně dobu, po kterou před datem, ke kterému byly informace získány, nedošlo u jednotlivých pachatelů k dalšímu odsouzení. Abychom zohlednili skutečnost, že podmínky pro páchaní trestné činnosti ve výkonu trestu odnětí svobody jsou podstatně méně příhodné, zaměřili jsme se konkrétně na dobu, která do dne, ke kterému byly informace získány, uplynula od posledního odsouzení nebo ode dne propuštění z posledního výkonu trestu odnětí svobody příslušného pachatele. Jinými slovy, jednalo se o dobu, kterou pachatel po svém posledním odsouzení strávil do dne, ke kterému byly informace získány, nepřetržitě na svobodě (dále souhrnně **„doba od posledního odsouzení“**). Přehled doby od posledního odsouzení pachatelů ve zkoumaném vzorku uvádí Tabulka 6.

Tabulka 6 : Doba od posledního odsouzení (v letech)

Doba od posledního odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
do 1 roku	145	16,3 %
přes 1 rok do 2 let	109	12,3 %
přes 2 roky do 3 let	65	7,3 %
přes 3 roky do 4 let	59	6,6 %
přes 4 roky do 5 let	114	12,8 %
přes 5 let do 6 let	190	21,4 %
přes 6 let do 7 let	101	11,4 %
VTOS*	106	11,9 %
Celkem	889	100,0 %

* Osoby, které byly ke dni získání informací ve výkonu trestu odnětí svobody. Zahrnuje i osoby, které měly podle údajů z rejstříku trestů trest odnětí svobody k tomuto dni vykonávat, nicméně nebylo zřejmé, zda výkon trestu nastoupily.

⁷⁷ Statistická ročenka kriminality za příslušný rok, Ministerstvo spravedlnosti ČR; <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399>.

Z Tabulky 6 je patrné, že u poměrně vysokého podílu pachatelů uplynula od posledního odsouzení (či propuštění z výkonu trestu odnětí svobody) delší doba. U zhruba třetiny pachatelů tak nedošlo k dalšímu odsouzení po dobu více než 5 let. Navíc je třeba vzít v úvahu, že kategorie „přes 6 let do 7 let“ se týkala pouze té části pachatelů, u kterých došlo k základnímu odsouzení v roce 2002 (vzhledem k datu získání informací u nich muselo dojít k poslednímu odsouzení nejpozději 12. 9. 2002). Mezi těmito pachateli tvořili ti, u kterých nedošlo k odsouzení po dobu více než 6 let před koncem sledovaného období (tj. před 12. 9. 2008), celou čtvrtinu.

Ponecháme-li stranou pachatele, kteří byli ke dni získání informací patrně ve výkonu trestu odnětí svobody, naznačují výsledky dvě významnější skupiny pachatelů – jedna skupina ukončila (míněno do dne získání informací) svou trestnou činnost základním odsouzením či krátce po něm (více než 5 let od posledního odsouzení – 32,8 %; více než 4 roky – 45,6 %), druhá v trestné činnosti pokračovala až do konce sledovaného období (max. 2 roky do posledního odsouzení – 28,6 %).

Statisticky významný rozdíl byl v tomto směru zjištěn také mezi pachateli, u kterých byla doba od posledního odsouzení nejdelší, a to v závislosti na pohlaví. Mezi ženami bylo pachatelek, u kterých doba od posledního odsouzení přesahovala 6 let, signifikantně více (21; 18,9 %), mezi muži bylo takových pachatelů naopak signifikantně méně (80; 10,3 %).

Další charakteristikou zkoumaného vzorku pachatelů byl **věk v době prvního a dosud posledního odsouzení**. Strukturu souboru z tohoto hlediska shrnuje Tabulka 7.

Tabulka 7 : Věk pachatele v době prvního a dosud posledního odsouzení

Věk v době prvního odsouzení			Věk v době posledního odsouzení		
Věk	Počet	Podíl	Věk	Počet	Podíl
15-17 let	245	27,6 %	15-17 let	42	4,7 %
18-20 let	314	35,3 %	18-20 let	126	14,2 %
21-30 let	290	32,6 %	21-30 let	468	52,6 %
31-40 let	33	3,7 %	31-40 let	195	21,9 %
41-50 let	4	0,4 %	41-50 let	47	5,3 %
51-60 let	1	0,1 %	51-60 let	9	1,0 %
61 a více let	2	0,2 %	61 a více let	2	0,2 %
<i>Celkem</i>	889	100,0 %	<i>Celkem</i>	889	100,0 %

Téměř dvě třetiny pachatelů zahájily svou kriminální kariéru do 20. roku života a celých 96 % do svých 30 let. Vysoký je podíl těch, kteří s trestnou činností začali zjevně ihned po dovršení věkové hranice trestní odpovědnosti – 28 % pachatelů bylo poprvé odsouzeno mezi 15. a 17. rokem věku. Průměrný věk prvního odsouzení činil 21 let (modus 18 let).

Při bližším pohledu na počátek kriminální kariéry pachatelů z hlediska jejich pohlaví byly zjištěny statisticky významné rozdíly, které nasvědčují závěru, že muži ze vzorku pachatelů zahajovali kriminální kariéru obecně dříve ženy. Mezi muži bylo signifikantně více pachatelů, kteří byli poprvé odsouzeni ve věku 15 až 17 let, a signifikantně méně pachatelů, poprvé odsouzených ve věku 21 až 30 let a 31 až 40 let. Mezi ženami tomu bylo právě naopak.

Tabulka 8 : Věk pachatele v době prvního odsouzení, podle pohlaví

Muži			Ženy		
Věk	Počet	Podíl	Věk	Počet	Podíl
15-17 let	225	28,9 %	15-17 let	20	18,0 %
18-20 let	283	36,4 %	18-20 let	31	27,9 %
21-30 let	241	31,0 %	21-30 let	49	44,1 %
31-40 let	24	3,1 %	31-40 let	9	8,1 %
41-50 let	3	0,4 %	41-50 let	1	0,9 %
51-60 let	0	0,0 %	51-60 let	1	0,9 %
61 a více let	2	0,3 %	61 a více let	0	0,0 %
<i>Celkem</i>	778	100,0 %	<i>Celkem</i>	111	100,0 %

Více než polovina pachatelů byla (dosud) naposledy odsouzena mezi 21. a 30. rokem věku. Po dovršení 40 let života končilo svou kriminální kariéru jen 7 % pachatelů. Průměrný věk posledního odsouzení činil 27 let (modus 21 let). Údaje o věku v době posledního odsouzení je však třeba brát s rezervou, neboť se jedná o poslední odsouzení před koncem sledovaného období, což jistě nemusí být zcela poslední odsouzení v kriminální kariéře jednotlivých pachatelů.

Významnou charakteristikou kriminální kariéry je též její **délka**. Tabulka 9 znázorňuje dobu mezi prvním a (dosud) posledním odsouzením pachatelů z výzkumného souboru.

Tabulka 9: Doba mezi prvním a posledním odsouzením (v měsících)

Doba	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
0	266	29,9 %
1-12 měsíců	22	2,5 %
13-24 měsíců	39	4,4 %
25-60 měsíců	157	17,6 %
61-84 měsíců	99	11,1 %
85-120 měsíců	93	10,5 %
121-180 měsíců	85	9,6 %
181-240 měsíců	68	7,6 %
241-300 měsíců	31	3,5 %
301 a více měsíců	29	3,3 %
<i>Celkem</i>	889	100,0 %

Z celkem 266 pachatelů, u kterých je v tabulce jako doba mezi prvním a posledním odsouzením uvedena nula, se v 263 případech jednalo o pachatele, kteří byli ve své kariéře odsouzeni pouze jednou. Ve zbylých 3 případech byl pachatel odsouzen celkem dvakrát, přičemž odsuzující rozhodnutí byla vydána v tomtéž měsíci. Mezi ostatními pachateli se u celé čtvrtiny pohybovala doba mezi prvním a posledním odsouzením v rozmezí 2 – 5 let, a u 30 % pachatelů v rozmezí 5 – 10 let. Průměrná doba mezi prvním a posledním odsouzením (po vyloučení 263 pachatelů, kteří byli odsouzeni jen jednou) činila 9 let a 2 měsíce. Nejdelsí interval mezi prvním a posledním odsouzením (35 let a 4 měsíce) zaznamenala pachatelka, která byla v životě celkem 16x odsouzena převážně za majetkovou kriminalitu, přičemž základní odsouzení v roce 2002 za trestný čin dle § 187 odst. 1, 2 písm. a), 3 písm. a) tr. zák. pro ni bylo v jejích 51 letech zatím odsouzením posledním (ke dni získání informací byla na svobodě po propuštění z výkonu trestu necelé 3 roky).

III.1.2. Základní odsouzení

V rámci základního odsouzení bylo 11 % pachatelů odsouzeno jako **mladiství**, což představuje zhruba dvojnásobek podílu mladistvých mezi všemi osobami, odsouzenými v letech 2002 a 2003.⁷⁸

Kritériem pro zařazení do vzorku bylo odsouzení za trestný čin dle § 187 tr. zák. jako za tzv. hlavní trestný čin v letech 2002 či 2003. Ustanovení § 187 tr. zák. v základní a kvalifikovaných skutkových podstatách postihovalo celou řadu různých druhů jednání. Při pohledu na **přesnou právní kvalifikaci** zmíněných drogových trestných činů, za které byli pachatelé ze vzorku odsouzeni v rámci základního odsouzení, nepřekvapí, že většinu tvořila jednání uvedená v základní skutkové podstatě, a tedy kvalifikovaná jako trestný čin dle § 187 odst. 1 tr. zák.⁷⁹ Za tento trestný čin bylo odsouzeno 62 % pachatelů. Výrazný podíl zaznamenali též pachatelé, odsouzení za trestný čin dle § 187 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák., tedy ti, kteří se činu dopustili vůči osobě mladší 18 let (22 %), a pachatelé, odsouzení za trestný čin dle § 187 odst. 1, 2 písm. a) tr. zák., tedy ti, kteří se činu dopustili jako členové organizované skupiny či ve větším rozsahu (10 %). Jiné právní kvalifikace byly mezi trestnými činy dle § 187 tr. zák., za které byli pachatelé ze vzorku odsouzeni v rámci základního odsouzení, zastoupeny spíše ojediněle. Celkem bylo 319 pachatelů odsouzeno za trestný čin uvedený ve druhém odstavci § 187 tr. zák., a 14 pachatelů za trestný čin uvedený ve třetím odstavci § 187 tr. zák. Pokud jde o nejpřísnější právní kvalifikaci v rámci základního odsouzení ve zkoumaném souboru, ve dvou případech bylo jednání pachatele kvalifikováno jako trestný čin dle § 187 odst. 1, 2 písm. a), 4 písm. c) tr. zák., tj. pachatel zřejmě spáchal čin ve větším rozsahu a ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.⁸⁰ K výše uvedenému je však třeba mít na paměti, že ustanovení § 187 tr. zák. bylo dvakrát novelizováno, naposledy v roce 1998, přičemž došlo i ke změnám ve výčtu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. U některých případů, v nichž odsuzující rozsudek byl vydán v letech 2002 či 2003, tak mohla právní kvalifikace odpovídat stavu ustanovení § 187 před 1. 7. 1998.

Trestného činu dle § 187 tr. zák., za který byli pachatelé odsouzeni v rámci základního odsouzení, se pouze 51 z nich (6 %) dopustilo ve **spolupachatelství**. V téměř 40 % případů (346) byl daný čin spáchán **v souběhu** s jiným drogovým trestným činem. Souběh s jiným druhem trestné činnosti se naproti tomu vyskytoval jen v 18 % případů. Počet případů, kdy se kromě příslušného hlavního trestného činu dle § 187 tr. zák. nevyskytoval žádný trestný čin vedlejší, spáchaný v souběhu, lehce přesahoval polovinu (462; 52 %). V další téměř třetině případů byl hlavní trestný čin spáchán v souběhu s jediným vedlejším trestným činem (275; 31 %), a v 11 % případů se dvěma. Spíše ojediněle se vyskytovaly případy souběhu vyššího počtu trestných činů. Nejvyšší počet sbíhajících se trestných činů, za které soud ve vzorku případů pachatele odsoudil v rámci základního odsouzení, byl 13. Jen výjimečně (v celkem 37 případech) byl některý z vedlejších trestných činů spáchán ve spolupachatelství.

⁷⁸ Statistická ročenka kriminality za příslušný rok, Ministerstvo spravedlnosti ČR; <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399>.

⁷⁹ Srov. Trávníčková, I., Zeman, P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. (vývojové aspekty). Praha: IKSP, 2007, str. 72 – 74.

⁸⁰ V těchto případech by neměla přicházet v úvahu možnost, že by se ustanovení § 187 odst. 2 písm. a) tr. zák. týkalo okolnosti, že pachatel čin spáchal jako člen organizované skupiny, protože tento znak je již zároveň obsažen v ustanovení § 187 odst. 4 písm. c) tr. zák. (viz rozsudek Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 1 To 55/2005, R 48/2006).

V pěti případech byl pachatel odsouzen v rámci základního odsouzení jako **zvlášť nebezpečný recidivista** ve smyslu § 41 tr. zák. V 16 % případů (144) byl pachateli uložen **souhrnný trest** dle § 35 odst. 2 tr. zák. Ve dvou případech mu byl uložen **společný trest** za pokračování v trestném činu dle § 37a tr. zák.

Informace o **hlavních trestech** (včetně případů upuštění od potrestání), uložených pachatelům ze vzorku v rámci základního odsouzení, shrnuje Tabulka 10.

Tabulka 10 : Tresty uložené jako hlavní v rámci základního odsouzení (vč. upuštění od potrestání)

Druh trestu	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
Odnětí svobody	257	28,9 %
Odnětí svobody podmíněně	428	48,1 %
Odnětí svobody podmíněně s dohledem	104	11,7 %
Peněžitý trest	2	0,2 %
Obecně prospěšné práce	67	7,5 %
Upuštění od potrestání	27	3,0 %
Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem	4	0,4 %
<i>Celkem</i>	889	100,0 %

Struktura trestů uložených pachatelům ve vzorku, s nadpolovičním zastoupením podmíněného trestu odnětí svobody (vč. podmíněného odsouzení s dohledem) a cca 30% podílem nepodmíněného trestu odnětí svobody, v zásadě odpovídá celkové struktuře trestů uložených za trestný čin dle § 187 tr. zák. v letech 2002 a 2003. Oproti celkové struktuře trestů uložených v daných letech v ČR se tedy jedná o zhruba dvojnásobný podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody.⁸¹

Pokud jde o **výměru uložených trestů odnětí svobody**, nejčastěji byly v rámci základního odsouzení ukládány tresty přes 1 rok do 2 let (88; 34 % ze všech případů nepodmíněných trestů odnětí svobody), přes 2 roky do 3 let (64; 25 %), a přes 3 roky do 4 let (39; 15 %). Tato skutečnost nepřekvapí, uvědomíme-li si, že od 1. 7. 1998 činila trestní sazba v základní skutkové podstatě trestného činu dle § 187 tr. zák. 1 rok až 5 let. Celkově nejčastěji ukládanou výměrou trestu odnětí svobody bylo 24 měsíců, tj. 14 % ze všech těchto uložených trestů. Průměrná délka uložených trestů odnětí svobody činila 34 měsíců. Nejkratším trestem odnětí svobody byl trest o výměře 4 měsíce, nejdelším pak trest v délce 11,5 roku.

Pro **výkon trestu odnětí svobody** byli pachatelé nejčastěji zařazováni do věznice s ostrahou (145; 56 %) a do věznice s dozorem (104; 41 %). Celkem 44 % pachatelů odsouzených v rámci základního odsouzení k trestu odnětí svobody bylo podmíněně propuštěno. U necelé pětiny z nich rozhodl následně soud o nařízení výkonu zbytku trestu z důvodu, že podmíněně propuštěný ve zkušební době nevedl řádný život či nevyhověl uloženým podmínkám (§ 64 odst. 1 tr. zák.), tj. zejména že se v jejím průběhu dopustil další trestné činnosti.

Pachatelům, kterým byl v rámci základního odsouzení uložen **podmíněný trest odnětí svobody**, byl tento trest nejčastěji (233; 55 %) uložen ve výměře od 7 do 12 měsíců.

⁸¹ Srov. Trávníčková, I., Zeman, P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. (vývojové aspekty). Praha: IKSP, 2007, str. 66.

U dalších 40 % (171) těchto pachatelů činila výměra podmíněného trestu přes 1 rok do 2 let. Téměř přesná polovina (213; 49,8 %) podmíněných trestů byla uložena ve výměře 12 měsíců. Průměrná výměra uložených podmíněných trestů činila 15 měsíců. Jen u 8 % (32) pachatelů, kterým byl uložen podmíněný trest odnětí svobody, soud následně rozhodl o tom, že se trest odnětí svobody vykoná z důvodu, že podmíněně propuštěný ve zkušební době nevedl řádný život či nevyhověl uloženým podmínkám (§ 60 odst. 1 tr. zák.), tj. zejména že se v jejím průběhu dopustil další trestné činnosti.

Trestní zákon umožňoval podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody, nepřevyšujícího dva roky. Pokud soud rozhodl o uložení podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem, mohl touto formou odložit výkon trestu až do výměry tří let. Výměra přes 2 roky do 3 let byla ve vzorku mezi pachateli, jimž byl v rámci základního odsouzení uložen **podmíněný trest odnětí svobody s dohledem**, zastoupena nejpočetněji (47; 45 %), následována výměrou přes 1 rok do 2 let (36; 35 %) a výměrou od 7 do 12 měsíců (19; 18 %). Nejčastější výměrou tohoto trestu bylo 36 měsíců (29; 28 %), tedy výměra pro tento druh trestu nejvyšší zákonem připuštěná. V 17 % těchto případů rozhodl soud následně o tom, že se trest odnětí svobody vykoná z důvodu, že podmíněně propuštěný ve zkušební době nevedl řádný život či nevyhověl uloženým podmínkám (§ 60a odst. 4 tr. zák.), tj. zejména že se v jejím průběhu dopustil další trestné činnosti.

Byl-li v rámci základního odsouzení uložen **trest obecně prospěšných prací**, pak nejčastěji jej soudy ukládaly ve výměře přes 100 do 200 hodin (21; 31 %), následované výměrou přes 300 do 400 hodin (18; 27 %). Rovněž absolutně nejčastěji ukládané výměry se nacházely na horních hranicích těchto kategorií, tedy 200 hodin (15; 22 %) a 400 hodin, což je nejvyšší ze zákona přípustná výměra (14; 21 %). U téměř čtvrtiny pachatelů, jimž byl trest obecně prospěšných prací uložen, soud následně rozhodl o jeho přeměně na trest odnětí svobody z důvodu, že pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevedl řádný život, nebo zaviněně nevykonal ve stanovené době uložený trest (§ 45a odst. 4 tr. zák.).

Ve dvou případech byl v rámci základního odsouzení uložen jako tret hlavní **peněžitý trest**, a to ve výměře 10.000 Kč a 50.000 Kč. Oba tyto tresty byly řádně vykonány.

V celkem 22 % případů (191) uložil soud v rámci základního odsouzení pachateli kromě hlavního trestu také **trest vedlejší** (z toho v 7 případech uložil soud dva vedlejší tresty). Pochopitelně nejčastěji se jednalo o trest propadnutí věci (169; 85 %), tedy zejména samotných omamných a psychotropních látek, prekursorů a jiných látek a věcí užívaných k jejich výrobě, ředění, distribuci apod., zajištěných u pachatelů. Dále se ve vzorku jako vedlejší tresty vyskytovaly zákaz činnosti (13), zákaz pobytu (8) a peněžitý trest (7).

Pouze (s ohledem na druh zkoumané trestné činnosti) v 64 případech z celého vzorku bylo pachateli uloženo **ochranné opatření**. Nejčastěji se pochopitelně jednalo o ochranné léčení protitoxikomanické (35; 55 %) a zabránění věci (25; 39 %). Jen ojediněle vzorek obsahoval případy, kdy bylo uloženo ochranné léčení protialkoholní (1), sexuologické (1), kombinace protialkoholního a protitoxikomanického (1), ochranné léčení blíže nespecifikované (2), a ochranná výchova (1). Ochranné léčení protitoxikomanické bylo nejčastěji uloženo v ambulantní formě (18), v 15 případech byla nařízena forma ústavní a ve zbylých 3 případech nebyla forma léčení v rejstříku trestů specifikována.

III.1.3. Kriminální kariéra pachatelů z hlediska rozsahu trestné činnosti

Mimo jiné nás též zajímalo, zda pachatelé trestnou činnost páchali na jednom místě, či zda a nakolik měnili v rámci ČR oblasti, kde se jí dopouštěli. Z údajů, které jsme měli k dispozici, bylo možno k tomuto účelu (samozřejmě s určitými výhradami) použít informace o **soudech, jež v daných věcech v prvním stupni rozhodovaly**. Sledovali jsme proto, kolik různých soudů o trestných činech jednotlivých pachatelů v průběhu jejich kriminální kariéry rozhodovalo. Zabývali jsme se tedy územními jednotkami v podobě jednotlivých soudních okresů, přičemž všechny pražské obvodní soudy jsme pro tento účel pokládali za soud jediný. Pokud ovšem věc v prvním stupni rozhodoval krajský soud (resp. Městský soud v Praze), nebylo ze získaných údajů patrné, který z okresních soudů v jeho obvodu by věc rozhodoval, byl-li by věcně příslušný. Tyto případy jsme proto započítali k těm okresním soudům, v jejichž obvodu má daný krajský soud sídlo.

Celkem 515 pachatelů (58 %) ze vzorku bylo za celou svou dosavadní kariéru odsouzeno jediným soudem. Po vyřazení pachatelů, kteří byli ke dni získání informací odsouzeni pouze jednou, zbylo 252 osob, které byly v kriminální kariéře odsouzeny vícekrát, ale vždy stejným soudem. To představuje 40 % pachatelů, odsouzených více než jednou. Podobný podíl (36 %; 224) tvořili pachatelé, o jejichž trestných činech rozhodovaly dva různé soudy. Nezanedbatelnou část vzorku představovali pachatelé, odsouzení v průběhu své kariéry třemi (89; 14 %), resp. čtyřmi (36; 6 %) různými soudy. Případy, kdy byl pachatel v průběhu své kariéry odsouzen více než čtyřmi různými soudy (a kde lze hovořit o širším geografickém rozptýlu kriminální aktivity), byly spíše ojedinělé: 5 soudů (14), 6 soudů (9), 7 soudů (1), 8 soudů (1).

Zásadním údajem jistě je **celkový počet trestných činů (odsouzení)** v kriminální kariéře pachatele. Základní přehled o složení výzkumného souboru z tohoto hlediska přináší Tabulka 11.

Tabulka 11 : Celkový počet odsouzení

Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
1	263	29,6 %
2	126	14,2 %
3	107	12,0 %
4	66	7,4 %
5	72	8,1 %
6	53	6,0 %
7	54	6,1 %
8	26	2,9 %
9	33	3,7 %
10	27	3,0 %
11-20	59	6,6 %
21-30	3	0,4 %
Celkem	889	100,0 %

Zhruba 30 % pachatelů ze vzorku bylo ke dni získání informací odsouzeno pouze jednou. Pachatelé, kteří byli odsouzeni nejvýše třikrát, tvořili více než polovinu výzkumného souboru, a pachatelé s maximálně šesti odsouzeními více než jeho tři čtvrtiny. Vícenásobní recidivisté s více než třemi odsouzeními tedy představovali plných 44 % z celého vzorku.

Zejména skupina pachatelů s počtem odsouzení od 4 do 10 byla velmi výrazná – celkem 331 osob, tj. 37 % vzorku. Pachatelem s dosud nejvyšším počtem odsouzení (29) byl muž, jemuž bylo ke dni získání informací 43 let.

Mezi ženami byl statisticky významně vyšší podíl těch, které byly odsouzeny pouze jednou (53; 47,7 %); mezi muži byla tato skupina zastoupena signifikantně méně (210; 27,0 %). S narůstajícím počtem odsouzení se situace otáčela – pokud jde o pachatele, odsouzené celkem 6x – 10x (celkem 193 pachatelů, tj. 21,7 %), mezi muži byli zastoupeni významně více (181; 23,3 %), zatímco mezi ženami významně méně (12; 10,8%).

Již realizované studie nasvědčují závěru, že kriminální chování úzce souvisí s věkem a brzké zahájení páchaní trestné činnosti bývá předzvěstí poměrně dlouhé kriminální kariéry a vyššímu počtu spáchaných trestných činů.⁸² Proto jsme kromě věku při prvním odsouzení (viz výše) sledovali též to, kolikrát byli pachatelé ve vzorku **odsouzení jako mladiství**, tj. kolikrát byli odsouzeni za trestný čin, kterého se dopustili ve věku mezi 15. a 18. rokem. Celkem 603 (68 %) pachatelé nebyli jako mladiství odsouzeni ani jednou. Jedno odsouzení jako mladistvý dosud zaznamenalo 23 % (201) pachatelů, a dvě taková odsouzení 7 % (64) pachatelů. Četnější odsouzení za trestný čin spáchaný ve věku mezi 15 a 18 lety byla spíše výjimkou, a sice třikrát bylo tímto způsobem odsouzeno 16 pachatelů, čtyřikrát a pětkrát po dvou pachatelích, a jeden pachatel stihl být jako mladistvý odsouzen šestkrát.

Mezi ženami byl zjištěn významně vyšší podíl pachatelek, které nebyly jako mladistvé odsouzeny ani jednou (89; 80,2 %). U mužů byla situace opačná – podíl pachatelů, kteří nebyli jako mladiství odsouzeni ani jednou, byl mezi nimi signifikantně nižší (514; 66,1 %).

Jak již bylo uvedeno, odsouzení za trestný čin dle § 187 tr. zák. v roce 2002 nebo 2003, které bylo kritériem pro výběr pachatelů do vzorku, jsme pokládali za základní odsouzení. Kromě celkové kriminální kariéry pachatelů jsme sledovali zvláště také období před základním odsouzením a po něm. Pro všechna odsouzení v období před základním odsouzením budeme nadále používat výraz „**předchozí odsouzení**“, a pro všechna odsouzení v období po základním odsouzení výraz „**následná odsouzení**“. Počet předchozích a následných odsouzení pachatelů ve zkoumaném souboru znázorňuje Tabulka 12.

Tabulka 12 : Počet předchozích a následných odsouzení

Předchozí odsouzení			Následná odsouzení		
Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů	Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
0	400	45,0 %	0	439	49,4 %
1	143	16,1 %	1	190	21,4 %
2	79	8,9 %	2	105	11,8 %
3	72	8,1 %	3	57	6,4 %
4	56	6,3 %	4	33	3,7 %
5	43	4,8 %	5	21	2,4 %
6 – 10	80	9,0 %	6 - 10	42	4,7 %
11 – 20	16	1,8 %	11 - 20	2	0,2 %
Celkem	889	100,0 %	Celkem	889	100,0 %

⁸² Piquero, A. R., Farrington, D. P., Blumstein, A.: Key Issues in Criminal Career Research. New York: Cambridge University Press 2007, str. 3 - 4.

Jak u předchozích, tak u následných odsouzení je jednoznačně nejpočetnější skupina pachatelů, u kterých k žádnému takovému odsouzení nedošlo. V obou případech se jejich podíl blíží polovině. K tomu je třeba mít na paměti, že 263 pachatelů ze vzorku bylo ke dni získání informací odsouzeno pouze jednou (základní odsouzení). Po jejich vyloučení zbývá 137 pachatelů (15 % z celého vzorku), u kterých se kromě základního odsouzení vyskytovala pouze odsouzení následná (tj. základním odsouzením jejich registrovaná kriminální kariéra začala), a 176 pachatelů, u kterých se naopak kromě základního odsouzení vyskytovala pouze odsouzení předchozí (tj. základním odsouzením jejich registrovaná kriminální kariéra – přinejmenším do dne získání informací – skončila).

Tabulka na první pohled naznačuje, že četnost předchozích odsouzení byla ve vzorku obecně vyšší než četnost odsouzení následných. K tomu je však třeba připomenout, že následná odsouzení byla sledována pouze ke dni získání informací, tj. maximálně necelých sedm let od základního odsouzení, přičemž u drtivé většiny pachatelů mohla jejich kriminální kariéra dále pokračovat.

Nejvíce předchozích odsouzení (19) se ve vzorku vyskytlo u pachatele, u kterého došlo k základnímu odsouzení ve 48 letech a který byl poprvé odsouzen v 16 letech. Tento pachatel byl ke dni získání informací odsouzen celkem 25x, a to za trestnou činnost různého druhu (nejvíce odsouzení bylo za trestný čin výtržnictví dle § 202 tr. zák.), takže po základním odsouzení u něj bylo zaznamenáno ještě 5 následných odsouzení. Nejvíce následných odsouzení (16) zaznamenal pachatel, u kterého došlo k základnímu odsouzení ve 36 letech a který byl poprvé odsouzen v 17 letech. Před základním odsouzením byl tento pachatel odsouzen již 12x, takže celkem byl ke dni získání informací odsouzen 29x, a to nejčastěji (21x) za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 171 odst. 1 písm. a) tr. zák., spočívající v pobytu na území hl. m. Prahy navzdory uloženému trestu zákazu pobytu v této obci. Tento pachatel měl zároveň vůbec nejvyšší počet odsouzení z celého vzorku (viz výše) a zároveň se jednalo o osobu, které byl nejvíce ukládán nepodmíněný trest odnětí svobody (23x) a která byla nejčastěji z celého vzorku ve výkonu trestu odnětí svobody (17x, viz dále).

Celkem 313 pachatelů, tedy 35 % zkoumaného souboru, bylo v průběhu své kriminální kariéry odsouzeno alespoň jednou jak před základním odsouzením, tak i po něm.

III.1.4. Kriminální kariéra pachatelů z hlediska struktury trestné činnosti

Kromě rozsahu trestné činnosti pachatelů ze vzorku jsme se pochopitelně zabývali též její strukturou. Drogovou trestnou činnost pachatelů jsme sledovali zvlášť (viz dále). Pokud jde o **převládající jinou než drogovou trestnou činnost** v kriminální kariéře jednotlivých pachatelů, sledovali jsme, za který trestný čin (ať už v rámci daného odsouzení jako hlavní nebo vedlejší) byl pachatel ve své kariéře odsouzen nejčastěji. K tomu je třeba uvést, že v kriminální kariéře 276 pachatelů se odsouzení za jinou než drogovou trestnou činnost nevyskytovalo. Není překvapením zjištění, že zcela bezkonkurenčně v tomto směru převládal trestný čin krádeže (§ 247 tr. zák.). Tento trestný čin byl nejčastějším jiným než drogovým trestným činem v kariéře celkem 317 pachatelů, tedy více než poloviny souboru pachatelů, kteří byli v kariéře odsouzeni i za jiný než drogový trestný čin. Ostatní trestné činy se krádeži ani zdaleka nepřiblížily. Za samostatnou zmínku stojí snad jen trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 171 tr. zák.), který byl nejčastějším trestným činem u 28 pachatelů

(5 %), a trestný čin podvodu (§ 250 tr. zák.), který byl nejčastějším trestným činem u 25 pachatelů (4 %).

Při posuzování nejčastější jiné než drogové trestné činnosti v kriminální kariéře pachatelů je třeba mít na paměti, že téměř polovina pachatelů (265; 43,2 %), kteří byli vůbec za nějaký jiný než drogový trestný čin odsouzeni, byla za příslušný „nejčastější“ jiný než drogový trestný čin odsouzena pouze jednou. Bylo tomu tak proto, že za jiný nikoliv drogový trestný čin tito pachatelé odsouzeni nebyli. Téměř 90 % pachatelů (544) bylo ve své kariéře za nejčastější nedrogový trestný čin odsouzeno maximálně 5x. Našli se však pachatelé, kteří byli za nejčastější nedrogový trestný čin ve své kariéře odsouzeni i 14x, 18x a jeden dokonce 21x.

Po seskupení jednotlivých trestných činů do skupin podle druhů trestné činnosti jsme se zaměřili především na ty druhy kriminality, jež bývají zpravidla uváděny v rámci **tzv. sekundární drogové kriminality**, tedy kriminality majetkové (opatřovací), násilné a mravnostní.⁸³ Z tohoto pohledu a v souladu s předchozím zjištěním byla u největší části pachatelů (376; 61 % z těch, kteří byli za jinou než drogovou kriminalitu odsouzeni) **nejčastější nedrogovou trestnou činností** v kariéře kriminalita majetková. Násilná kriminalita byla nejčastější nedrogovou trestnou činností u 8 % pachatelů (52), a mravnostní kriminalita u pachatelů ze vzorku převažovala jen výjimečně (4 pachatelé).

Pokud jde o nejčastější trestnou činnost v období do základního odsouzení a po něm, zde jsme brali v úvahu již i drogovou kriminalitu. I v těchto případech se potvrdila převaha majetkové kriminality, zejména krádeží. V rámci předchozích odsouzení byl trestný čin krádeže absolutně nejčastějším trestným činem u téměř poloviny celého souboru pachatelů, u nichž nebylo základní odsouzení odsouzením prvním (236; 48,3). Druhou největší skupinu tvořili pachatelé u nichž byl nejčastějším trestným činem v rámci předchozích odsouzení trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 tr. zák. (61; 12,5 %). Ostatní trestné činy v tomto směru nehrály významnější roli.

Majetková kriminalita byla nejčastější trestnou činností v rámci předchozích odsouzení u 60 % pachatelů s předchozím odsouzením (294), drogová kriminalita u 14 % (68), násilná kriminalita u 7 % (34), a mravnostní kriminalita jen u 3 pachatelů.

I v rámci následných odsouzení byly nejpočetnější skupiny pachatelů, u nichž byl nejčastějším trestným činem trestný čin krádeže (159; 35,3 % pachatelů s následným

⁸³ Uvedené dělení a především řazení jednotlivých trestných činů do příslušných kategorií je problematické. Pro účely naší studie nebylo možno beze zbytku využít dělení ani podle jednotlivých hlav zvláštní část trestního zákona (např. násilná kriminalita měla odrážet úmyslné použití násilí vůči jiné osobě či osobám, čemuž neodpovídají např. trestné činy ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 223, § 224 tr. zák.), ani podle takticko-statistické klasifikace Evidenčně statistického systému kriminality Policie ČR (<http://www.policie.cz/web-informacni-servis-statistiky.aspx>). Rovněž bylo nutno zohlednit změny v zákonném výčtu trestných činů, zejména ty, k nimž došlo po roce 1989, neboť nejstarší pachatel ve vzorku se narodil v roce 1940. Zmíněné kategorie trestné činnosti jsme tedy (i na základě toho, jaké trestné činy se ve vzorku skutečně vyskytovaly) vymezili následovně (ustanovení trestního zákona ve znění účinném ke dni získání informací):

- násilná kriminalita: trestné činy dle § 153 - § 156, § 171b, § 172, § 180a - § 180c, § 196 - § 197b, § 215, § 215a, § 219 - § 222, § 225, § 231, § 232, § 233, § 234 - § 237, § 238a tr. zák.; přečin dle § 9 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/1969 Sb.;
- mravnostní kriminalita: trestné činy dle § 204 - § 205b, § 217a, § 217b, § 232a, § 241 - § 246 tr. zák.;
- majetková kriminalita: trestné činy dle § 247 - § 250, § 250c, § 251, § 252, § 253, § 254, § 257, § 258 tr. zák.; trestné činy dle § 132 - § 139 tr. zák. ve znění do 30. 6. 1990; přečiny dle § 3 a § 11 zákona č. 150/1969 Sb.

odsouzením), resp. nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 tr. zák. (88; 19,6 %). Poměrně významné podíly však představovali i pachatelé, kteří byli v období po základním odsouzení nejčastěji odsouzeni za trestný čin úvěrového podvodu dle § 250b tr. zák. (32; 7,1 %), řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění dle § 180d tr. zák. (26; 5,8 %), resp. maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 171 tr. zák. (25; 2,8 %).

Z hlediska druhů trestné činnosti byla majetková kriminalita nejčastější trestnou činností v rámci následných odsouzení u 41 % pachatelů s následným odsouzením (184), drogová kriminalita u 22 % (100), násilná kriminalita u 7 % (30) a mravnostní kriminalita opět zanedbatelně u 2 pachatelů.

Zajímalo nás též, u kolika pachatelů byly jednotlivé **sledované druhy jiné než drogové trestné činnosti** zastoupeny **v kriminální kariéře vůbec**, byť by se nejednalo o trestnou činnost nejčastější. Celkem 191 pachatelů ze vzorku (21,5 %) bylo alespoň jednou odsouzeno za násilnou kriminalitu. Za mravnostní kriminalitu bylo ve své kariéře odsouzeno 29 pachatelů, tj. 3 % souboru. Alespoň jedno odsouzení za majetkovou kriminalitu se vyskytovalo u 56 % pachatelů (494).

Jak u násilné, tak i u majetkové kriminality byly zjištěny statisticky významné rozdíly u pachatelů – mužů a pachatelek – žen, přičemž v obou případech se vyskytoval stejný vzorec. Mezi muži byl signifikantně vyšší podíl těch, v jejichž kriminální kariéře se odsouzení za násilnou kriminalitu (183; 23,5 %) či za majetkovou kriminalitu (453; 58,2 %) vyskytovalo. U žen tomu bylo naopak, když podíl pachatelek, které byly odsouzeny za násilnou kriminalitu (8; 7,2 %) či majetkovou kriminalitu (70; 36,9 %), byl významně nižší. To je v souladu se zjištěním, že mezi ženami ve vzorku byly významně více zastoupeny pachatelky, jež byly v kariéře odsouzeny pouze jednou (viz výše), resp. v jejichž kariéře se vyskytovala odsouzení pouze za drogovou trestnou činnost (viz dále).

Počty odsouzení za jednotlivé sledované druhy trestné činnosti znázorňují Tabulky 13,14, a 15. Údaje v nich obsažené potvrzují dominanci majetkové trestné činnosti mezi pachateli ve vzorku jak z hlediska jejího zastoupení mezi pachateli, tak i pokud jde o četnost páčání.

Tabulka 13 : Počet odsouzení za násilnou kriminalitu

Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
1	130	68,1 %
2	33	17,3 %
3	17	8,9 %
4	6	3,1 %
5	2	1,0 %
6	3	1,6 %
Celkem	191	100,0 %

Tabulka 14 : Počet odsouzení za mravnostní kriminalitu

Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
1	25	86,2 %
2	4	13,8 %
<i>Celkem</i>	29	100,0 %

Tabulka 15 : Počet odsouzení za majetkovou kriminalitu

Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
1	150	30,4 %
2	98	19,8 %
3	67	13,6 %
4	55	11,1 %
5	29	5,9 %
6	31	6,3 %
7	26	5,3 %
8	7	1,4 %
9	10	2,0 %
10	6	1,2 %
11-15	13	2,6 %
16-19	2	0,4 %
<i>Celkem</i>	494	100,0 %

O charakteru trestné činnosti vypovídá též to, zda je páchána ve **spolupachatelství**. Jen o málo více než čtvrtina pachatelů ze vzorku (235; 26,4 %) ve své kriminální kariéře spáchala trestný čin ve spolupachatelství s jinou osobou. Největší část těchto pachatelů (151; 64,3 %) byla za trestný čin spáchaný ve spolupachatelství odsouzena pouze jednou, dvě odsouzení za trestný čin spáchaný ve spolupachatelství mělo za sebou 48 pachatelů, a tři taková odsouzení 19 pachatelů. Vyšší počet odsouzení za trestný čin spáchaný ve spolupachatelství se ve vzorku vyskytoval již jen ojediněle (4 odsouzení 9x, 5 – 2x, 6 – 4x, 7 – 1x). Nejvyšší počet odsouzení za trestný čin spáchaný ve spolupachatelství zaznamenal pachatel, který byl tímto způsobem odsouzen 11x.

Celkem 9 pachatelů ze vzorku bylo v průběhu své kriminální kariéry odsouzeno jako **zvlášť nebezpeční recidivisté** ve smyslu § 41 tr. zák. Jeden z pachatelů byl jako zvlášť nebezpečný recidivista odsouzen dokonce dvakrát.

III.1.5. Tresty a ochranná opatření

Kromě samotného průběhu kriminální kariéry vzorku pachatelů jsme sledovali též reakci systému trestní justice na ni, tj. důsledky trestné činnosti v podobě trestů⁸⁴ a ochranných opatření. Údaje o tom, jaké tresty (včetně případů upuštění od potrestání) byly pachatelům v průběhu jejich kariéry ukládány nejčastěji, obsahuje Tabulka 16.

⁸⁴ Pokud není v textu uvedeno jinak, používáme v zájmu zjednodušení pojem „trest“ také pro trestní opatření, která jsou od 1. ledna ukládána namísto trestů mladistvým podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Tabulka 16 : Nejčastější trest v kriminální kariéře (včetně upuštění od potrestání)

Druh trestu	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
Odnětí svobody	274	30,8 %
Odnětí svobody podmíněně	447	50,2 %
Odnětí svobody podmíněně s dohledem	69	7,8 %
Propadnutí věci	6	0,7 %
Peněžitý trest	5	0,6 %
Obecně prospěšné práce	61	6,9 %
Zákaz činnosti	10	1,1 %
Upuštění od potrestání	12	1,3 %
Podmíněně upuštění od potrestání s dohledem	5	0,6 %
<i>Celkem</i>	889	100,0 %

Z tabulky vyplývá, že u zhruba poloviny pachatelů byl **nejčastějším trestem v jejich kriminální kariéře** podmíněný trest odnětí svobody. Vysoký je rovněž podíl pachatelů, kteří byli nejčastěji odsuzováni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Z ostatních druhů trestů lze upozornit na podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, jež bylo nejčastějším trestem u 69 pachatelů (8 % vzorku), což je poměrně vysoký podíl vzhledem k tomu, že tento trest byl zaveden zákonem č. 253/1997 Sb. teprve od 1. ledna 1998, a zároveň je ukládán výlučně jako trest hlavní. Je však třeba připomenout, že v tabulce je zahrnuto i 263 pachatelů, kteří byli odsouzeni pouze jednou, takže u nich nejčastějším trestem mohl být jejich trest jediný.

Dále jsme se zvláště zabývali jednotlivými druhy trestů. Zajímalo nás, které tresty a v jaké míře byly pachatelům ze vzorku ukládány. **Nepodmíněný trest odnětí svobody** byl uložen téměř polovině pachatelů (419; 47,1 %). Třebaže zhruba třetině z nich byl tento trest v jejich dosavadní kriminální kariéře uložen pouze jednou (130; 31,0 %), polovině nejvýše dvakrát (214; 51,1 %) a třem čtvrtinám nejvýše čtyřikrát (311; 74,2 %), vyskytovaly se ve vzorku i případy pachatelů, jimž byl tento *ultima ratio* trest ukládán opakovaně. Celkem 97 pachatelům (23,2 %) byl nepodmíněný trest odnětí svobody uložen v 5 – 10 případech, a ve vzorku jsme zaznamenali i případy, kdy byl tento trest uložen pachateli 16x, 18x a dokonce 23x.

Pokud jde o **výměru nepodmíněných trestů odnětí svobody**, sledovali jsme nejvyšší a nejnižší výměru trestů, které byly jednotlivým pachatelům uloženy.⁸⁵ Přehled výsledků obsahuje Tabulka 17.

⁸⁵ Sazby trestu odnětí svobody stanovené na trestný čin dle § 187 tr. zák. se v průběhu účinnosti trestního zákona č. 140/1961 Sb. postupně zvyšovaly. Původně činily až dva roky v základní skutkové podstatě a dvě léta až osm let v kvalifikované skutkové podstatě. Od 1. 7. 1990 činily až tři roky v základní skutkové podstatě a dvě léta až deset let, resp. osm až patnáct let v kvalifikovaných skutkových podstatách. Od 1. 7. 1998 činily jeden rok až pět let v základní skutkové podstatě a dvě léta až deset let, osm až dvanáct let, resp. deset až patnáct let v kvalifikovaných skutkových podstatách.

Tabulka 17: Výměra nepodmíněných trestů odnětí svobody – nejnižší a nevyšší tresty v kriminální kariéře

Nejvyšší trest (v měsících)			Nejnižší trest (v měsících)		
Výměra	Počet	Podíl	Výměra	Počet	Podíl
do 6	23	5,5 %	do 6	161	38,4 %
7 – 12	49	11,7 %	7 – 12	105	25,1 %
13 – 24	107	25,5 %	13 – 24	72	17,2 %
25 – 36	110	26,3 %	25 – 36	44	10,5 %
37 – 48	58	13,8 %	37 – 48	18	4,3 %
49 – 60	29	6,9 %	49 – 60	13	3,1 %
61 – 84	23	5,5 %	61 – 84	3	0,7 %
85 - 120	16	3,8 %	85 - 120	3	0,7 %
120 a více	4	1,0 %	120 a více	0	0,0 %
<i>Celkem</i>	<i>419</i>	<i>100,0 %</i>	<i>Celkem</i>	<i>419</i>	<i>100,0 %</i>

Průměrný nejvyšší trest odnětí svobody v kariéře pachatelů, kteří byli k takovému trestu alespoň jednou odsouzeni, činil ve vzorku 35 měsíců. Průměrný nejnižší trest odnětí svobody těchto pachatelů činil 16 měsíců. Poměrně malé rozdíly mezi nejvyššími a nejnižšími tresty odnětí svobody v tomto přehledu jsou dány mj. tím, že je do něj zahrnuto 130 osob, kterým byl trest odnětí svobody uložen jen jednou, a u nichž tedy jsou nejnižší i nejvyšší trest shodné. Nejvyšší trest odnětí svobody, který se ve vzorku vyskytoval, a to hned dvakrát, byl trest o výměře 12 let.

V souvislosti s výskytem nepodmíněných trestů odnětí svobody mezi tresty, ukládanými pachatelům ze vzorku, jsme sledovali též **pobyt pachatelů ve výkonu trestu odnětí svobody**, jako významnou životní událost spojenou s páčáním trestné činnosti. Kromě výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody se mohlo jednat o případy, kdy bylo rozhodnuto o výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, o přeměně trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody, či o výkonu náhradního trestu odnětí svobody v případě nevykonání peněžitého trestu. Podle údajů z rejstříku trestů zhruba polovina pachatelů ke dni získání informací ve výkonu trestu odnětí svobody nebyla (447; 50,3 %). U dalších 27 pachatelů bylo z poskytnutých údajů zřejmé, že jim byl nepodmíněný trest odnětí svobody uložen či nastal jiný z případů, jež k výkonu tohoto trestu vedou, nebylo ovšem možno zjistit, zda výkon trestu skutečně ke dni získání informací nastoupili. Celkem 415 pachatelů ze vzorku (46,7 %) tedy mělo prokazatelně zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody, z toho u cca 43 % (180) šlo o zkušenost jedinou. Čtvrtina pachatelů se zkušeností s výkonem trestu odnětí svobody (109; 26,3 %) byla ve výkonu tohoto trestu dvakrát, a dalších 57 pachatelů (13,7 %) třikrát. Nejvýše třikrát tedy bylo ve výkonu trestu odnětí svobody plných cca 83 % (346) z těchto pachatelů. Všichni ostatní pachatelé se zkušeností z výkonu trestu odnětí svobody se ve výkonu tohoto trestu ocitli 4x – 10x, s výjimkou pachatele, který byl v průběhu své dosavadní kriminální kariéry postupně ve výkonu trestu celkem 17x.

Pokud jde o **výskyt dalších trestů v kariéře** pachatelů ze vzorku, s podmíněným trestem odnětí svobody mělo zkušenost plných 84 % pachatelů (749). Zhruba v polovině z těchto případů se jednalo o zkušenost jedinou (370; 49,4 %), a v 90 % případů byl pachatel k podmíněnému trestu odsouzen nejvýše třikrát (673). Nejvyšší počet odsouzení k podmíněnému trestu byl zjištěn u pachatele, kterému byl tento trest uložen postupně 7x.

Trest obecně prospěšných prací byl uložen třetině pachatelů (296; 33,3 %). U jednotlivých pachatelů se tento trest vyskytoval nejčastěji jednou (204; 68,9 % pachatelů s touto zkušeností), resp. dvakrát (67; 22,6 %). Jednomu z pachatelů byl tento trest nicméně uložen v průběhu jeho kariéry celkem 9x.

Jen o něco méně pachatelů než v případě trestu obecně prospěšných prací bylo odsouzeno k propadnutí věci (269; 30,3 %). U 77 % z nich (206) se odsouzení k tomuto trestu objevilo v kariéře pouze jednou, u dalších 16 % (44) dvakrát. Jeden z pachatelů byl k tomuto trestu odsouzen celkem 5x.

Trest zákazu činnosti byl uložen celkem 155 pachatelům (17,4 %). Z nich více než polovině pouze jednou (90; 58,1 %), dalším 23 % (35) dvakrát a 11 % (17) třikrát. Třem pachatelům byl tento trest uložen v průběhu jejich kriminální kariéry celkem 7x.

Podmíněné odsouzení s dohledem bylo v průběhu jejich kriminální kariéry uloženo 144 pachatelům (16,2 %), a to nejčastěji pouze jednou (124; 86,1 % pachatelů s touto zkušeností). Nejvyšší počet odsouzení k podmíněnému trestu odnětí svobody s dohledem byl vykázán u dvou pachatelů, kteří byli každý k tomuto trestu odsouzeni 4x.

Peněžitý trest byl uložen pouze 10 % pachatelů (90), z toho v 78 % případů (70) pouze jednou, v 19 % případů (17) dvakrát a ve zbylých 3 případech 4x.

S trestem zákazu pobytu mělo zkušenost celkem 34 pachatelů (3,8 %), a to většina z nich pouze jedinou (25; 73,5 %). Jednomu z pachatelů byl tento trest uložen 4x.

V oblasti trestů jsme se zabývali též přístupem pachatelů k jejich výkonu. Z údajů z rejstříku trestů lze v tomto směru využít informace o **porušení podmínek některých alternativních trestů či odklonů**, jež vedlo k reakci soudu v podobě rozhodnutí zaznamenávaného do rejstříku. Je tak možno vysledovat případy: nařízení výkonu zbytku trestu odnětí svobody po podmíněném propuštění z výkonu trestu; rozhodnutí o výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody (vč. podmíněného odsouzení s dohledem); prodloužení zkušební doby podmíněného odsouzení (vč. podmíněného odsouzení s dohledem); stanovení dohledu v průběhu zkušební doby podmíněného odsouzení; stanovení nových přiměřených povinností či omezení v průběhu zkušební doby podmíněného odsouzení (vč. podmíněného odsouzení s dohledem); rozhodnutí o uložení trestu v případě podmíněného upuštění od potrestání s dohledem; rozhodnutí o přeměně trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody; rozhodnutí o výkonu náhradního trestu odnětí svobody v případě peněžitého trestu; rozhodnutí o výkonu zbytku trestu zákazu pobytu po podmíněném upuštění od výkonu zbytku tohoto trestu; rozhodnutí o výkonu zbytku trestu zákazu činnosti po podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu; rozhodnutí o výkonu peněžitého opatření v případě peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu.

Pouze 13 pachatelů ze vzorku nebylo v průběhu své dosavadní kriminální kariéry vystaveno některému z výše uvedených alternativních trestů či odklonů. Z ostatních 876 pachatelů jich plných 70 % podmínky žádného alternativního trestu či odklonu neporušilo, resp. soudy v jejich případě nečinily v důsledku porušení takových podmínek žádné z výše uvedených rozhodnutí.⁸⁶ Z celkem 290 osob, u kterých se v rejstříku trestů vyskytuje

⁸⁶ Ke skutečnosti, že porušení podmínek alternativ či odklonů v praxi vždy nevede k příslušnému rozhodnutí, jež zákon předvídá, viz např. výsledky výzkumu účinnosti dohledu u podmíněného propuštění z výkonu

informace o rozhodnutí soudu v důsledku porušení podmínek alternativ či odklonů, mělo 190 (65,5 %) v dosavadní kriminální kariéře zaznamenáno jediné takové rozhodnutí, u 69 pachatelů (23,8 %) tak soud rozhodl dvakrát, u 20 pachatelů (6,9 %) třikrát a u 11 pachatelů (3,8 %) čtyřikrát.

Z **ochranných opatření** jsme sledovali především ukládání jednotlivých druhů ochranného léčení, zejména ochranného léčení protitoxikomanického, u kterého jsme rozlišovali i jeho jednotlivé formy. Protitoxikomanické ústavní léčení v ústavní formě bylo v průběhu jejich kriminální kariéry uloženo celkem 22 pachatelům ze vzorku (2,5 %), z toho třem dvakrát. Podobnému počtu pachatelů (28; 3,3 %) bylo protitoxikomanické ochranné léčení uloženo ve formě ambulantní, přičemž jednomu z nich dvakrát. U osmi osob (0,9 %) byl v rejstříku uveden záznam o uložení protitoxikomanickém ochranném léčení bez specifikace formy (u jedné osoby byly takové záznamy dva).

Velmi nízké byly i počty pachatelů, jimž bylo uloženo jiné ochranné léčení než protitoxikomanické. Šest pachatelů (0,7 %) mělo v rejstříku záznam o uložení protialkoholního ochranného léčení, jednomu pachateli bylo uloženo ochranné léčení sexuologické. U 32 pachatelů (3,6 %) obsahoval rejstřík trestů záznam o uložení ochranného léčení, aniž by byl specifikován jeho druh, a to u 6 z nich dvakrát.

Celkem bylo ochranné léčení jakéhokoliv druhu alespoň jednou v jejich kriminální kariéře uloženo 92 různým pachatelům (6 pachatelům byly postupně uloženy dva různé druhy ochranného léčení), což představuje cca 10 % vzorku.

Ve vzorku se vyskytlo 6 pachatelů (0,7 %), kterým byla uložena ochranná výchova, a 37 pachatelů (4,2 %), kterým bylo uloženo zabránění věci, a to jednomu z nich dvakrát.

trestu; Rozum, J., Kotulan, P., Tomášek, J.: Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných. Praha: IKSP, 2008, str. 134 aj.

III.1.6. Drogová trestná činnost

Intenzivnější pozornost jsme pochopitelně věnovali drogové trestné činnosti jednotlivých pachatelů. Vzhledem ke kritériím pro výběr vzorku byli samozřejmě za drogový trestný čin alespoň jednou odsouzeni všichni pachatelé. Přehled o tom, **kolikrát byli pachatelé za drogovou trestnou činnost ve své kariéře odsouzeni**, obsahuje Tabulka 18. Zvláště jsou uváděny případy, kdy byl drogový trestný čin v rámci daného odsouzení uváděn jako trestný čin hlavní, a případy, kdy byl pachatel za drogový trestný čin odsouzen bez ohledu na to, zda se v rámci daného odsouzení jednalo o hlavní či vedlejší trestný čin.

Tabulka 18 : Počet odsouzení za drogové trestné činy

Hlavní trestný čin			Hlavní či vedlejší trestný čin		
Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů	Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
1	673	75,7 %	1	667	75,0 %
2	149	16,8 %	2	147	16,6 %
3	43	4,8 %	3	47	5,3 %
4	16	1,8 %	4	15	1,7 %
5	4	0,4 %	5	9	1,0 %
6	2	0,2 %	6	2	0,2 %
7	2	0,2 %	7	2	0,2 %
Celkem	889	100,0 %	Celkem	889	100,0 %

Z tabulky je zřejmé, že výrazná většina pachatelů, a to tři čtvrtiny, byla za drogovou trestnou činnost odsouzena pouze jednou. Znovu je vhodné připomenout, že u celkem 263 pachatelů se ke dni získání informací v rejstříku trestů vyskytovalo pouze jediné odsouzení. Odečteme-li je od 667 pachatelů, kteří byli za drogovou trestnou činnost odsouzeni jen jednou, zůstane 404 osob (45,4 %), které byly ve své kariéře odsouzeny opakovaně, ovšem za drogovou trestnou činnost pouze jednou.

Naproti tomu podíl pachatelů, v jejichž kriminální kariéře se vyskytoval vyšší počet odsouzení za drogovou kriminalitu, byl poměrně nízký. Nejméně čtyřikrát byla za drogovou kriminalitu (jako hlavní či vedlejší trestný čin) odsouzena sotva 3 % pachatelů (28), nejméně třikrát pak 8 % (75). Nelze tedy hovořit o rozšířeném typu mnohonásobného speciálního recidivisty, přinejmenším ve smyslu tzv. recidivy soudní, spočívající v opakovaném odsouzení.

Celkem 278 pachatelů (31,3 %) bylo ve své kriminální kariéře **odsouzeno pouze za drogovou trestnou činnost**. Z toho naprostá většina (252; 90,6 %) pouze jednou, 20 pachatelů (7,2 %) dvakrát, 5 pachatelů (1,8 %) třikrát a jeden z pachatelů odsouzených pouze za drogovou trestnou činnost byl takto odsouzen čtyřikrát. Statisticky významný rozdíl byl mezi muži a ženami ve vzorku. Podíl pachatelů – mužů, kteří v kriminální kariéře byli odsouzeni pouze za drogovou trestnou činnost, byl signifikantně nižší (222; 28,5 %), naopak podíl pachatelek, jež byly odsouzeny pouze za drogovou kriminalitu, byl významně vyšší (56; 50,5 %).

Mezi pachateli, kteří byli v kariéře odsouzeni pouze za drogovou trestnou činnost a těmi, kteří byli odsouzeni i za jiný než drogový trestný čin, byly zjištěny statisticky významné rozdíly u některých jiných sledovaných charakteristik. Tyto rozdíly do značné míry vyplývaly

z výše uvedeného zjištění, že velká většina pachatelů, odsouzených výlučně za drogovou kriminalitu, byla celkově odsouzena pouze jednou.

U pachatelů, v jejichž kriminální kariéře se vyskytovala pouze drogová kriminalita, byl signifikantně vyšší podíl těch, kteří byli poprvé odsouzeni ve věku 21 až 30 let (125; 45,0 %); naproti tomu pachatelé, kteří se dopouštěli i jiných druhů trestné činnosti, byli ve významně vyšší míře poprvé odsuzováni již mezi 15. a 17. rokem věku (205; 33,6 %). Mezi pachateli výlučně drogové kriminality byl signifikantně vyšší podíl těch, u nichž k (dosud) poslednímu odsouzení došlo v nízkém věku, tj. mezi 15. a 17. rokem (36; 12,9 %), resp. 18. a 20. rokem (88; 31,7 %). Naopak pachatelé, kteří se na drogovou trestnou činnost nespécializovali, vykazovali signifikantně více poslední odsouzení ve vyšších věkových kategoriích – 31 – 40 let (175; 28,6 %), resp. 41 – 50 let (43; 7 %).

Zajímavé je zjištění, že skupina pachatelů, odsouzených v kariéře jen za drogovou kriminalitu, zahrnovala významně vyšší podíl těch, kteří nebyli ani jednou odsouzeni jako mladiství (231; 83,1 %).

Vcelku pochopitelné je, že mezi pachateli, odsouzenými pouze za drogovou kriminalitu, byl významně vyšší podíl osob, odsouzených pouze jednou (252; 90,6 %). Mezi pachateli s odsouzením i za jinou trestnou činnost byl významně vyšší výskyt osob, odsouzených celkem 2x – 10x (539; 88,2 %).

Ve skupině pachatelů, kteří byli odsouzeni i za jinou než drogovou trestnou činnost, se signifikantně více vyskytovali ti, u kterých mezi prvním a (dosud) posledním odsouzením uplynula delší doba, konkrétně 5 – 7 let (97; 15,9 %), 7 – 10 let (92; 15,1 %), 10 – 15 let (84; 13,7 %), resp. 15 – 20 let (67; 11,0 %).

Zabývali jsme se též okamžikem **prvního odsouzení za drogovou trestnou činnost**. Pro plnou polovinu pachatelů (441; 49,6 %) bylo první odsouzení za drogový trestný čin zároveň prvním odsouzením vůbec. I zde lze odfiltrovat 263 pachatelů s jediným odsouzením, čímž se dostaneme k souboru 178 pachatelů (20 %), kteří byli poprvé odsouzeni za drogový trestný čin a poté následovalo přinejmenším jedno odsouzení další. Pro dalších 155 osob (17,4 %) bylo první odsouzení za drogový trestný čin celkově druhým odsouzením, pro 76 osob (8,5 %) celkově třetím odsouzením, pro 58 osob (6,5 %) celkově čtvrtým odsouzením, a pro 51 osob (5,7 %) celkově pátým odsouzením. Pro ostatní pachatele bylo první odsouzení za drogovou kriminalitu až několikatým odsouzením v řadě – u 94 (10,6 %) se jednalo celkově o 6. – 10. odsouzení, a u 14 (1,6 %) celkově o 11. – 20. odsouzení.

Statisticky významný rozdíl byl zjištěn mezi muži a ženami. Podíl žen, k jejichž prvnímu odsouzení v kariéře došlo za drogový trestný čin, byl signifikantně vyšší (73; 65,8 %), u mužů tomu bylo naopak (368; 47,3 %).

Pokud jde o **věk pachatelů v době prvního odsouzení za drogovou trestnou činnost**, údaje o něm jsou uvedeny v Tabulce 19.

Tabulka 19 : Věk pachatele v době prvního odsouzení za drogovou trestnou činnost

Věk	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
15-17 let	96	10,8 %
18-20 let	203	22,8 %
21-30 let	441	49,6 %
31-40 let	118	13,3 %
41-50 let	26	2,9 %
51-60 let	3	0,3 %
61 a více let	2	0,2 %
<i>Celkem</i>	889	100,0 %

Zhruba polovina pachatelů byla za drogovou trestnou činnost poprvé odsouzena mezi 21. a 30. rokem věku. Dostí vysoký je i podíl pachatelů, kteří byli za drogovou trestnou činnost poprvé odsouzeni v raném věku – 11 % do 17 let a 34 % do 20 let. V porovnání s věkem prvního odsouzení vůbec (srov. Tabulku 7) se výrazně snížilo zastoupení pachatelů do 20 let – zatímco do 20. roku věku bylo poprvé odsouzeno plných 63 % osob ze vzorku (559), první odsouzení za drogovou trestnou činnost v tomto věku zaznamenala jen mírná většina z nich (299). Průměrný věk pachatele v době prvního odsouzení za drogový trestný čin činil 25 let (modus 18 let). Nejnižší věk v době prvního odsouzení za drogový trestný čin činil 15 let, nejvyšší věk činil 62 let.

Sledovali jsme také, jaký **druh trestu** byl jednotlivým pachatelům **za drogovou trestnou činnost nejčastěji ukládán**. Podrobnosti v tomto směru obsahuje Tabulka 20.

Tabulka 20 : Nejčastější trest za drogovou trestnou činnost (vč. upuštění od potrestání)

Druh trestu	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
Odnětí svobody	269	30,3 %
Odnětí svobody podmíněně	424	47,7 %
Odnětí svobody podmíněně s dohledem	103	11,6 %
Peněžitý trest	2	0,2 %
Obecně prospěšné práce	67	7,5 %
Upuštění od potrestání	20	2,2 %
Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem	4	0,5 %
<i>Celkem</i>	889	100,0 %

Struktura trestů ukládaných pachatelům nejčastěji za drogovou trestnou činnost se prakticky shoduje se strukturou celkově nejčastěji ukládaných trestů (srov. Tabulku 16). Stejně jako v případě interpretace údajů o celkově nejčastěji ukládaných trestech je i zde vhodné připomenout, že v tabulce je zahrnuto i 263 pachatelů, kteří byli odsouzeni pouze jednou, takže u nich nejčastějším trestem za drogovou kriminalitu mohl být jejich trest jediný.

Celkem 310 pachatelům (34,9 %) byl v průběhu jejich kariéry za drogovou trestnou činnost uložen alespoň jednou **nepodmíněný trest odnětí svobody**. Zbytek tvořili pachatelé, kterým buď ke dni získání informací nebyl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody vůbec (470), nebo kterým uložen byl, ale výlučně za jinou než drogovou trestnou činnost (110). Mezi pachateli, kterým byl za drogovou trestnou činnost nepodmíněný trest odnětí svobody uložen, byl nejvyšší podíl těch, kterým byl tento trest uložen pouze jednou (218; 70,3 %). Spolu s osobami, kterým byl za drogovou kriminalitu tento trest uložen dvakrát (66; 21,3 %), tak představovali více než 90 % všech těchto pachatelů. Osmnácti pachatelům (5,8 %) byl

uvedený trest uložen třikrát, pěti pachatelům (1,6 %) čtyřikrát a tři pachatelé (1,0 %) k němu byli odsouzeni celkem pětkrát.

I v případě nepodmíněných trestů odnětí svobody uložených za drogovou kriminalitu jsme sledovali nejvyšší a nejnižší **výměru trestů**, které byly jednotlivým pachatelům uloženy. Podrobnosti jsou uvedeny v Tabulce 21.

Tabulka 21: Výměra nepodmíněných trestů odnětí svobody – nejnižší a nevyšší tresty uložené za drogovou kriminalitu

Nejvyšší trest (v měsících)			Nejnižší trest (v měsících)		
Výměra	Počet	Podíl	Výměra	Počet	Podíl
do 6	4	1,3 %	do 6	11	3,5 %
7 – 12	26	8,4 %	7 – 12	49	15,8 %
13 – 24	91	29,4 %	13 – 24	115	37,1 %
25 – 36	92	29,7 %	25 – 36	68	21,9 %
37 – 48	48	15,5 %	37 – 48	34	11,0 %
49 – 60	23	7,4 %	49 – 60	18	5,8 %
61 – 84	12	3,9 %	61 – 84	7	2,3 %
85 – 120	11	3,5 %	85 - 120	6	1,9 %
120 a více	3	1,0 %	120 a více	2	0,6 %
<i>Celkem</i>	<i>310</i>	<i>100,0 %</i>	<i>Celkem</i>	<i>310</i>	<i>100,0 %</i>

Průměrný nejvyšší trest odnětí svobody za drogovou trestnou činnost v kariéře pachatelů, kteří byli k takovému trestu alespoň jednou odsouzeni, činil ve vzorku 36 měsíců. Průměrný nejnižší trest odnětí svobody za drogové trestné činy těchto pachatelů činil 29 měsíců. Poměrně malé rozdíly mezi nejvyššími a nejnižšími tresty odnětí svobody v tomto přehledu jsou dány mj. tím, že je do něj zahrnuto 130 osob, kterým byl trest odnětí svobody uložen jen jednou, a u nichž tedy jsou nejnižší i nejvyšší tresty shodné. Nejvyšší trest odnětí svobody za drogovou trestnou činnost, který se ve vzorku vyskytoval, a to hned dvakrát, byl trest o výměře 12 let. Jednalo se zároveň o vůbec nejvyšší uložené tresty odnětí svobody, jež se u pachatelů ve vzorku vyskytovaly.

III.1.7. Shrnutí

Z výsledků analýzy záznamů v rejstříku trestů vzorku celkem 889 pachatelů, kteří byli v letech 2002 a 2003 odsouzeni za trestný čin dle § 187 tr. zák., lze s vědomím jistých omezení a výhrad, uvedených v pasážích o metodologii výzkumu, učinit následující shrnutí:

- Poměr mužů a žen ve vzorku odpovídal poměru mužů a žen mezi všemi osobami odsouzenými v letech 2002 a 2003, což koresponduje i se statistickými údaji o osobách odsouzených v daných letech za trestný čin dle § 187 tr. zák.,
- Oproti věkové struktuře všech osob, odsouzených v letech 2002 a 2003 v ČR, byl ve vzorku vyšší podíl pachatelů, jimž bylo v době základního odsouzení nejvýše 30 let (což opět odpovídá statistickým údajům o věkovém složení osob odsouzených v daných letech za trestný čin dle § 187 tr. zák.),
- Ve vzorku se vyskytoval poměrně vysoký podíl pachatelů, odsouzených v rámci základního odsouzení jako mladiství (11 %),
- Tresty uložené v rámci základního odsouzení přibližně odpovídají celkové struktuře trestů uložených za trestný čin dle § 187 tr. zák. v letech 2002 a 2003, tzn. mimo jiné cca 30%

podíl nepodmíněného trestu odnětí svobody, což je zhruba dvojnásobný podíl oproti celkové struktuře všech trestů uložených v daných letech v ČR,

- U třetiny pachatelů představovalo základní odsouzení (dosud) jediné odsouzení v jejich kriminální kariéře; naopak 44 % pachatelů lze označit za vícenásobné recidivisty (4 a více odsouzení),
- Mezi osobami, odsouzenými v kriminální kariéře pouze jednou, bylo signifikantně více žen,
- Zhruba 28 % pachatelů bylo poprvé odsouzeno mezi 15. a 17. rokem věku, 63 % do 20. roku věku, 96 % do 30. roku věku,
- Mezi muži byl významně vyšší podíl těch, kteří byli poprvé odsouzeni mezi 15. až 17. rokem věku, mezi ženami těch, které byly poprvé odsouzeny mezi 21. a 40. rokem věku,
- Celkem 68 % pachatelů nebylo v kariéře ani jednou odsouzeno jako mladiství; významně více takových pachatelů bylo mezi ženami,
- Za majetkovou trestnou činnost bylo v průběhu kriminální kariéry alespoň jednou odsouzeno 56 % pachatelů (signifikantně více mužů), za násilnou trestnou činnost 22 % pachatelů (signifikantně více mužů), a za mravnostní kriminalitu 3 % pachatelů,
- Celkem 9 pachatelů bylo odsouzeno jako zvlášť nebezpeční recidivisté,
- Mezi tresty uloženými jednotlivým pachatelům v průběhu celé dosavadní kriminální kariéry měl největší podíl podmíněný trest odnětí svobody, který byl alespoň jednou uložen 84 % pachatelů, následoval nepodmíněný trest odnětí svobody (47 %) a trest obecně prospěšných prací (33 %),
- Zkušenost s pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody mělo 47 % pachatelů, z toho u 43 % se jednalo o zkušenost jedinou a u 83 % o nejvýše tři takové zkušenosti,
- Ochranné léčení bylo alespoň jednou uloženo přibližně 10 % pachatelů,
- Zhruba 3/4 pachatelů byly za drogovou trestnou činnost odsouzeny jen jednou, naopak více než třikrát za ni byla odsouzena jen 3 % pachatelů; nelze tedy hovořit o rozšířeném typu mnohonásobného speciálního recidivisty, přinejmenším ve smyslu tzv. recidivy soudní, spočívající v opakovaném odsouzení,
- Necelá třetina pachatelů byla ve své kriminální kariéře odsouzena pouze za drogovou trestnou činnost, z toho 91 % pouze jednou,
- Mezi osobami, odsouzenými výlučně za drogovou trestnou činnost, byl významně vyšší podíl žen,
- U pachatelů, v jejichž kriminální kariéře se vyskytovala pouze drogová kriminalita, byl signifikantně vyšší podíl těch, kteří byli poprvé odsouzeni ve věku 21 až 30 let; naproti tomu pachatelé, kteří se dopouštěli i jiných druhů trestné činnosti, byli ve významně vyšší míře poprvé odsouzeni již mezi 15. a 17. rokem věku,
- Skupina pachatelů, odsouzených v kariéře jen za drogovou kriminalitu, zahrnovala statisticky významně vyšší podíl těch, kteří nebyli ani jednou odsouzeni jako mladiství,
- Ve skupině pachatelů, kteří byli odsouzeni i za jinou než drogovou trestnou činnost, se signifikantně více vyskytovali ti, u kterých mezi prvním a (dosud) posledním odsouzením uplynula delší doba (delší kriminální kariéra),
- Pro 20 % pachatelů bylo odsouzení za drogový trestný čin prvním odsouzením v následně pokračující kriminální kariéře,
- Zhruba polovina pachatelů byla za drogovou trestnou činnost poprvé odsouzena mezi 21. a 30. rokem věku; dosti vysoký je i podíl pachatelů, kteří byli za drogovou trestnou činnost poprvé odsouzeni v raném věku – 34 % do 20 let (nicméně se jedná o výrazně nižší podíl než v případě věku prvního odsouzení vůbec, kdy do 20. roku věku bylo poprvé odsouzeno plných 63 % pachatelů),

- Zhruba 35 % pachatelů byl v průběhu jejich kariéry za drogovou trestnou činnost prokazatelně uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, z toho v 70 % pouze jednou.

III.2. Pachatelé trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187a tr. zák.

III.2.1. Vzorek pachatelů

Zkoumaný vzorek tvořil kompletní soubor všech 324 pachatelů, občanů ČR, odsouzených v letech 2002 a 2003 za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187a tr. zák. (150 osob bylo odsouzeno v roce 2002, 174 osob bylo odsouzeno v roce 2003).⁸⁷ Ke každému z pachatelů jsme získali informace, jež byly zaznamenány v Rejstříku trestů k 12. září 2008.

Ve vzorku bylo **292 mužů a 32 žen**. Podíl žen mezi všemi odsouzenými osobami ve sledovaných letech se pohyboval kolem 12 %. U námi sledované trestné činnosti byl mírně nižší (cca 10 %). Podíl žen odsouzených v roce 2002 za trestný čin dle § 187a činil 10 % a v roce 2003 se podíl žen snížil na 6 %.

Pro základní představu o věkovém složení souboru pachatelů jsme se zabývali také **věkem pachatelů v době právní moci základního odsouzení** (tj. odsouzení za trestný čin dle § 187a tr. zák. v roce 2002 a v r. 2003). Výsledky shrnuje Tabulka 22.

Tabulka 22: Věk pachatele v době základního odsouzení

Věk	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
15 – 17 let	10	3,1 %
18 – 20 let	45	14,0 %
21 – 30 let	175	54,0 %
31 – 40 let	74	22,8 %
41 – 50 let	16	4,9 %
51 – 60 let	4	1,2 %
<i>Celkem</i>	324	100,0 %

Ve srovnání s věkovou strukturou všech osob, odsouzených v letech 2002 a 2003⁸⁸, se zkoumaný vzorek zřetelně liší v tom, že jsou v něm výrazně více zastoupeni mladí lidé do 30 let (71 % oproti cca 54 % v letech 2002 a 2003). V letech 2002 a 2003 spadala plná čtvrtina všech odsouzených osob do věkové kategorie 30-39 let, také podíl pachatelů z této věkové kategorie v našem vzorku byl obdobný (23 %). Ovšem odsouzení ve věku 41 – 50 let, kteří v celkové populaci odsouzených tvořili v uvedených letech cca 21 %, byli v našem souboru zastoupeni pouze 5 %. Nejmladším pachatelům (3 osoby) bylo v době odsouzení

⁸⁷ Je nutno zdůraznit, že se jedná o všechny případy, kdy byl pachatel za tento trestný čin odsouzen, a to i když byl daný trestný čin veden jako trestný čin vedlejší, spáchaný v souběhu s trestným činem hlavním (viz poznámku pod čarou č. 75).

⁸⁸ Statistická ročenka kriminality za příslušný rok, Ministerstvo spravedlnosti ČR; <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399>.

16 let a nejstarším (2 osoby) 54 let. Průměrný věk pachatele v době základního odsouzení dle § 187a tr. zák. činil 27 let (modus 21 let).

Jak již bylo v předchozím textu⁸⁹ podrobně vysvětleno, zaměřili jsme se i na dobu, kterou pachatel po svém posledním odsouzení strávil do dne, ke kterému byly informace získány, nepřetržitě na svobodě (tj. souhrnně „**doba od posledního odsouzení**“). Přehled doby od posledního odsouzení uvádí Tabulka 23.

Tabulka 23: Doba od posledního odsouzení (v letech)

Doba od posledního odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
do 1 roku	36	11,1 %
přes 1 rok do 2 let	32	9,9 %
přes 2 roky do 3 let	41	12,7 %
přes 3 roky do 4 let	55	17,0 %
přes 4 roky do 5 let	49	15,2 %
přes 5 let do 6 let	16	5,0 %
VTOS	95	29,1 %
<i>Celkem</i>	324	100,0 %

VTOS – zahrnuje osoby, které byly ke dni získání informací ve výkonu trestu odnětí svobody, ale také osoby, které měly podle údajů z rejstříku trestů trest odnětí svobody vykonávat, ale nebylo jisté zda výkon trestu nastoupily.

Z tabulky lze dovodit, že pouze u 5 % pachatelů uplynula od posledního odsouzení či propuštění z výkonu trestu odnětí svobody doba delší než 5 let. Naopak poměrně značná část pachatelů (cca 20 %) v trestné činnosti pokračovala až do konce sledovaného období (tj. doba od posledního odsouzení činila maximálně 2 roky).

Další charakteristikou sledovaných pachatelů byl **věk v době prvního a dosud posledního odsouzení**. Získané údaje shrnuje Tabulka 24.

Tabulka 24: Věk pachatele v době prvního a dosud posledního odsouzení

Věk pachatele v době prvního odsouzení			Věk pachatele v době posledního odsouzení		
Věk	Počet	Podíl	Věk	Počet	Podíl
15 - 17 let	66	20,3 %	15 – 17 let	6	1,8 %
18 - 20 let	91	28,1 %	18 – 20 let	30	9,2 %
21 - 30 let	147	45,4 %	21 - 30 let	170	52,5 %
31 - 40 let	14	4,3 %	31 - 40 let	88	27,2 %
41 - 50 let	4	1,2 %	41 - 50 let	22	6,8 %
51 - 60 let	2	0,6 %	51 - 60 let	8	2,5 %
<i>Celkem</i>	324	100,0 %	<i>Celkem</i>	324	100,0 %

Téměř polovina zkoumaných pachatelů byla poprvé odsouzena do 20 let věku a 94 % pachatelů do 30 let věku. Plná pětina pachatelů byla poprvé odsouzena ve věku mladistvých (15 – 17 let). Průměrný věk pachatele v době prvního odsouzení byl 22 let (modus 17 let).

⁸⁹ Viz Kapitulu III.1.1.

Více než polovina pachatelů byla naposledy odsouzena mezi 21 – 30 lety a další čtvrtina odsouzených ukončila (dosud) svou kriminální kariéru mezi 31 a 40 lety.⁹⁰

Sledujeme-li počátek kriminální kariéry pachatelů z hlediska pohlaví (jak ukazuje Tabulka 25), nenalezneme mezi oběma skupinami pachatelů statisticky významné rozdíly.

Tabulka 25: Věk pachatele v době prvního odsouzení podle pohlaví

Věk	MUŽI		ŽENY	
	počet	podíl	počet	podíl
15 - 17 let	63	21,6 %	3	9,4 %
18 - 20 let	85	29,1 %	6	18,7 %
21 - 30 let	128	43,8 %	19	59,3 %
31 - 40 let	11	3,8 %	3	9,4 %
41 - 50 let	3	1,0 %	1	3,2 %
51 - 60 let	2	0,7 %	0	0
<i>Celkem</i>	292	100,0 %	32	100,0 %

Další významnou charakteristikou kriminální kariéry je její **délka**. Údaje týkající se doby mezi prvním a (dosud) posledním odsouzením pachatelů znázorňuje Tabulka 26.

Tabulka 26 : Doba mezi prvním a (dosud) posledním odsouzením (v měsících).

Doba	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
0	98	30,2 %
1 - 12 měsíců	9	2,8 %
13 - 24 měsíců	14	4,3 %
25 - 60 měsíců	60	18,5 %
61- 84 měsíců	26	8,0 %
85 - 120 měsíců	28	8,6 %
121 -180 měsíců	33	10,2 %
181- 240 měsíců	29	9,0 %
241 – 300 měsíců	18	5,6 %
301 a více měsíců	9	2,8 %
<i>Celkem</i>	324	100,0 %

Téměř třetina pachatelů, u nichž je u doby mezi prvním a posledním odsouzením uvedena nula, byla v průběhu své dosavadní kriminální kariéry odsouzena pouze jednou. U další čtvrtiny pachatelů se doba mezi prvním a posledním odsouzením pohybovala v rozmezí do 5 let. Průměrná doba mezi prvním a posledním odsouzením (po vyloučení 98 pachatelů, kteří byli odsouzeni pouze jednou) činila 118 měsíců. Nejdelší interval mezi prvním a posledním odsouzením (34 let a 6 měsíců) byl zaznamenán u pachatele, který byl odsouzen celkem 9x, převážně za majetkovou kriminalitu. Základní odsouzení v roce 2002 za trestný čin podle §187a tr. zák. pro něj bylo v 54 letech odsouzením posledním a ke dni získání informací byl po propuštění z výkonu trestu na svobodě déle než 3 roky.

⁹⁰ Je třeba zdůraznit, že údaje o věku v době posledního odsouzení je nutno brát s rezervou, protože se jedná o poslední odsouzení před koncem sledovaného období, a to jistě nemusí být zcela posledním odsouzením v kriminální kariéře jednotlivých pachatelů

Pachatelé, kteří byli odsouzeni také za jinou než jen drogovou kriminalitu, měli statisticky významně delší kriminální kariéru - výrazně převažovali ve skupině pachatelů, jejichž doba mezi prvním a dosud posledním odsouzením byla delší než 5 let.

III.2.2. Základní odsouzení

V rámci základního odsouzení za trestnou činnost dle § 187a tr. zák. byla 3 % pachatelů odsouzena ve věku mladistvých, což představuje o málo nižší podíl než podíl mladistvých mezi všemi osobami odsouzenými v letech 2002 a 2003.⁹¹

Sledujeme-li **přesnou právní kvalifikaci** za kterou byli pachatelé odsouzeni, naprostou většinu (88 %) z nich tvořila jednání uvedená v základní skutkové podstatě, kvalifikovaná jako trestný čin dle § 187a odst. 1 tr. zák.

Trestného činu dle § 187a tr. zák., za který byli pachatelé odsouzeni v rámci základního odsouzení, se pouze 4 % z nich dopustila ve **spolupachatelství. V souběhu** s další drogovou trestnou činností se sledovaného trestného činu dopustilo 31 % pachatelů a ve 22 % případů byl daný čin spáchán v souběhu s jiným druhem trestné činnosti. Počet případů, kdy se mimo příslušného hlavního trestného činu dle §187a tr. zák. nevyskytoval žádný trestný čin vedlejší, spáchaný v souběhu bylo 54 %, v necelé čtvrtině (22 %) byl hlavní trestný čin spáchaný v souběhu s jediným vedlejším trestným činem a v cca 15 % se dvěma. Pouze ojediněle se vyskytovaly případy souběhu tří případně čtyř vedlejších trestných činů. Jeden pachatel byl odsouzen v rámci základního odsouzení za šest sbíhajících se trestných činů. V 5 % byl některý z vedlejších trestných činů spáchaný ve spolupachatelství. **Souhrnný trest** dle § 35 odst. 2 tr. zák. byl v rámci základního odsouzení uložen 25 pachatelům.

Informace o hlavních trestech (včetně případů upuštění od potrestání), uložených pachatelům v rámci základního odsouzení, uvádí Tabulka 27.

Tabulka 27 : Tresty uložené jako hlavní v rámci základního odsouzení (vč. upuštění od potrestání)

Druh trestu	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
Odnětí svobody	63	19,4 %
Odnětí svobody podmíněně	167	51,5 %
Odnětí svobody podmíněně s dohledem	20	6,2 %
Peněžitý trest	10	3,1 %
Obecně prospěšné práce	54	16,7 %
Upuštění od potrestání	6	1,9 %
Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem	3	0,9 %
Propadnutí věci ⁹²	1	0,3 %
Celkem	324	100,0 %

Pokud jde o **výměru uložených trestů odnětí svobody**, nejčastěji byly v rámci základního odsouzení ukládány tresty od 1 roku do 2 let (54 %) a tresty do 1 roku, které

⁹¹ Statistická ročenka kriminality za příslušný rok. Ministerstvo spravedlnosti ČR; <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=399>.

⁹² V jednom případě byl trest propadnutí věci podle údajů v Rejstříku trestů uložen jako trest samostatný, ačkoliv ustanovení § 187a tr. zák. jeho samostatné uložení neumožňovalo (viz § 56 tr. zák.).

tvořily téměř pětinu ukládaných trestů (19 %). Celkově nejčastěji byl ukládán trest s výměrou odnětí svobody na 24 měsíců (tj. 17 % ze všech uložených trestů). Nejkratším trestem odnětí svobody byl trest o výměře 4 měsíce, nejdelším trest 96 měsíců (8 let), který byl uložen pachatelé odsouzenému zároveň za souběh s další drogovou trestnou činností. Průměrná délka uložených trestů odnětí svobody činila 24 měsíců (modus 24).

Pro **výkon trestu odnětí svobody** byli pachatelé nejčastěji zařazováni do věznice s ostrahou (69 %) a do věznice s dozorem (30 %). V rámci základního odsouzení k trestu odnětí svobody bylo celkem 27 % pachatelů podmíněně propuštěno. U 30 % z nich rozhodl následně soud o nařízení výkonu zbytku trestu z důvodu, že podmíněně propuštěný nevedl ve zkušební době řádný život či nevyhověl uloženým podmínkám (§ 64 odst. 1. tr. zák.).

Pachatelům, kterým byl v rámci základního odsouzení za trestný čin dle § 187a tr. zák. uložen **podmíněný trest odnětí svobody**, byl nejčastěji uložen ve výměře 12 měsíců (53 : 32 %) a v intervalu od 7 do 12 měsíců (88 : 63 %). Průměrná výměra uložených podmíněných trestů činila 10 měsíců. Jen u 8 % (13) z nich soud následně rozhodl o tom, že se trest odnětí svobody vykoná.

Trestní zákon umožňoval podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody, nepřevyšujícího dva roky. Pokud soud rozhodl o uložení **podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem**, mohl touto formou odložit výkon trestu odnětí svobody až do výměry tří let. Pachatelům ve vzorku byl podmíněný trest odnětí svobody s dohledem ukládán především ve výměře 12 měsíců (7 : 37 %) a přes jeden rok do dvou let (11 %). Nejčastější výměrou toto trestu bylo 18 měsíců. V 19 % těchto případů rozhodl soud následně o tom, že se trest odnětí svobody vykoná.

Byl-li v rámci základního odsouzení uložen **trest obecně prospěšných prací**, pak nejčastěji jej soudci ukládali ve výměře od 150 do 300 hodin (30 : 60 %). U 14 % pachatelů, jimž byl trest obecně prospěšných prací uložen, soud následně rozhodl o jeho přeměně na trest odnětí svobody z důvodu, že pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevedl řádný život, nebo zaviněně nevykonal ve stanovené době uložený trest (§ 45a odst. 4 tr. zák.).

Peněžitý trest byl v rámci základního odsouzení uložen 10x, v rozmezí od 2000 do 15.000 Kč, z toho nejčastěji (3 : 30 %) v hodnotě 10.000 Kč. V žádném z případů nedošlo k porušení podmínek při jejich výkonu.

Celkem u 37 % případů (121) uložil soud v rámci základního odsouzení pachatelé kromě hlavního trestu také **trest vedlejší** a z toho ve dvou případech uložil soud dva vedlejší tresty. Nejčastěji se pochopitelně jednalo o trest propadnutí věci (115 : 95 %) tj. zejména samotných omamných a psychotropních látek, zajištěných u pachatelů. Ojedinele se jako vedlejší trest vyskytoval trest peněžitý (4), zákaz činnosti (4) a zákaz pobytu (1).

Ochranné opatření bylo uloženo 10 pachatelům, z toho v 7 případech se jednalo o zabránění věci a 1x bylo uloženo ochranné léčení protialkoholické, 1x ochranné léčení protitoxikomanické a 1x ochranné léčení sexuologické.

III.2.3. Kriminální kariéra pachatelů z hlediska rozsahu trestné činnosti

Zajímalo nás také, zda pachatelé páchali trestnou činnost na jednom místě, či zda a nakolik měnili v České republice oblasti, kde se jí dopouštěli. Z dostupných údajů bylo možno k tomuto účelu, byť s určitými výhradami, použít informace o **soudech, jež v daných věcech v prvním stupni rozhodovaly**. Sledovali jsme proto, kolik různých soudů o trestných činech jednotlivých pachatelů v průběhu jejich kriminální kariéry rozhodovalo. Jak jsme již uvedli, zabývali jsme se územními jednotkami v podobě jednotlivých soudních okresů, s tím, že všechny pražské obvodní soudy jsme pro tento účel pokládali za soud jediný. Pokud věc v prvním stupni rozhodoval krajský soud nebo Městský soud v Praze, nebylo ze získaných údajů patrné, který z okresních soudů v jeho obvodu by věc rozhodoval, byl-li by věcně příslušný. Tyto případy jsme započítali k těm okresním soudům, v jejichž obvodu má daný krajský soud sídlo.

Nejvíce pachatelů (176 : 54 %) bylo za celou svou dosavadní kriminální kariéru odsouzeno pouze jediným soudem, z toho 78 osob bylo odsouzeno vícekrát stejným soudem.

Zásadním údajem v kriminální kariéře pachatele jistě je **celkový počet trestných činů (odsouzení)**. Základní přehled z tohoto hlediska ukazuje Tabulka 28.

Tabulka 28 : Celkový počet odsouzení

Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
1	98	30,2 %
2	44	13,5 %
3	38	11,7 %
4	29	8,9 %
5	19	5,9 %
6	21	6,5 %
7	11	3,4 %
8	12	3,7 %
9	12	3,7 %
10	8	2,5 %
11-20	32	10,0 %
<i>Celkem</i>	324	100,0 %

Pouze jednou bylo ke dni získání informací odsouzeno 30 % pachatelů. Více než polovina pachatelů (55 %) byla odsouzena nejvýše třikrát. Recidivisté s počtem od 4 do 10 odsouzení tvořili 34 % pachatelů. Pachatelem s nejvyšším počtem odsouzení (20) byl muž, který svůj první trestný čin spáchal ve 22 letech a dosud poslední ve 35 letech. Nejčastěji byl odsuzován za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 171 tr. zák. (19x), jedenkrát byl odsouzen za násilnou kriminalitu a 7x za majetkovou trestnou činnost. Za drogový trestný čin byl odsouzen ve 33 letech.

Kriminální chování, jak vyplývá z dostupných studií, souvisí poměrně úzce s věkem a brzké zahájení trestné činnosti bývá často spojeno s poměrně dlouhou kriminální kariérou a vyšším počtem spáchaných trestných činů.⁹³ Proto jsme sledovali také to, kolikrát byli pachatelé **odsouzeni jako mladiství**, to je kolikrát byli odsouzeni za trestný čin, který spáchali ve věku od 15 do 18 let. Celkem 256 pachatelů (79 %) nebylo jako mladiství

⁹³ Viz např. Blatníková, Š., Netík, K.: Predikce vývoje pachatele. Praha: IKSP 2008, str. 61.

odsouzeno ani jednou. Jedno odsouzení v tomto věku bylo zaznamenáno u 14 % pachatelů. Dva pachatelé byli jako mladiství odsouzeni dokonce pětkrát.

Zvlášť jsme u pachatelů sledovali také období před základním odsouzením a po něm. Pro všechna odsouzení před základním odsouzením používáme vyjádření „předchozí odsouzení“ a pro všechna odsouzení v období po základním odsouzení výraz „následná odsouzení“.

Počet předchozích a následných odsouzení pachatelů ze zkoumaného souboru prezentuje Tabulka 29.

Tabulka 29 : Počet předchozích a následných odsouzení

Počet předchozích odsouzení			Počet následných odsouzení		
Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů	Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
0	136	42,0 %	0	151	46,6 %
1	62	19,1 %	1	76	23,5 %
2	35	10,8 %	2	38	11,7 %
3	19	5,9 %	3	17	5,2 %
4	16	4,9 %	4	8	2,5 %
5	15	4,6 %	5	15	4,6 %
6	13	4,0 %	6	8	2,5 %
7	4	1,2 %	7	6	1,9 %
8	6	1,9 %	8	4	1,2 %
9	6	1,9 %	9	1	0,3 %
10-13	12	3,7 %	10-13	0	0 %
Celkem	324	100,0 %	Celkem	324	100 %

Značná část našich pachatelů (98, tj. 30 %) byla odsouzena pouze jednou, a to v rámci základního odsouzení. Zároveň se u největší skupiny pachatelů (42 %) nevyskytovalo žádné předchozí odsouzení, a téměř u poloviny pachatelů žádné odsouzení následné. Vyloučíme-li pachatele s jediným odsouzením, potom pachatelů, u kterých se kromě základního odsouzení vyskytovala pouze odsouzení následná bylo celkem 16 % (tzn. že jejich registrovaná kriminalita základním odsouzením začala) a u 12 % pachatelů se kromě základního odsouzení vyskytovala pouze odsouzení předchozí (tj. základním odsouzením jejich registrovaná kriminální kariéra – do dne získání informací – skončila).

Nejvíce předchozích odsouzení (13) se vyskytovalo u muže - pachatele, který byl poprvé odsouzen v 15 letech a dosud naposled ve věku 39 let. Jako mladistvý pachatel byl odsouzen celkem 3x. Za drogovou trestnou činnost byl odsouzen dvakrát a z toho poprvé ve 25 letech. Nejčastěji byl odsuzován za majetkovou trestnou činnost (12x) z toho 6x za trestný čin krádeže podle § 247 tr. zák. Jedenkrát byl potrestán za násilnou kriminalitu. Celkem byl tento pachatel odsouzen 19x.

Nejvíce následných odsouzení (9), do dne získání informací zaznamenal muž, odsouzený poprvé v 19 letech a dosud naposledy v 31 letech. Nejčastěji byl odsuzován za trestný čin výtržnictví dle § 202 tr. zák. (7x), za násilnou kriminalitu byl odsouzen 3x a stejný počet trestů dostal za majetkovou trestnou činnost. Za drogový delikt byl poprvé odsouzen ve 23 letech a celkem byl za drogovou kriminalitu odsouzen 2x.

Celkem 41 % ze všech pachatelů bylo v průběhu své kriminální kariéry odsouzeno alespoň jednou jak před základním odsouzením, tak i po něm.

III.2.4. Kriminální kariéra pachatelů z hlediska struktury trestné činnosti

Mimo rozsahu trestné činnosti pachatelů jsme se pochopitelně zabývali také její strukturou. Drogovou trestnou činnost jsme sledovali zvlášť (viz následující text). V kriminální kariéře pachatelů jsme sledovali **převládající jinou než drogovou trestnou činnost**, to je informaci, za který trestný čin (ať už v rámci daného odsouzení jako hlavní nebo vedlejší) byl pachatel odsouzen nejčastěji. V kriminální kariéře 103 (32 %) pachatelů se odsouzení za jinou než drogovou trestnou činnost nevyskytovalo.

U téměř poloviny pachatelů (47 %), kteří byli odsouzeni i za jinou než drogovou trestnou činnost, byl nejčastějším nedrogovým trestným činem trestný čin krádeže. Trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí dle §171 tr. zák. byl nejčastějším nedrogovým trestným činem u 7 % pachatelů, a trestný čin ublížení na zdraví dle § 221 tr. zák. u 4 % pachatelů.

Statisticky významný rozdíl byl oproti ostatním pachatelům ze vzorku zjištěn u pachatelů, kteří byli v rámci základního odsouzení odsouzeni jako mladiství. Tito pachatelé se v průběhu své dosavadní kriminální kariéry významně častěji dopouštěli také jiné než drogové trestné činnosti.

Z pachatelů, kteří byli odsouzeni i za jiný než drogový trestný čin, bylo 42 % (92) pachatelů odsouzeno pouze jednou. Našli se však i tři pachatelé, kteří byli za nedrogový trestný čin odsouzeni 9x, a dva pachatelé s jedenácti odsouzeními za nedrogovou trestnou činnost.

Po seskupení jednotlivých trestných činů do skupin podle druhu trestné činnosti jsme se zaměřili na ty druhy kriminality, jež bývají zpravidla uváděny v rámci tzv. **sekundární drogové kriminality**, tedy kriminality majetkové (opatrovací), násilné a mravnostní⁹⁴. V souladu s předchozími údaji se potvrdilo, že u největší části pachatelů (z těch, kteří byli odsouzeni i za jinou než drogovou trestnou činnost) byla **nejčastější nedrogovou trestnou činností** v dosavadní kriminální kariéře kriminalita majetková (130 : 59 %). Násilná kriminalita byla nejčastější nedrogovou trestnou činností u 12 % (26) pachatelů a mravnostní kriminalita převažovala pouze u tří pachatelů.

Zajímalo nás též, u kolika pachatelů byly jednotlivé **sledované druhy jiné než drogové trestné činnosti** zastoupeny **v kriminální kariéře vůbec**, i když se nejednalo o trestnou činnost nejčastější. Celkem bylo odsouzeno za násilnou kriminalitu 22 % (72), za mravnostní 1,5 % (5) a za majetkovou trestnou činnost 54 % (175) pachatelů. Počty odsouzení za jednotlivé sledované druhy trestné činnosti znázorňují Tabulky 30, 31, a 32.

⁹⁴ k řazení jednotlivých trestných činů do příslušných kategorií viz poznámku pod čarou č. 83.

Tabulka 30 : Počet odsouzení za násilnou kriminalitu

Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
1	45	62,5 %
2	13	18,0 %
3	10	13,9 %
4	3	4,2 %
5	1	1,4 %
<i>Celkem</i>	72	100,0 %

Tabulka 31 : Počet odsouzení za mravnostní kriminalitu

Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
1	3	60 %
2	2	40 %
<i>Celkem</i>	5	100 %

Tabulka 32 : Počet odsouzení za majetkovou kriminalitu

Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
1	57	32,6 %
2	34	19,4 %
3	19	10,8 %
4	12	6,9 %
5	18	10,3 %
6	11	6,3 %
7	3	1,7 %
8	4	2,3 %
9	10	5,7 %
10	2	1,1 %
11	1	0,6 %
12	3	1,7 %
13	1	0,6 %
<i>Celkem</i>	175	100,0 %

O charakteru trestné činnosti vypovídá též to, zda je páčána ve **spolupachatelství**. Téměř třetina pachatelů (96 : 30 %) ve své kriminální kariéře spáchala trestný čin ve spolupachatelství s jinou osobou. Jen o málo více než polovina z nich (50 : 52 %) byla za trestný čin spáchaný ve spolupachatelství odsouzena pouze jednou, dvě odsouzení za trestný čin ve spolupachatelství mělo za sebou 31 % uvedených pachatelů. Dva pachatelé byli dokonce za trestný čin spáchaný ve spolupachatelství odsouzeni 9x.

Tři pachatelé ze zkoumaného souboru byli v průběhu své kriminální kariéry odsouzeni jako **zvlášť nebezpeční recidivisté**.

III.2.5 Tresty a ochranná opatření

Vedle samotného průběhu kriminální kariéry pachatelů odsouzených za trestný čin dle § 187a tr. zák. jsme sledovali také jak na ni reagoval systém trestní justice, tj. důsledky trestné činnosti v podobě trestů a ochranných opatření.⁹⁵ Údaje o tom, jaké tresty (včetně případů upuštění od potrestání) byly pachatelům v průběhu jejich dosavadní kriminální kariéry ukládány nejčastěji, obsahuje Tabulka 33.

Tabulka 33 : Nejčastější trest v kriminální kariéře (včetně upuštění od potrestání)

Druh trestu	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
Odnětí svobody nepodmíněně	92	28,4 %
Odnětí svobody podmíněně	168	51,9 %
Podmíněné odsouzení s dohledem	12	3,7 %
Upuštění od potrestání	2	0,6 %
Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem	3	0,9 %
Propadnutí věci	1	0,3 %
Peněžitý trest	7	2,2 %
Obecně prospěšné práce	38	11,7 %
Zákaz činnosti	1	0,3 %
<i>Celkem</i>	<i>324</i>	<i>100,0 %</i>

Nejčastějším trestem v kriminální kariéře více než poloviny pachatelů byl podmíněný trest odnětí svobody. Čtvrtina pachatelů byla nejčastěji odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Dalším trestem, který byl pro významnější podíl pachatelů (12 %) nejčastěji ukládaným trestem, je trest obecně prospěšných prací.

Kromě toho jsme se zajímali, v jaké míře byly pachatelům ze vzorku ukládány jednotlivé druhy trestů. **Nepodmíněný trest odnětí svobody** byl uložen 40 % (130) pachatelů, z toho 29 % (38) pouze jedenkrát, dvakrát až nejvýše čtyřikrát byl uložen 41 % pachatelů. Celkem 31 (24 %) pachateli byl nepodmíněný trest odnětí svobody uložen v 5 – 10 případech. Ojediněle byl trest odnětí svobody uložen vícekrát - dvěma pachatelům byl trest uložen 13x a dalším dvěma 14x a jeden pachatel byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody dokonce 16x.

Pokud jde o **výměru nepodmíněných trestů odnětí svobody**, sledovali jsme nejvyšší a nejnižší výměru trestů, které byly jednotlivým pachatelům uloženy. Získané údaje uvádí Tabulka 34.

⁹⁵ Je nutno připomenout, že pokud není v textu uvedeno jinak, používáme v zájmu zjednodušení pojem „trest“ také pro trestní opatření, která jsou od 1. ledna 2004 ukládána namísto trestů mladistvým podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Tabulka 34 : Výměra nepodmíněných trestů odnětí svobody – nejnižší a nejvyšší tresty v kriminální kariéře

Nejvyšší trest (v měsících)			Nejnižší trest (v měsících)		
Výměra	Počet	Podíl	Výměra	Počet	Podíl
do 6	14	10,6 %	do 6	62	46,6 %
7 – 12	14	10,6 %	7 –12	40	30,0 %
13- 24	29	22,0 %	13-24	20	15,0 %
25-36	30	22,8 %	25-36	6	4,6 %
40 – 48	21	15,9 %	40-48	2	1,5 %
54 –60	10	7,5 %	54-60	0	0 %
66 – 84	8	6,1 %	66- 84	2	1,5 %
96 – 132	6	4,5 %	96 – 132	1	0,8 %
<i>Celkem</i>	<i>132</i>	<i>100,0 %</i>	<i>Celkem</i>	<i>133</i>	<i>100,0 %</i>

Průměrný nejvyšší trest odnětí svobody v kriminální kariéře pachatelů, kteří byli k tomuto trestu alespoň jednou odsouzeni, činil 34 měsíců. Průměrný nejnižší trest odnětí svobody u těchto pachatelů činil 11 měsíců. K nejvyššímu trestu odnětí svobody o výměře 11 let byl odsouzen jeden pachatel, čtyři pachatelé byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na pouhé 2 měsíce.

Mezi tresty jsme u pachatelů v souvislosti s výskytem nepodmíněných trestů odnětí svobody sledovali též **pobyt pachatelů ve výkonu trestu odnětí svobody**. Kromě výkonu trestu odnětí svobody se mohlo jednat i o případy, kdy bylo rozhodnuto o výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, o přeměně trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody, či o výkonu náhradního trestu odnětí svobody v případě nevykonání peněžitého trestu. Podle údajů z Rejstříku trestů nebylo ke dni získání informací ani jednou ve výkonu trestu 53,7 % (174) pachatelů ze vzorku. U jednoho pachatele bylo z poskytnutých údajů zřejmé, že mu byl nepodmíněný trest odnětí svobody uložen či nastal jiný z případů, jež k výkonu tohoto trestu vedou, nebylo ovšem možno zjistit, zda výkon trestu skutečně ke dni získání informací nastoupil. Necelá polovina (46,3 % : 150) pachatelů měla prokazatelně s výkonem trestu odnětí svobody osobní zkušenost, z toho jedenkrát 26 % (39) pachatelů. Necelá třetina pachatelů se zkušeností z výkonu trestu odnětí svobody (28,4 % : 44) byla ve výkonu tohoto trestu dvakrát nebo třikrát. Další více než třetina uvedených pachatelů (35,3 % : 53) byla ve výkonu trestu odnětí svobody 4x – 10x, a zhruba 8 % (12) se ve výkonu trestu ocitlo 11x – 18x. Jeden pachatel byl v průběhu dosavadní kriminální kariéry ve výkonu tohoto trestu dokonce 19x.

Pokud jde o **výskyt dalších trestů v kariéře** pachatelů, zkušenost s podmíněným trestem mělo plných 83,6 % (271) pachatelů. U necelé poloviny (46,1 % : 125) z nich šlo o zkušenost jedinou a další téměř pětina (24,7 % : 67) byla k podmíněnému trestu odsouzena nejvýše třikrát. Nejvyšší počet odsouzení k podmíněnému trestu byl zjištěn u pachatele, kterému byl uložen postupně 6x.

Trest obecně prospěšných prací byl uložen téměř čtyřiceti procentům pachatelů (39,2 % : 127). Nejčastěji se u jednotlivých pachatelů (67,7 % : 86) vyskytoval tento trest pouze jednou a u další pětiny (20,5 % : 26) byl uložen dvakrát. Jednomu z pachatelů byl tento trest v průběhu kariéry uložen 9x.

Necelé polovině všech pachatelů (47,8 % : 155) byl uložen trest propadnutí věci. U tří čtvrtin z nich (74,8 % : 116) se toto odsouzení objevilo v kariéře pouze jednou a u dalších 16,1 % (25) pachatelů dvakrát. Jeden z pachatelů byl k tomuto trestu odsouzen 10x.

Trest zákazu činnosti byl uložen celkem 56, tj. 17,3 % pachatelům a z toho nejčastěji (51,8 % : 29) pouze jednou. Dvakrát byl uložen 16 pachatelům (28,6 %), třikrát 6 pachatelům (10,7 %). Jednomu z pachatelů byl tento trest v průběhu dosavadní kariéry uložen dokonce 9x.

Podmíněné odsouzení s dohledem bylo v průběhu dosavadní kariéry uloženo 40 (12,3 %) pachatelům, z toho v 80 % (32) pouze jednou. Nejvyšší počet odsouzení k podmíněnému trestu odnětí svobody s dohledem bylo u jednoho pachatele, který byl k němu odsouzen 5x.

Peněžitý trest byl uložen celkem 50 (15,4 %) pachatelům, z toho ve velké většině (36 : 72 %) pouze jednou, a dvakrát necelé další čtvrtině pachatelů (24 % : 12). Jednomu z pachatelů byl tento trest uložen 5x.

Celkem 13 pachatelů (4 %) mělo zkušenost s trestem zákazu pobytu, a to více než polovina z nich (53,8 % : 7) jen jednu, další čtyři pachatelé dvě, a dva pachatelé byli k tomuto trestu odsouzeni celkem třikrát.

Ke zjištění přístupu pachatelů k výkonu trestů jsme využili informace **o porušení podmínek některých alternativních trestů či odklonů**, jež vedlo k soudnímu rozhodnutí zaznamenávanému do Rejstříku trestů.⁹⁶ U celkem 91 (28,1 %) pachatelů ze vzorku bylo z údajů v rejstříku trestů zjištěno porušení podmínek některého z alternativních trestů či odklonů. Z toho u 57 (62,6 %) pachatelů se jednalo o jediný takový případ porušení podmínek, u další čtvrtiny pachatelů (25,3 % : 23) byly uvedené případy dva a u jednoho pachatele se vyskytovalo celkem 5 takových případů.

Z ochranných opatření jsme sledovali především ukládání jednotlivých druhů ochranného léčení, zejména ochranného léčení protitoxikomanického, u kterého jsme rozlišovali i jeho jednotlivé formy. Protitoxikomanické léčení v ústavní formě bylo v průběhu kriminální kariéry uloženo celkem 7 pachatelům (2,2 %), všem pouze jedenkrát. Ve formě ambulantní bylo protitoxikomanické léčení uloženo 11 pachatelům (3,4 %), a to také pouze jedenkrát. U 5 pachatelů bylo zaznamenáno ochranné léčení protitoxikomanické bez bližšího rozlišení. Nízké byly také počty pachatelů, jimž bylo uloženo jiný druh ochranného léčení. Třem pachatelům bylo uloženo ochranné léčení protialkoholní, z toho jednomu z nich dvakrát. Jednomu z pachatelů bylo uloženo ochranné léčení sexuologické a celkem u 15 pachatelů (4,6 %) byl záznam v Rejstříku trestů u ochranného léčení blíže nespecifikován (z toho u dvou pachatelů 2x). Ochranná výchova byla uložena celkem

⁹⁶ Mohlo se jednat o následující případy: nařízení výkonu zbytku trestu odnětí svobody po podmíněném propuštění z výkonu trestu; rozhodnutí o výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody (vč. podmíněného odsouzení s dohledem); prodloužení zkušební doby podmíněného odsouzení (vč. podmíněného odsouzení s dohledem); stanovení dohledu v průběhu zkušební doby podmíněného odsouzení; stanovení nových přiměřených povinností či omezení v průběhu zkušební doby podmíněného odsouzení (vč. podmíněného odsouzení s dohledem); rozhodnutí o uložení trestu v případě podmíněného upuštění od potrestání s dohledem; rozhodnutí o přeměně trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody; rozhodnutí o výkonu náhradního trestu odnětí svobody v případě peněžitého trestu; rozhodnutí o výkonu zbytku trestu zákazu pobytu po podmíněném upuštění od výkonu zbytku tohoto trestu; rozhodnutí o výkonu zbytku trestu zákazu činnosti po podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu; rozhodnutí o výkonu peněžitého opatření v případě peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu.

4 pachatelům (1,2 %) a 13 pachatelům (4 %) bylo soudem uloženo zabrání věci, z toho jednomu pachateli 2x.

III.2.6 Drogová trestná činnost

Největší pozornost jsme věnovali drogové trestné činnosti jednotlivých pachatelů. Přehled o tom, kolikrát byli ve své kriminální kariéře jednotliví pachatelé odsouzeni za drogovou trestnou činnost, udává Tabulka 35.

Tabulka 35: Počet odsouzení za drogové trestné činy

Hlavní trestný čin			Hlavní či vedlejší trestný čin		
Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů	Počet odsouzení	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
1	239	73,8 %	1	236	72,9 %
2	53	16,4 %	2	56	17,3 %
3	18	5,6 %	3	18	5,6 %
4	5	1,5 %	4	5	1,5 %
5	4	1,2 %	5	4	1,2 %
6	3	0,9 %	6	3	0,9 %
7	0	0 %	7	0	0 %
8	1	0,3 %	8	1	0,3 %
9	1	0,3 %	9	1	0,3 %
Celkem	324	100,0 %	Celkem	324	100,0 %

Z tabulky lze dovodit, že téměř tři čtvrtiny pachatelů byly za drogovou trestnou činnost odsouzeny pouze jednou. Podíl pachatelů, v jejichž dosavadní kriminální kariéře se vyskytoval vyšší počet odsouzení za drogovou trestnou činnost (5 – 10x), nedosahoval celkem ani 5 %.

Zhruba třetina pachatelů (103 : 31,8 %) byla **odsouzena pouze za drogovou trestnou činnost**, z toho 93 (90,3 %) pouze jednou, dalších 7 pachatelů dvakrát a jeden z pachatelů, v jehož kriminální kariéře se odsouzení jinou než drogovou kriminalitu nevyskytovalo, byl takto odsouzen 6x.

Zabývali jsme se také **prvním odsouzením za drogovou trestnou činnost**. Téměř pro polovinu pachatelů (155 : 47,8 %) bylo vůbec první odsouzení zároveň odsouzením za drogový trestný čin. Celkově druhým odsouzením byl drogový trestný čin pro 18,2 % (59) pachatelů, celkově třetím odsouzením pro 36 osob (11,1 %). Pro ostatní pachatele bylo odsouzení za drogovou kriminalitu až několikátým odsouzením v řadě - u 63 osob (tj. 20,4 %) se jednalo celkově o 4. – 10. odsouzení a u 2 pachatelů až o 13. odsouzení.

Věk pachatele v době prvního odsouzení za drogovou trestnou činnost je uveden v Tabulce 36.

Tabulka 36: Věk pachatele v době prvního odsouzení za drogovou trestnou činnost

Věk	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
15 – 17	12	3,7 %
18 – 20	51	15,7 %
21 – 30	180	55,6 %
31 – 40	62	19,1 %
41 - 49	15	4,7 %
51 – 54	4	1,2 %
<i>Celkem</i>	324	100,0 %

Více než polovina pachatelů byla poprvé odsouzena za drogovou kriminalitu ve věku mezi 21. a 30. rokem. V porovnání s věkem prvního odsouzení vůbec (viz Tabulka 24) se výrazně snížilo zastoupení nejnižší věkové kategorie - zatímco první odsouzení vůbec zaznamenalo ve věku mladistvých 20,3 % (66) pachatelů ze vzorku, k prvnímu odsouzení za drogovou trestnou činnost došlo v tomto věku jen u 3,7 % (12) pachatelů. Podobná situace je i u věkové kategorie 18 – 20 let. První odsouzení vůbec zaznamenalo v tomto věku 28,1 % (91) pachatelů, první odsouzení za drogovou trestnou činnost pouze 15,7 % (51) pachatelů. Průměrný věk pachatele v době prvního odsouzení za drogový trestný čin činil 26 let (modus 21). Nejnižší věk v době prvního odsouzení za drogový trestný čin činil 16 let (u tří pachatelů), nejvyšší věk činil 54 let (u dvou pachatelů).

Sledovali jsme také, jaký druh trestu byl jednotlivým pachatelům za drogovou trestnou činnost nejčastěji ukládán. Přehled výsledků obsahuje Tabulka 37.

Tabulka 37: Nejčastější trest za drogovou trestnou činnost (vč. upuštění od potrestání)

Druh trestu	Počet pachatelů	Podíl pachatelů
Odnětí svobody	77	23,8 %
Odnětí svobody podmíněně	160	49,4 %
Odnětí svobody podmíněně s dohledem	16	4,9 %
Peněžitý trest	9	2,8 %
Obecně prospěšné práce	52	16,0 %
Upuštění od potrestání	5	1,6 %
Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem	3	0,9 %
Propadnutí věci	2	0,6 %
<i>Celkem</i>	324	100,0 %

Celkem 92 pachatelům (28,4 %) byl v průběhu jejich kariéry za drogovou trestnou činnost uložen alespoň jednou nepodmíněný trest odnětí svobody. Mezi těmito pachateli byl nejvyšší podíl těch, kterým byl tento trest uložen pouze jednou (61,1 % : 56). Spolu s pachateli, kterým byl tento trest uložen dvakrát (22,2 % : 20) představovali téměř 84 % ze všech pachatelů, kterým byl tento trest za drogový trestný čin v kriminální kariéře uložen. Dva pachatelé byli za drogovou trestnou činnost odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody dokonce 7x.

Také v případě nepodmíněných trestů odnětí svobody za drogovou kriminalitu jsme sledovali nejvyšší a nejnižší **výměru trestů**, které byly jednotlivým pachatelům uloženy. Podrobné údaje uvádí Tabulka 38.

Tabulka 38 : Výměra nepodmíněných trestů odnětí svobody – nejnižší a nejvyšší tresty uložené za drogovou kriminalitu

Nejvyšší trest (v měsících)			Nejnižší trest (v měsících)		
Výměra	Počet	Podíl	Výměra	Počet	Podíl
do 6	8	8,7 %	do 6	13	14,2 %
7-12	12	13,0 %	7-12	14	26,1 %
13-24	27	29,3 %	13-24	34	37,0 %
25-36	21	22,8 %	25-36	11	11,9 %
37-48	10	10,9 %	37-48	3	3,2 %
49-60	4	4,4 %	49-60	2	2,2 %
61-84	6	6,5 %	61-84	3	3,2 %
85-96	4	4,4 %	85-96	2	2,2 %
Celkem	92	100,0 %	Celkem	92	100,0 %

Průměrný nejvyšší trest odnětí svobody za drogovou trestnou činnost v kariéře pachatelů, kteří byli k takovému trestu alespoň jednou odsouzeni, činil 34 měsíců. Průměrný nejnižší trest odnětí svobody za drogové trestné činy činil u těchto pachatelů 11 měsíců. Nejvyšší trest odnětí svobody byl uložen dvěma pachatelům a činil 8 let.

III. 2. 7. Shrnutí

- Ve srovnání s věkovou strukturou všech osob, odsouzených v letech 2002 a 2003, bylo ve zkoumaném vzorku odsouzeno v rámci základního odsouzení výrazně více pachatelů ve věku do 30 let (71 % oproti cca 54 %). Věková kategorie pachatelů nad 40 let, která mezi všemi osobami odsouzenými v uvedených letech tvořila cca 21 %, byla v našem vzorku pachatelů odsouzených v rámci základního odsouzení pouze 5 %.
- Téměř polovina pachatelů ze vzorku zahájila svou trestnou činnost do 20 let věku a 94 % všech pachatelů zahájilo svou kriminální kariéru do svých 30 let. Plná pětina pachatelů byla poprvé odsouzena ve věku mladistvých.
- Skoro tři čtvrtiny pachatelů byly za drogovou trestnou činnost odsouzeny pouze jednou. Podíl pachatelů v jejichž dosavadní kriminální kariéře se vyskytoval vyšší počet odsouzení za drogovou kriminalitu (5 – 10 x) nedosahoval celkem ani 5 %.
- Celkem 41 % všech pachatelů bylo v průběhu své kriminální kariéry odsouzeno alespoň jednou jak před základním odsouzením, tak i po něm.
- Pachatelé, kteří byli odsouzeni také za jinou než jen drogovou kriminalitu, měli statisticky významně delší kriminální kariéru - výrazně převažovali ve skupině pachatelů, jejichž doba mezi prvním a dosud posledním odsouzením byla delší než 5 let.

- V kriminální kariéře 103 (32 %) pachatelů se odsouzení za jinou než drogovou trestnou činnost nevyskytovalo. U téměř poloviny pachatelů (47 %), kteří byli odsouzeni i za jinou než drogovou trestnou činnost, byl nejčastějším nedrogovým trestným činem trestný čin krádeže. Trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí dle §171 tr. zák. byl nejčastějším nedrogovým trestným činem u 7 % pachatelů, a trestný čin ublížení na zdraví dle § 221 tr. zák. u 4 % pachatelů.
- Statisticky významný rozdíl byl oproti ostatním pachatelům ze vzorku zjištěn u pachatelů, kteří byli v rámci základního odsouzení odsouzeni jako mladiství. Tito pachatelé se v průběhu své dosavadní kriminální kariéry významně častěji dopouštěli také jiné než drogové trestné činnosti.
- Nejčastějším trestem v kriminální kariéře více než poloviny pachatelů byl podmíněný trest odnětí svobody. Čtvrtina pachatelů byla nejčastěji odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Dalším trestem, který byl pro významnější podíl pachatelů (12 %) nejčastěji ukládaným trestem, je trest obecně prospěšných prací.
- Průměrný nejvyšší trest odnětí svobody v kriminální kariéře pachatelů, kteří byli k tomuto trestu alespoň jednou odsouzeni, činil 34 měsíců. Průměrný nejnižší trest odnětí svobody u těchto pachatelů činil 11 měsíců. K nejvyššímu trestu odnětí svobody o výměře 11 let byl odsouzen jeden pachatel, čtyři pachatelé byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na pouhé 2 měsíce.
- Protitoxikomanické léčení v ústavní formě bylo v průběhu kriminální kariéry uloženo celkem 7 pachatelům (2,2 %), všem pouze jedenkrát. Ve formě ambulantní bylo protitoxikomanické léčení uloženo 11 pachatelům (3,4 %), a to také pouze jednou. U 5 pachatelů bylo zaznamenáno ochranné léčení protitoxikomanické bez bližšího rozlišení.
- Nízký byl také počet pachatelů, jimž byl uložen jiný druh ochranného léčení. Třem pachatelům bylo uloženo ochranné léčení protialkoholní, z toho jednomu z nich dvakrát. Jednomu z pachatelů bylo uloženo ochranné léčení sexuologické a celkem u 15 pachatelů (4,6 %) byl záznam v Rejstříku trestů u ochranného léčení blíže nespecifikován (z toho u dvou pachatelů 2x).
- Přibližně 30 % pachatelů ze vzorku bylo ke dni získání informací odsouzeno ve své kriminální kariéře pouze jednou. Více než polovina pachatelů (55 %) byla odsouzena nejvýše třikrát. Recidivisté s počtem od 4 do 10 odsouzení tvořili 34 % pachatelů.
- Téměř polovina zkoumaných pachatelů byla poprvé odsouzena do 20 let věku a 94 % pachatelů do 30 let věku. Plná pětina pachatelů byla poprvé odsouzena ve věku mladistvých (15 – 17 let). Více než polovina pachatelů byla naposledy odsouzena mezi 21 – 30 lety a další čtvrtina odsouzených ukončila (dosud) svou kriminální kariéru do 40 let.
- Pouze u 5 % pachatelů uplynula od posledního odsouzení či propuštění z výkonu trestu odnětí svobody doba delší než 5 let. Naopak poměrně značná část pachatelů (cca 20 %) v trestné činnosti pokračovala až do konce sledovaného období (tj. doba od posledního odsouzení činila maximálně 2 roky).

III.3. Srovnání obou výzkumných souborů

V rámci zpracování výsledků analýzy údajů z Rejstříku trestů jsme provedli též srovnání obou výzkumných souborů (pachatelé trestného činu dle § 187 tr. zák. a pachatelé trestného činu dle § 187a tr. zák.) z hlediska některých aspektů kriminální kariéry. Cílem bylo zjistit, zda lze mezi oběma soubory v tomto ohledu nalézt významné odlišnosti.

Zjednodušeně řečeno, ustanovení § 187 tr. zák. mělo postihovat zejména neoprávněnou výrobu a distribuci drog, včetně jejích nejzávažnějších forem, jako je mezinárodní organizovaný obchod s OPL, zatímco ustanovení § 187a tr. zák. mělo dopadat na osoby, přechovávající neoprávněně drogy v množství větším než malém tzv. pro vlastní potřebu (fakticky bez prokázání jiného motivu přechovávání drogy).

V souvislosti s rekriminalizací přechovávání drog pro vlastní potřebu, provedenou novelou trestního zákona č. 112/1998 Sb., argumentovali zastánci této změny mj. potřebou dát policii a justici do rukou účinný nástroj k potírání obchodu s drogami, neboť v praxi se běžně zejména pouliční dealeri hájili tím, že drogy u nich nalezené jsou určeny pouze pro ně samé, což při absenci jiných důkazů trestní stíhání vylučovalo.⁹⁷ Někteří odborníci na práci s toxikomany se na druhou stranu obávali toho, že nastane prudký nárůst trestní represe vůči uživatelům drog, budou nově kriminalizováni experimentátoři s drogou či příležitostní uživatelé, kteří by jinak do kontaktu se systémem trestní justice nepřišli, a že dojde k ještě větší konspirativnosti toxikomanské subkultury včetně snížení ochoty uživatelů vyhledávat pomoc u poskytovatelů sociální či terapeutické péče.⁹⁸ Je tedy nasnadě otázka, jaké rozdíly z hlediska kriminální kariéry ve smyslu odsouzení za trestnou činnost mezi oběma soubory pachatelů jsou.

Při srovnání obou výzkumných souborů (označených podle toho, za který ze sledovaných drogových trestných činů byli pachatelé odsouzeni v rámci základního odsouzení, jako „soubor § 187“ a „soubor § 187a“) nebyly mezi nimi zjištěny rozdíly, které by opravňovaly k tvrzení, že tyto dvě skupiny pachatelů se z hlediska průběhu a struktury kriminální kariéry významně liší. Některé statisticky významné rozdíly zjištěny byly.

- V souboru § 187a byli signifikantně více zastoupeni pachatelé, kteří nebyli v průběhu své dosavadní kriminální kariéry ani jednou odsouzeni jako mladiství (79 %, oproti 68 % zastoupení ve druhém souboru). Rovněž v rámci základního odsouzení bylo významně méně mladistvých odsouzeno v souboru § 187a, a sice 3 % oproti 11 % v souboru § 187.
- Zajímavý je poznatek, že v souboru § 187a bylo signifikantně více pachatelů, kteří měli vícenásobnou zkušenost s pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody. V tomto souboru bylo 9 % pachatelů ve výkonu trestu odnětí svobody 6x – 10x, zatímco v souboru § 187 měla stejně četnou zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody jen 2 % pachatelů.
- Mezi pachateli ze souboru § 187 bylo významně více těch, kteří byli poprvé odsouzeni za drogovou trestnou činnost v nízkém věku, tj. ve věkové kategorii 15 – 17 let (11 %, oproti 4 % zastoupení v souboru § 187a), či 18 – 20 let (23 %, oproti 16 % podílu v souboru § 187a).

⁹⁷ Trávníčková, I., Zeman, P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. (vývojové aspekty). Praha: IKSP, 2007, str. 24.

⁹⁸ Např. Presl, J.: Jednoduchá řešení. Trestní právo, 4/1996, str. 17 – 20.

- Pokud jde o věk v době prvního odsouzení vůbec, významně více pachatelů, odsouzených poprvé v nízkém věku, se opět vyskytovalo v souboru § 187. Věková kategorie 15 – 17 let zde byla zastoupena 28 % (oproti 20 % v souboru § 187a) a věková kategorie 18 – 20 let se podílela 35 % (oproti 28 % v souboru § 187a). V souboru § 187a bylo nicméně signifikantně více pachatelů, kteří byli poprvé odsouzeni ve věku 21 – 30 let (45 %, oproti 33 % v souboru § 187).
- V souboru § 187 bylo signifikantně více pachatelů, u kterých od posledního odsouzení do dne získání informací z Rejstříku trestů uplynula již dlouhá doba, a sice přes 5 do 6 let (21 %, oproti 5 % v souboru § 187a), resp. přes 6 do 7 let (11 %, oproti nulovému zastoupení v souboru § 187a).

IV. Analýza údajů z trestních spisů

Záznamy v rejstříku trestů poskytují pro studium kriminální kariéry nesmírně cenné údaje, které ovšem mají i svá omezení. Vypovídají pouze o trestné činnosti, za kterou byl pachatel odsouzen, a nezahrnují kvalitativní informace o životě pachatele, jež jsou potřebné pro pokus o vysvětlení příčin a průběhu kriminální kariéry. Proto je vhodné hledat další zdroje, z nichž by bylo možno podobné informace získat a doplnit tak obraz, vytvořený na základě analýzy údajů z rejstříku trestů, do komplexnější podoby. V rámci našeho výzkumu jsme prozkoumali využitelnost informací, obsažených v trestních spisech, pro tento účel. Využití trestních spisů se nabízí, neboť údaje v nich obsažené pocházejí ze stejného prostředí (systém trestní justice), jako záznamy v rejstříku trestů.

České trestní právo ukládá orgánům činným v trestním řízení, zejména soudu, poměrně rozsáhlou povinnost zabývat se různými okolnostmi případu, včetně osobnosti pachatele a jeho poměrů. Tyto orgány jsou povinny přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu (§ 2 odst. 5 tr. ř.). Trestní zákon č. 140/1961 Sb. v § 31 odst. 1 stanovil, že při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne soud ke stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost, k možnosti nápravy a poměrům pachatele. Nový trestní zákoník tuto povinnost dále rozvedl.⁹⁹ Osobnost pachatele a jeho poměry jsou zohledněny i v koncepci polehčujících a přitěžujících okolností (§ 33, § 34 tr. zák., § 41, § 42 trestního zákoníku). Přesto lze konstatovat, že trestní spisy jen zřídka obsahují podrobnější a věrohodné informace o životě a poměrech obviněného. Často to souvisí s faktem, že obviněný využije svého zákonného práva a ke své osobě se odmítne vyjadřovat a jiné informační zdroje k této otázce nejsou k dispozici, příp. je orgány činné v trestním řízení příliš nehledají.¹⁰⁰ Z hlediska studia kriminální kariéry pachatele jsou proto trestní spisy využitelným zdrojem kvalitativních informací o životě pachatele zpravidla tehdy, obsahují-li znalecký posudek, zabývající se duševním stavem pachatele. Takové posudky, zpracované znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie či psychologie, obsahují kromě výpisu z trestního spisu zpravidla také rodinnou, osobní a sociální anamnézu pachatele, údaje o jeho další trestné činnosti, návycích, zájmech a zálibách, sebehodnocení, či plány do budoucna. Některé doplňující údaje lze též samozřejmě získat z jiných zdrojů, jako jsou zprávy probačního úředníka o průběhu dohledu

⁹⁹ Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy; dále přihlédne k chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, a pokud byl označen jako spolupracující obviněný, též k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zvlášť závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo pomohl zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele. (§ 39 odst. 1)

Povaha a závažnost trestného činu jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem. (§ 39 odst. 2)

¹⁰⁰ Ostatně jak vyplývá z důvodové zprávy k zákonu č. 41/2009 Sb., který mj. podstatně rozvedl obligatorní obsah odůvodnění uloženého trestu v odsuzujícím rozsudku, důvodem k této změně ustanovení § 125 odst. 1 tr. ř. byla právě nedostatečná praxe soudů při odůvodňování rozsudku. Nově tak soud má v odůvodnění uvést také výslovně jak posoudil povahu a závažnost trestného činu z hlediska osoby pachatele, míry jeho zavinění a jeho pohnutky, záměru nebo cíle, a jak přihlédl k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele, či k jeho dosavadnímu způsobu života.

Viz <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=26248>

či jiné zprávy o poměrech pachatele, ale jejich výskyt je nepravidelný, kvalita a podrobnost kolísavá, a relevantní informace v nich obsažené jsou spíše dílčího charakteru.

Pro účely naší studie jsme se s přihlédnutím k výše uvedeným skutečnostem rozhodli využít analýzu trestních spisů k získání podrobnějších informací k některým pachatelům, zahrnutým do našeho výzkumného souboru. V obou skupinách odsouzených jsme určili několik charakteristických typů pachatelů, k nimž jsme následně na základě spisové značky vyžádali příslušné trestní spisy, a to vždy spis ve věci, v níž došlo k základnímu odsouzení¹⁰¹ pachatele, a dále spis ve věci, v níž došlo k (dosud) poslednímu odsouzení pachatele. V některých případech se jednalo o tutéž věc a k danému pachateli jsme tak měli k dispozici spis jediný.

U obou skupin pachatelů, jsme vybírali následující typy:

- pachatelé s jediným odsouzením v kriminální kariéře;
- mnohonásobní recidivisté (10 a více odsouzení);
- pachatelé odsouzení pouze za drogovou trestnou činnost (druhovú recidiva);
- pachatelé s ukončenou kriminální kariérou (tj. ti, kteří do dne získání podkladů z rejstříku trestů zemřeli).¹⁰²

U pachatelů odsouzených za trestný čin dle §187 tr. zák jsme základní typologii rozšířili o

- pachatele odsouzené za drogový trestný čin spáchaný ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech (§ 187 odst. 4 písm. c) tr. zák.);

Celkem jsme měli možnost prozkoumat 45 trestních spisů k 31 pachatelům, a to 26 spisů k 17 pachatelům ze skupiny odsouzené za trestný čin dle § 187 tr. zák., a 19 spisů ke 14 pachatelům ze skupiny odsouzené za trestný čin dle § 187a tr. zák. Podrobnější informace o pachatelích ve formě znaleckých posudků obsahovaly spisy, týkající se 8 pachatelů ze skupiny odsouzené za trestný čin dle § 187 tr. zák., a taktéž 8 pachatelů ze skupiny odsouzené za trestný čin dle § 187a tr. zák.

IV.1. Trestní spisy k pachatelům odsouzeným za trestný čin dle § 187 tr. zák.

IV.1.1. Pachatel s jediným odsouzením v kriminální kariéře

Mladistvá L. A. (ročník 1984) byla v únoru 2002 odsouzena za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák., jehož se dopustila tím, že v několika případech svým spolužákům z učiliště či bývalým spolužákům ze základní školy, většinou mladistvým, nabídla a poskytla semena rostliny durmanu obecného (obsahující alkaloidy atropin a skopolamin, tj. jedy) a seznámila je s aplikací a účinky na lidský organismus, a dále jim poskytla ke společnému kouření omamnou látku konopí. Byla odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání 15 měsíců s podmíněným odkladem výkonu na zkušební dobu 2 let a 6 měsíců, za současného vyslovení

¹⁰¹ K pojmu základního odsouzení viz Kapitulu III.1.1., poznámku pod čarou č. 73.

¹⁰² Ke skupině pachatelů s ukončenou kriminální kariérou ze souboru osob odsouzených za trestný čin dle § 187a tr. zák. (tj. 2 pachatelů, kteří zemřeli), se nám bohužel v průběhu výzkumného šetření nepodařilo získat požadované trestní spisy.

dohledu. Dále jí bylo uloženo přiměřené omezení spočívající v tom, aby se ve zkušební době zdržela požívání omamných a psychotropních látek a jedů, a aby dle pokynů Okresního úřadu v H. K. docházela do Střediska výchovné péče D. v H. K.

Ze zpráv probačního úředníka o průběhu dohledu vyplývá, že odsouzená plnila podmínky dohledu, spolupracovala s probačním úředníkem, dodržovala uložená přiměřená omezení a absolvovala ambulantní program pro mladistvé pachatele trestných činů. V průběhu zkušební doby se jí narodil syn a třebaže se s jeho otcem po dvouletém soužití rozešla, prokazovala schopnost o dítě se řádně starat. Podle vyjádření probačního úředníka se její životní styl narozením syna výrazně změnil. Orientuje se na dlouhodobě trvalé a pevné hodnoty. Vzhledem k tomu rozhodl soud po uplynutí zkušební doby o tom, že se odsouzená ve zkušební době osvědčila. K dalšímu odsouzení pachatelky ke dni získání informací z rejstříku trestů nedošlo.

V době trestního řízení bylo L. A. 16 let, byla svobodná a bezdětná. Absolvovala základní školu a nastoupila na střední odborné učiliště, obor cukrářka, kde setrvala po dobu pouhých tří měsíců, než byla z důvodu častých absencí vyloučena (dle vlastního vyjádření bylo záškoláctví spojeno i s drogami). Poté začala navštěvovat učiliště v jiném městě, ale ani to ze stejného důvodu nedokončila. Dále pracovala krátce jako zaměstnankyně továrny, poté si našla zaměstnání svačičkářky (pouhé 3 týdny), následně byla delší dobu nezaměstnaná a nefigurovala ani v evidenci uchazečů o zaměstnání na úřadu práce. Měla v úmyslu opět nastoupit na střední odborné učiliště. Na přechodné období si tedy obstarala alespoň brigádu v baru. Ve volném čase také vypomáhala matce v obchodě s tabákem.

L. A. se narodila v kompletní rodině. Rodiče se rozvedli v jejích devíti letech, předtím se často hádali. Následně žila se svou matkou, nevlastním otcem a jedním mladším nevlastním sourozencem, a to přesto, že větší citovou vazbu pociťovala v dětství k otci. Měla ještě jednoho nevlastního sourozence, a to syna otce, rovněž mladšího. U matky ani vlastního otce nebyly problémy s alkoholem, ani jiné psychické či somatické potíže, nikdo z rodiny nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody. Otec byl vyučený zedník, matka měla ukončené středoškolské vzdělání.

Pachatelka před spácháním trestného činu neměla závažnější zdravotní potíže fyzického ani psychického charakteru. Měla přítele, staršího o 10 let, který se živil jako podnikatel. Drogy neužíval. Vzhledem k absenci vlastního bydlení žili odděleně, každý u svých rodičů. Nejsilnější citový vztah prožívala pachatelka k matce, které se svěřovala a dobře s ní vycházela. Dobrý vztah měla i s prarodiči.

Pokud jde o vztah k psychoaktivním látkám, tabákové cigarety kouřila pachatelka od 15 let, a to denně asi 10 cigaret. V případě nějaké zvláštní příležitosti vykouřila za den až 20 cigaret. Alkohol poprvé požila rovněž v 15 letech na rodinné oslavě, dosud alkohol pila málo, pouze při „nějaké zvláštní příležitosti“ (na oslavě cca 2 sklenky vína, na party cca 5 piv). Opilá již byla, ale stávalo se to u ní pouze výjimečně, výpadky paměti se nikdy nedostavily. Přesto měla problém v souvislosti s pitím alkoholu, stalo se tak na internátě, kam se v noci vrátila opilá, a v prvním ročníku ji tak z internátu vyloučili. Marihuanu L. A. vyzkoušela poprvé na internátě v prvním ročníku, kouřili ji přibližně 1x týdně. Když přešla na druhé učiliště, s kouřením marihuany přestala, jelikož na nové škole „se už jely tvrdší drogy“. S pervitinem a extází se setkala právě na druhém učilišti. Pervitin poprvé šňupala, přičemž dávka jí stála přibližně 200 Kč. První zážitek byl pro ni příjemný, měla hodně energie. Celkem užila pervitin 4x, z čehož si ho jedenkrát aplikovala intravenózně a byl to velký rozdíl

oproti sniffingu. Extázi požila jedenkrát (1 tableta), a to o prázdninách na technoparty. Nebyla unavená, mohla hodně tancovat, extázi hodnotila jako lepší než pervitin. Další dávky již nesháněla. S heroinem experimentovala také pouze jednou. Dávku užila intravenózně, ale nechala si ji aplikovat jinou osobou. Bylo jí „špatně“ a zvracela. Semena durmanu L. A. nasbírala s kamarádem u domu, kde rostl, a následně je požili. Uvádí, že jich snědla maximálně 10 a udělalo se jí špatně, také se jí po požití semen zhoršilo vidění (viděla rozmazaně) a byla údajně „trošku mimo“. Další drogy L. A. podle vlastního vyjádření neužívala. S heroinem, extází a pervitinem nepokračovala, pouze příležitostně kouřila marihuanu.

Kromě trestného činu, za který byla odsouzena, se v minulosti dopustila s kamarádem majetkového deliktu (pokus vloupání do obchodu s potravinami), který byl ovšem následně překvalifikován na přestupek proti majetku.

Znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a psychologie, kteří pro účely trestního řízení zpracovali znalecký posudek o duševním stavu L. A., došli mj. k závěru, že pachatelka netrpěla a netrpí duševní poruchou (psychózou), byl u ní zjištěn disharmonický vývoj osobnosti, je lehce extrovertovaná, emočně a sociálně nevyzrálá. Experimentuje s návykovými látkami bez vzniku závislosti. Její pobyt na svobodě není pro společnost nebezpečný, proto znalci nenavrhlí uložení ochranného opatření. Prognózu resocializace pachatelky hodnotili znalci jako reálnou. Uvedli, že u ní nezjistili příznaky chorobné motivace, ani toxikomanskou vazbu na drogu. Motivy jednání pachatelky vycházejí z osobnostních charakteristik, zejména z celkové nevyzrálosti, snahy „být zajímavou“.

IV.1.2. Mnohonásobný recidivista

P. J. (ročník 1958) byl v lednu 2003 odsouzen za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák., trestný čin šíření toxikomanie dle § 188a odst. 1, 2 tr. zák., a trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže dle § 217 odst. 1 písm. b) tr. zák., jichž se dopustil tím, že získával z léku Modafen prekursor pseudofedrin, který v několika případech podával dvěma mladistvým dívkám, přičemž jim podrobně popisoval postup přípravy pseudoefedrinu, čímž v nich vzbuzoval zájem o návykové látky a jejich užívání. Byl mu uložen souhrnný trest odnětí svobody v trvání 4 let, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou.

V době spáchání činu bylo P. J. 42 let, jednalo se o pravidelného uživatele OPL. V minulosti se opakovaně dopouštěl trestné činnosti (viz dále). Recidiva byla soudem zohledněna jako přitěžující okolnost ve smyslu § 34 písm. j) tr. zák.

Ve výkonu trestu se dopustil další drogové trestné činnosti, a sice trestného činu šíření toxikomanie dle § 188a odst. 1 tr. zák., který spáchal tak, že z věznice odeslal dopis své známé, pobývající ve výkonu vazby v jiné věznici, v němž popsal jeden z možných postupů výroby pervitinu, založený na redukci efedrinu či pseudoefedrinu kyselinou jodovodíkovou. Za tento čin byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 3 měsíců.

Pachatel pocházel z úplné rodiny bez hereditární zátěže, nikdo z rodiny se neléčil na psychiatrii, nebyl soudně trestán, nespáchal sebevraždu. Jeho otec byl horníkem a na nemoc z povolání zemřel v relativně nízkém věku. Matka trpěla četnými zdravotními problémy (diabetes, varixy, migréna), v rodině měla vždy dominantní postavení, při výchově byla

přísnější než otec. Dříve pracovala jako dělnice, v době spáchání činu byla ve starobním důchodu. P. J. měl tři bratry (dva starší, jednoho mladšího), jeden tragicky zahynul ve věku 24 let při závalu v dole, další byl vyučen automechanikem a pracoval jako řidič z povolání, stejně jako třetí bratr, původně vyučený zedníkem.

Ve dvou letech prodělal těžký zápal plic, v 11 letech mu byla operována apenditida, ve 22 letech byla P. J. zjištěna vředová choroba žaludku a dvanáctníku. Ve 27 letech se pokusil o sebevraždu, šlo o řezné rány na obou předloktích, způsobené žiletkou. Motivaci k tomuto činu nesdělil. Sebevražedný pokus údajně nepřipravoval a po chirurgickém ošetření prý již neměl sebevražedné myšlenky, ani tendence. Před tímto pokusem údajně nebyl pod vlivem žádných psychoaktivních látek, po chirurgickém ošetření nenásledovala psychiatrická léčba. Trpěl trombózou cév dolních končetin, která vznikla jako komplikace po injekční aplikaci drog do žil. V době před základním odsouzením trpěl depresemi, ale prozatím se s nimi neléčil. Objevil se u něj také varikózní komplex (projev chronické žilní nedostatečnosti) a opakované hnisavé afekce po drobných poraněních.

Základní školu dokončil s průměrným prospěchem, z chování měl ve vyšších třídách snížené známky (za vyrušování). Nebylo zjištěno záškoláctví, útěky z domova, agresivní chování ani konflikty. Do puberty tedy nevykazoval vážnější poruchy chování. Po ukončení základní školy nastoupil na střední odborné učiliště, obor zedník, a zde se vyučil. Ve výkonu základní vojenské služby měl pouze běžné kázeňské postihy. Vystřídal několik zaměstnání. Později již neměl trvalý pracovní poměr a pracoval pouze brigádnicky, byl též evidován na úřadu práce. Od posledního propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (cca rok) byl nezaměstnaný.

P. J. byl od 21 let ženatý se ženou o 4 roky starší, která již měla z předchozího vztahu dvě dcery. Spolu měli další dceru. Manželství trvalo tři roky. O rozvod požádala manželka. V dalším životě měl několik družek, vesměs to „byly alkoholičky“. Nejdéle žil se ženou 5 let a jeho poslední přítelkyně zneužívala heroin a údajně i „jeho dostala na heroin“. Měl s ní roční dítě, které však viděl pouze dvakrát. Dítě mělo příjmení po matce a jako jeho otec byl zapsán cizí muž, údajně „kvůli sociálním dávkám“, jak mu vysvětlil bratr ženy.

Alkohol v posledních letech vůbec nepil a pravidelně nepil dle vlastních slov nikdy. Tabák kouřil „svátečně“, denně asi 2 cigarety, někdy žádnou. První kontakt s nelegální drogou měl po nástupu do učení v 16 letech. Tehdy kouřil marihuanu, údajně jen necelý rok. Ještě v témže roce začal zneužívat intravenózně kodein, v rámci tehdejší opiátové toxikomanské subkultury. V užívání kodeinu pokračoval dva roky, a to v dávce 10 mg za den. Během základní vojenské služby drogy neužíval. Po návratu z vojny se oženil a v manželství žil bez drog až do doby přibližně jednoho roku před rozvodem, tehdy se vrátil ke kodeinu, ale již ve dvojnásobné dávce (tj. 20 mg za den), kterou opět užíval nitrožilně. Na opiátech se - jak uvádí - cítil závislý, „ale sám se z toho dostal“. O dva roky později odešel za prací do jiného města, kde „narazil“ na pervitin a zcela na něj přešel. Pervitin se naučil sám vyrábět v r. 1996, a to proto, aby byl v dodávce drogy soběstačný a „nemusel za ni utrácet peníze“. U pervitinu zůstal a s výjimkou pobytů ve výkonu trestu odnětí svobody a půlroční epizody, kdy zneužíval heroin, byl pervitin jednoznačně jeho hlavní drogou. Původní dávka pervitinu byla 100 mg jednorázově, ta se při zvyšující se toleranci vůči droze dostala až na 300 mg. Zpočátku mu zmíněných 100 mg stačilo na celý den, avšak poslední rok a půl „byl na tom úplně hrozně, bral strašně moc“. Několikrát denně i v jednorázových dávkách 600 mg, do celkové denní dávky až 1000 mg. Počáteční stimulační účinky drogy se vytratily a „bral ji jen na bolesti“. V posledním roce zažil i sluchové a zrakové halucinace, a to vždy ke konci

nekolikadenního „tahu“. Uvedl, že maximálně nespal 29 dní a následně usínal vyčerpáním, tzn. že hypnotika ani sedativa k navození spánku neužíval. Při nástupu do výkonu trestu dle vlastních slov nezažíval abstinenci syndrom, ani flashback. Heroin zneužíval kontinuálně po dobu 6 měsíců a za toto období zaznamenal velký úbytek na váze. Jeho zneužívání ukončil po nástupu do vazby, kde prodělal 10 – 14 denní abstinenci syndrom s horečkami, křečemi, průjmy, zvracením. Jeho tělesná hmotnost se nakonec dostala na pouhých 48 kg. Jiné drogy údajně nezkoušel.

V mladším věku s ním nikdo o odvykacím léčení nemluvil a on sám zájem neprojevoval. V roce před základním odsouzením se přes K-centrum dvakrát zajímal o odvykací ústavní léčení, ale údajně se nedočkal, nastoupil výkon vazby.

Znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, kteří pro účely trestního řízení vypracovali znalecké posudky o duševním stavu pachatele, se shodli, že se u něj nevyskytovala duševní choroba či porucha v pravém slova smyslu, ovšem konstatovali smíšenou poruchu osobnosti, disharmonicky uspořádanou, s rysy nezdrženlivosti a předpokládanou psychogenní závislostí na psychostimulanciích, resp. histriónskou poruchu osobnosti. P. J. však podle nich byl schopen abstinence. K možnostem resocializace se znalec vyjádřil tak, že je limitována jeho osobnostní poruchou a věkem, kdy již nelze čekat vývoj osobnosti. Vzhledem k projevenému zájmu o léčení lze ochranné léčení v ústavní formě navrhnout, ovšem dle znalce budou mít jakákoliv ochranná opatření u pachatele význam především detenční (druhý znalec uložení ochranného léčení nenavrhl).

Pachatel byl v průběhu své kriminální kariéry do dne získání informací z rejstříku trestů odsouzen celkem 17x, z toho 15x před základním odsouzením a jednou po něm. Poprvé byl odsouzen v 25 letech za trestný čin ublížení na zdraví dle § 221 odst. 1 tr. zák. Po roce a půl následovalo již první odsouzení za drogovou trestnou činnost, a to za trestný čin dle § 187 odst. 1 tr. zák. Celkem byl P. J. za drogovou kriminalitu odsouzen čtyřikrát, nejednalo se tedy o dominantní trestnou činnost v jeho kriminální kariéře. Je však třeba pamatovat na to, že v této studii je kriminální kariéra sledována v podobě pravomocných odsouzení za trestnou činnost. Vzhledem k jeho výše popsané drogové kariéře je zřejmé, že se drogové kriminality dopouštěl podstatně častěji, přinejmenším (ale nejspíše nikoliv výlučně) ve formě výroby pervitinu pro vlastní potřebu.

Pokud jde o frekvenci trestné činnosti P. J., v jeho případě se s přibývajícím věkem nesnižovala, spíše naopak. Do 30. roku věku byl odsouzen 5x, mezi 30. a 40. rokem 3x, a od dovršení 40 let celkem 9x (v době získání informací z rejstříku trestů bylo pachateli 49 let). Zatím naposledy byl odsouzen ve 45 letech. Mezi prvním a (dosud) posledním odsouzením pachatele uplynulo 20 let. Z výkonu trestu odnětí svobody, uloženého v rámci posledního odsouzení, byl propuštěn cca rok před získáním údajů z rejstříku trestů. Z výzkumu i praxe je známo, že chroničtí pachatelé jsou velmi často výrazně fatalističtí, pokud jde o jejich život a kriminální kariéru („život se jim děje“).¹⁰³ Výmluvné je v tomto směru, co pachatel ke své dosavadní trestné činnosti uvedl znalci, který zpracovával znalecký posudek o jeho duševním stavu:

Poprvé byl trestně stíhán pro poškozování cizí věci („sebral policajtům z auta maják“). V r. 1987 (ve skutečnosti v r. 1986) byl stíhán pro nedovolenou výrobu a držení drog. Do r. 1993 nebyl trestán (ve skutečnosti byl do r. 1993 odsouzen celkem 6x), pak ale byl trestán

¹⁰³ Viz např. McNeill, F., Weaver, B.: Changing Lives? Desistance Research and Offender Management. Glasgow: The Scottish Centre for Crime & Justice research, 2010, str. 18, 58.

„každou chvíli“, celkem asi 10x pro majetkovou trestnou činnost (krádeže – „kradl kola, lyže, když chtěl někdo na zakázku ... obvykle ze sklepa, v obchodech až později“). Jeho posledním trestným činem (před znaleckým zkoumáním) byla krádež v obchodě – „ukradl nějaké holicí strojky, byl nafetovanej, nepamatuje si to...“.

O tom, že se pachatel dopouštěl trestné činnosti na různých místech ČR, svědčí skutečnost, že byl postupně odsouzen v celkem 6 různých městech, a to zejména v západočeském soudním kraji, ale i v kraji severočeském a na území hl. m. Prahy. V kriminální kariéře pachatele převládala majetková kriminalita (10 odsouzení), především pak trestný čin krádeže dle § 247 tr. zák. (9 odsouzení). Nejčastěji se jednalo o krádeže dle § 247 odst. 1 písm. e) tr. zák., tedy o opakované drobné krádeže, či dle § 247 odst. 1 písm. b) tr. zák., tedy o krádeže vloupáním. Tato jednání lze s přihlédnutím k okolnostem pokládat za typické formy opatrovací kriminality. Kromě majetkové a drogové trestné činnosti se v kriminální kariéře pachatele vyskytovalo již zmíněné odsouzení za násilnou kriminalitu (§ 221 tr. zák) a dvakrát byl odsouzen za trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 213 tr. zák.

Celkem 11x byl P. J. uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, jehož nejvyšší výměra činila 4 roky (v rámci základního odsouzení) a nejnižší 2 měsíce. Ve výkonu trestu odnětí svobody se ocitl postupně 7x. Dvakrát byl odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody, jedenkrát v kariéře mu byly uloženy trest obecně prospěšných prací a peněžitý trest. Nebylo zjištěno, že by peněžitý trest vykonal. Pokud jde o trest obecně prospěšných prací, ten byl následně zrušen v souvislosti s uložením nového souhrnného trestu, v jehož rámci byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Jednou pachatel porušil podmínky podmíněného odsouzení a soud nařídil výkon trestu odnětí svobody. Jednou byl také na trest odnětí svobody přeměněn trest nápravného opatření, který upravoval trestní zákon do 30. 6. 1990. Pachateli nebylo nikdy uloženo ochranné léčení, ani jiné ochranné opatření.

IV.1.3. Pachatelé odsouzení pouze za drogovou trestnou činnost

Pachatel 1:

Pachatel P. J. (ročník 1964) byl v únoru 2002 odsouzen za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1 tr. zák., jehož se dopustil tím, že ve svém bytě vyráběl pervitin, který sám konzumoval. Za to mu byl uložen trest odnětí svobody v trvání 1 roku, s podmíněným odkladem jeho výkonu na zkušební dobu v trvání 5 let. Tato trestná činnost, která byla předmětem základního odsouzení, byla také poslední, za kterou byl do doby získání informací z rejstříku trestů odsouzen.

V době páchaní trestné činnosti bylo pachateli 38 let a byl poživitelem částečného invalidního důchodu. Otec pachatele zemřel na infarkt myokardu v 64 letech. Matka se znovu provdala, pachatel se s ní nevidal. V rodině nebyla detekována psychiatrická zátěž.

Na základní škole měl dobrý prospěch a než se vyučil automechanikem, studoval krátce na střední škole průmyslové, odkud odešel pro nezáměr o obor. Jako dítě byl poměrně dobře veden – chodil do hudební školy (hrál na housle), sportoval, střílel (i závodně), věnoval se také plavání a horolezectví. Již jako starší se zaměřil především na hudbu, hrál ve dvou amatérských kapelách.

Jako osmileté dítě byl vyšetřen na dětské psychiatrii a byla mu diagnostikována suspektní lehká mozková dysfunkce s neurotickými rysy. V r. 1984 byl umístěn v psychiatrické léčebně z důvodu neurotického depresivního stavu, ve kterém se nacházel, a proběhlého suicidálního pokusu. Situace měla souvislost se základní vojenskou službou, na vojně nesnášel šikanování i charakter celého tamního prostředí, což nakonec vedlo k suicidálnímu pokusu podřezáním žil na zápěstí. I dále proklamoval sebevražedné tendence. Po základní vojenské službě mu byl v léčebně diagnostikován uzávěr obou stehenních žil s kolaterálním oběhem v důsledku intravenózní aplikace drog. V ambulanci pak u něj lékaři konstatovali psychopatický vývoj osobnosti s pithiatickými rysy. Opakovaně mu bylo uloženo ochranné léčení protitoxikomanické v ústavní formě, které absolvoval se značným zpožděním (do výkonu ochranného léčení musel být dodán).

S první ženou se seznámil právě v prostředí jejich hudební skupiny, byla o pět let mladší než on a když byl ve výkonu trestu odnětí svobody, rozešla se s ním. Již v době sňatku pravidelně užíval OPL, jeho žena ale tento problém zpočátku zřejmě podcenila. Jeho druhá žena byla přibližně o 10 let mladší a drogy údajně téměř neužívala. Občas pila alkohol a kouřila s ním marihuanu. Pachatel neměl děti.

Svůj první kontakt s drogami datuje přibližně do období 15 let. Začínal svou drogovou kariéru alnagonem a již před vojnou si intravenózně aplikoval jeho roztok. Pak teprve přešel na pervitin a efedrin. Velmi brzy začal mít problémy s ucpáváním žil a drogu si intravenózně aplikoval do hýždí a neobvyklých míst. Na hýždí se mu později vytvořil defekt, vzniklý nekrozou tukové tkáně. Postupem času vyzkoušel téměř všechny drogy. Alkohol běžně konzumoval a denně kouřil cca 8 cigaret. Byl si plně vědom trestnosti svého počínání (výroba pervitinu), byl za tuto činnost také již několikrát soudně trestán, ale vzhledem k tomu, že drogy užíval již 25 let, konstatoval, že s tím nedokáže přestat a nemůže si pomoci. Domníval se, že léčení mu nic nepřinese. Drogy nicméně údajně užívá zřídka, a to z finančních důvodů - „perník je děsně drahej“. Drogu vyráběl asi jednou za 2 měsíce.

Znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, kteří o duševním stavu pachatele zpracovali znalecký posudek, konstatovali trvalý duševní stav (ne duševní chorobu v pravém slova smyslu), konkrétně poruchu osobnosti s rysy nezdrženlivými, histriónskými a sociálně maladaptivními, a dále zneužívání návykových látek (pervitin) se závislostí. V posudku se znalci uchýlili až k určitému zobecnění situace osob dlouhodobě závislých na pervitinu, jako byl pachatel. Podle jejich závěru u něj nastala paradoxní situace, kdy vlivem extrémně dlouhého zneužívání návykových látek došlo k setření psychopatických vloh, a samotné zneužívání drogy už nebylo tolik výrazem jeho primární nezdrženlivosti, ale spíše projevem závislostního procesu jako takového. Psychický obraz posuzovaného byl velmi podobný až stejný v porovnání s jinými osobami dlouhodobě závislými na pervitinu, které aplikují drogy již pouze v několikadenních intervalech nejspíše v důsledku nedostatku finančních prostředků a chátrání tělesné schránky, kontrolují účinky drogy na sebe sama, snaží se zachovat pravidla zdravého života alespoň v nejhlubších rysech (příjem potravy, spánek), což nakonec vede k tomu, že žijí s drogou v relativní rovnováze, tzn. nemají závažné abstinční příznaky, psychotické stavy, drogu si však neodpustí a jejich život je směřován pouze k tomu, aby si ji obstaraly. Vzhledem ke svému psychickému a většinou i fyzickému stavu již skutečně nejsou schopni žádné jiné činnosti. Jistým způsobem jsou na svou závislost a zkušenosti s drogou hrdí. Pachatel vybočoval z řady takto závislých podle znalců snad pouze neuvěřitelnou odolností svého organismu, kdy byl ještě mnohého schopen, ačkoli byl těžce somaticky handicapován nehojícími se ranami na nohách a špatným stavem cévního systému. U posuzovaného nebyla patrná žádná snaha svůj způsob života měnit a zkusit své

toxikomanické chování přerušit. Ochranné léčení podle znalců v jeho případě zcela postrádalo smysl, pouze dobrovolné léčení a silné subjektivní přesvědčení o nutnosti léčby by v jeho případě mělo naději na úspěch.

Pachatel byl celkem odsouzen 4x, pokaždé za trestný čin dle § 187 odst. 1 tr. zák.. Poprvé ve 23 letech, další odsouzení následovalo po roce. Po delší cca devítileté přestávce byl dále odsouzen ve 33 letech a dosud poslední, výše popsané základní odsouzení absolvoval ve 38 letech. Mezi prvním a posledním odsouzením P. J. uplynulo 14 let a 9 měsíců. V době získání informací z rejstříku trestů mu bylo 44 let. Doba mezi posledním odsouzením a získáním údajů z rejstříku trestů činila 6 let a 7 měsíců. Za trestnou činnost mu byl zpravidla ukládán podmíněný trest odnětí svobody (3x), jednou byl odsouzen k trestu nepodmíněnému v trvání 9 měsíců, který ovšem v důsledku amnestie nevykonal. Ze záznamů nevyplývá, že by soud u P. J. někdy shledal porušení podmínek podmíněného odsouzení. Pachateli bylo v prvních dvou případech uloženo ochranné léčení (viz výše).

Pachatel 2:

Mladistvý pachatel O. V. (ročník 1984) byl v červnu 2002 odsouzen za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák., jehož se dopustil tím, že ve třídě Integrované střední školy v P. v průběhu dopoledního vyučování po předchozí dohodě hodil svému spolužáku mladšímu 18 let smotaný papírek, který obsahoval 0,2 g konopí. Za tento čin mu soud uložil trest odnětí svobody v trvání 6 měsíců, s podmíněným odkladem výkonu na zkušební dobu v trvání 1 roku. Dále mu byl uložen trest propadnutí věci, a to zajištěné konopí. Soud odůvodnil uložení trestu pod spodní hranici trestní sazby dosavadní bezúhonností pachatele a okolnostmi případu, zejména nevelkým množstvím drogy a tím, že byl o cigaretu marihuany výslovně požádán. Jednalo se o první odsouzení tohoto pachatele.

V průběhu zkušební doby nebyla zjištěna žádná další trestná činnost pachatele ani jiné skutečnosti, které by odůvodňovaly závěr o tom, že pachatel nevedl řádný život, proto soud po uplynutí zkušební doby rozhodl, že se osvědčil. Brzy poté se však O. V. zapojil do další drogové trestné činnosti, a sice výroby pervitinu z volně prodejných léků obsahujících pseudoefedrin a jeho distribuce, za což byl ještě dvakrát odsouzen, vždy k podmíněnému trestu odnětí svobody a s uložením ochranného léčení protitoxikomanického v ambulantní formě, ve druhém případě za současného vyslovení dohledu. V tomto případě se jednalo o rozhodnutí odvolacího soudu (právní moci nabylo v únoru 2006), který tak zrušil ve výroku o trestu a o ochranném opatření rozsudek soudu prvního stupně, kterým byl pachateli původně uložen trest odnětí svobody nepodmíněný a ochranné léčení v ústavní formě, a sám ve věci rozhodl. Soud prvního stupně přitom argumentoval především osobností pachatele, jeho recidivou ve zkušební době předchozího odsouzení a skutečností, že dříve uložené ochranné léčení v ambulantní formě zřejmě neplnilo svůj účel, o čemž svědčil návrh léčebného zařízení, v němž pachatel léčení vykonával, na změnu způsobu jeho výkonu. Odvolací soud naproti tomu zdůraznil, že pachatel dobrovolně činil kroky k nastoupení ambulantní léčby, během pobytu ve vazbě přehodnotil své postoje, jeho chování během výkonu vazby bylo řádné a dobře v jeho průběhu zvládl abstinenci syndrom.

V době spáchání trestného činu, který byl předmětem základního odsouzení, bylo pachateli 17 let, byl svobodný a bezdětný. Pocházel z úplné rodiny a byl bez sourozenců. Matka i prarodiče se psychiatricky ambulantně léčili. Prošel běžnou dětskou nemocností a nikdy nebyl vážněji somaticky nemocný. Ze základní školy přešel na gymnázium, kde hned

první rok propadl. Postupně vystřídal několik škol – učilišť i středních škol různého zaměření, žádnou z nich ovšem nedokončil. Chtěl vycestovat do zahraničí kvůli špatnému pracovnímu uplatnění v ČR, v Anglii zamýšlel zdokonalit znalost cizího jazyka a vydělat si peníze na své další studium.

S drogami začal asi v 16 či 17 letech, a to nejprve kouřením marihuany („jen párkrát“), poté experimentoval s extází a pervitinem, u kterého také zůstal. Pervitin poprvé zneužil asi v 17 letech, první dva roky drogu šňupal intermitentně, kdy pauzy neužívání byly delší. V době přibližně od 19 do 20 let užíval pervitin asi 1x za 14 dní až 1x týdně, vždy šlo o sniffing. Droga u něj vyvolávala euforické pocity, nemusel spát, jíst, seděl u počítače, pouze „dojezdy nebyly nic moc“. Drogu prý většinou dostával. Od září 2002 do ledna 2003 byl O. V. v psychiatrické ambulantní péči pro depresivní a úzkostné stavy a užíval Efectin a krátkodobě Diazepam. V roce 2005 nastoupil na detoxikaci z důvodu soudem nařízeného ochranného léčení, po 9 dnech však léčebnu opustil. Pervitin dále užíval, šňupal a zprostředkovával dalším osobám. Nejdéle vydržel drogu nebrat přibližně 14 dní. Tabák O. V. kouřil od 15 let, v množství cca 20 – 30 cigaret denně. Alkohol nepil.

Znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, který o duševním stavu pachatele zpracoval znalecký posudek, konstatoval, že i přes opakované problémy, do kterých se v důsledku požívání drogy a její distribuce dostal, není schopen řešit svou životní situaci racionálně, drogu užívá a to i v podmínkách ambulantního ochranného léčení. Drogu podceňuje a své jednání bagatelizuje. Požívání drogy má u něj nadále charakter škodlivého užívání s podceňováním drogy. Jeho osobnost vykazuje rysy emoční nestability, výrazné nevyzrálosti s nejasnou představou o sobě samém, o svých cílech a vnitřních preferencích. Tyto rysy však nedosahují úrovně poruchy osobnosti jako diagnostické jednotky, jedná se o osobnost anomální, stále ještě v širší normě.

Jak již bylo uvedeno, v rámci dosud posledního odsouzení byl pachateli odvolacím soudem uložen podmíněný trest odnětí svobody s dohledem. Nicméně vzhledem k tomu, že se trestného činu dopustil ve zkušební době předchozího odsouzení, rozhodl záhy soud, že se předchozí, původně též podmíněně odložený trest odnětí svobody vykoná (výkon trestu byl nastoupen v srpnu 2006). Z výkonu trestu odnětí svobody byl pachatel v březnu 2007 podmíněně propuštěn a byl nad ním zahájen faktický dohled probačního úředníka. Ze zprávy o průběhu dohledu vyplynulo, že pachatel plní probační program a nastoupil výkon ambulantního ochranného léčení. Necelý rok po podmíněném propuštění z výkonu trestu (listopad 2007) soud zrušil ochranné léčení pachatele na návrh léčebného zařízení z důvodu, že podmínky léčení řádně plnil, což vedlo k plné stabilizaci klinického nálezu potvrzeného i opakovanými laboratorními testy a léčba tedy splnila svůj účel.

Průběh kriminální kariéry pachatele již byl nastíněn výše. Celkem byl odsouzen 3x, a to za trestný čin dle § 187 tr. zák. Poprvé v 18 letech (v rámci základního odsouzení za trestný čin, kterého se dopustil ještě jako mladistvý), následně ve 20 a 21 letech. Mezi prvním a posledním odsouzením uplynulo 3,5 roku. V době získání informací z rejstříku trestů mu bylo 24 let a na svobodě po podmíněném propuštění z výkonu trestu pobýval právě rok a půl. Při každém odsouzení mu byl uložen podmíněný trest odnětí svobody, v posledním případě se současným vyslovením dohledu probačního úředníka. V jednom případě bylo rozhodnuto o výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců, z něhož byl po 9 měsících podmíněně propuštěn. Ve všech případech mu byl jako trest vedlejší uložen trest propadnutí věci a dvakrát mu bylo uloženo ochranné léčení protitoxikomanické v ambulantní formě.

Pachatel 3:

Pachatelka E. M. (ročník 1979) byla v srpnu 2003 odsouzena za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1 tr. zák., jehož se dopustila tím, že spolu s další osobou úplatně i bezúplatně poskytovala různým osobám pervitin. Za to jí soud uložil trest odnětí svobody v trvání 15 měsíců, pro jehož výkon byla zařazena do věznice s dozorem. Jednalo se již o druhé odsouzení pachatelky za trestnou činnost obdobného charakteru.

V době základního odsouzení bylo pachatelce 24 let, byla svobodná a bezdětná. Vyrůstala v úplné rodině a s rodiči žila do svých 18 let, poté se přestěhovala ke svému příteli, který byl stíhán pro stejný trestný čin. Matka, otec ani mladší bratr nebrali drogy, nepili nadměrně alkohol, ani nebyli trestně stíháni. Rodina bez hereditárního zatížení. Pouze strýc (bratr matky) byl soudně trestán. Psychomotorický vývoj pachatelky proběhl bez nápadností a netrpěla vážnější chorobou. Ve výkonu trestu odnětí svobody byla na operaci benigního nádoru na vaječníku a jeden vaječník jí byl odebrán.

Základní školní docházka pachatelky trvala 8 let a provázely ji průměrné studijní výsledky, v 7. třídě však měla sníženou známku z chování z důvodu vulgárního oslovení učitelky. Následně nastoupila na střední školu technicko-administrativní, byla však hned v 1. ročníku vyloučena (hodnocena jako nedostatečná ze dvou předmětů). Dle vlastního vyjádření se na této situaci projevilo zneužívání drog, ale i fakt, že ji studium na dané škole nebavilo. Přešla na soukromou školu, kterou taktéž nedodělala, a to opět kvůli drogám. Dále již nestudovala, pouze příležitostně pracovala, ale z důvodu častých absencí byla vždy velmi brzo propuštěna. Poté po dobu 4 let nepracovala vůbec a živili ji rodiče a prodej drog. Následně (březen 2006) našla zaměstnání jako administrativní pracovnice.

Alkohol začala pít asi v 15 či 16 letech. Alkohol požívá přibližně jednou za dva měsíce a to cca 0,5 l vína. Marihuanu začala E. M. užívat asi v 15 letech, a to vždy pouze o víkendech, převážně na diskotékách, co do množství se jednalo vždy jen o jednoho jointa. Po požití byla veselá a porušené vnímání neměla. Postupně se frekvence užívání marihuany prodloužila na jedno užití za 3 až 6 měsíců.

Pervitin začala užívat taktéž v 15 nebo 16 letech (sniffing), a to opět na diskotékách. Po dvou letech si ho začala aplikovat intravenózně a množství údajně záleželo na okolnostech („jak kdy, kolik bylo“). Před výkonem trestu pak užívala pervitin až 10x denně po 200 až 300 mg. Drogu začala takto intenzivně každodenně zneužívat údajně poté, co obdržela výzvu k nástupu trestu odnětí svobody. Dostávala ji od svého přítele, který ji vyráběl. V této době spala i po aplikaci pervitinu a neubývala na váze. Předtím zneužívala pervitin po dobu jednoho roku intermitentně (několik dní ano a několik ne), v této době měla vidiny, projevovala se u ní vztahovačnost a problémy se spánkem. Po vysazení pervitinu se po dobu jednoho týdne cítila ospalá, později ale naopak spát nemohla, byla nervózní, neschopna se soustředit a zabavit. Tyto potíže trvaly 2 měsíce. Po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody začala pervitin opět nitrožilně užívat, a to nejspíše v době, kdy se opět setkala se svým přítelem a odešla od rodičů bydlet k němu. Zpočátku drogu užívala pouze přerušovaně a její přítel se jí snažil přesvědčit, aby s tím skončila. Přesto začala pervitin užívat opět téměř denně, a to nejprve 200 mg ráno, později ale dávku zvyšovala. Postupně se tak dostala až na množství 1000 mg denně rozdělených do několika dávek. S pervitinem dokázala spát, vidiny ani vztahovačnost se neobjevovaly, ale úbytek na váze se stále zvyšoval. Po nástupu do

zaměstnání začala brát pervitin „hodně omezeně“, tj. asi 3 x týdně nejvýše 200 mg, a to především o víkendu. Jako důvod uvedla chuť na drogu a fakt, že když má volno ze zaměstnání, „tak ji to bez pervitinu nebaví“. Běžně si drogu aplikovala intravenózně do žil v loketních jamkách, ale časem se jí nitrožilní aplikace přestala dařit, a proto častěji volila sniffing.

Léky začala zneužívat v době, kdy její přítel nastoupil výkon vazby. Následkem toho byla silně rozrušená a především neměla nadále pervitin k dispozici, začala tedy perorálně zneužívat NeuroL a Diazepam. Zpočátku zneužívala jen 2 tablety NeuroLu (po 1mg) nebo 2 tablety Diazepamu (po 10 mg), dávku postupně zvyšovala až na 5 – 6 tablet NeuroLu či stejný počet tablet Diazepamu, a to podle toho, co se jí podařilo obstarat. Rivotril zneužívala jen výjimečně v množství 4 tablety po 0,5 mg. Po nástupu do zaměstnání užívala benzodiazepiny jen na spaní a velmi zřídka. Heroin E. M. užívala asi jen 4 x v životě, nitrožilně si ho aplikovala pouze jednou, jinak drogu šňupala. Naposledy tak učinila před nástupem výkonu trestu odnětí svobody. Experimenty s heroinem probíhaly vždy v kombinaci s pervitinem. Experimentovala i s LSD (několikrát), extází (jedenkrát) a lysohlávkami (jedenkrát). Tabákových cigaret kouřila 10 až 15 denně.

V průběhu výkonu trestu odnětí svobody (červenec 2004 - březen 2005) se rozhodla s užíváním drog postupně přestat, podstoupila dobrovolně léčení, ovšem po propuštění z výkonu trestu začala pervitin užívat znovu.

Podle znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, sexuologie a alkoholologie, který o duševním stavu pachatelky zpracoval znalecký posudek, E. M. netrpěla duševní poruchou chorobného charakteru. Byla postižena pouze trvalou a léčebně neovlivnitelnou vadou osobnosti s názvem smíšená porucha osobnosti, která se projevuje nepříznivými povahovými vlastnostmi (nezdrženlivostí, nestálostí, sníženou frustrační tolerancí a dissocialitou). Rozvinula se u ní aktivní závislost na pervitinu. Znalec uvedl, že protitoxikomanická léčba by byla vhodná, ale v případě E. M. by mohla mít efekt pouze léčba dobrovolná.

Pachatelka byla odsouzena celkem 3x, vždy za trestný čin dle § 187 odst. 1 tr. zák., v jednom případě spáchaný v souběhu s trestným činem dle § 188 odst. 1 tr. zák. Poprvé byla odsouzena v 19 letech, a to k podmíněnému trestu odnětí svobody, přičemž ve zkušební době se osvědčila. Následovalo základní odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 15 měsíců, z jehož výkonu byla podmíněně propuštěna s dohledem. Protože se ve zkušební době podmíněného propuštění dopustila další trestné činnosti, byl nařízen výkon trestu. Za uvedenou další trestnou činnost byla ve věku 27 let (dosud naposledy) odsouzena rovněž k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 2 let. Z výkonu těchto postupně uložených trestů¹⁰⁴ byla cca 1 měsíc před získáním informací z rejstříku trestů podmíněně propuštěna s dohledem na zkušební dobu v trvání 4 let. Ochranné léčení nebylo pachatelce nikdy uloženo.

Pachatel 4:

Pachatel L. J. (ročník 1976) byl v únoru 2002 odsouzen za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1 tr. zák., jehož se dopustil tím, že vyráběl pervitin, který sám požil. Za to mu byl uložen trest odnětí svobody

¹⁰⁴ Postupně uložené a dosud zcela nevykonané tresty se považují z hlediska výkonu trestu za trest jediný (§ 77 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů).

v trvání 1 roku, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s dozorem. Jednalo se již o druhé odsouzení pachatele za stejnou trestnou činnost, přičemž v rámci předchozího odsouzení mu byl uložen podmíněný trest odnětí svobody v trvání 18 měsíců, jehož výkon byl v důsledku spáchání dalšího trestného činu nařízen. Z výkonu těchto dvou trestů byl podmíněně propuštěn v r. 2003. V r. 2006 však byl za stejnou trestnou činnost odsouzen znovu (již po uplynutí zkušební doby podmíněného propuštění).

V době základního odsouzení bylo pachateli 25 let, byl svobodný a bezdětný. Pocházel z úplné rodiny a měl dva mladší sourozence. Žádný člen rodiny nebyl soudně trestán, neměl problémy s alkoholem či drogami, neléčil se na psychiatrii, ani nespáchal sebevraždu. Porod pachatele byl komplikovaný, došlo k přidušení, avšak jeho raný vývoj už známky komplikací nevykazoval. Základní školní docházka i následující studium na učilišti probíhalo bez problémů, L. J. se učil průměrně, nikdy nepropadl a záškoláctví se u něj taktéž neobjevovalo. Základní vojenskou službu absolvoval rovněž bez problémů. Pracoval především jako automechanik a řidič. Po návratu z výkonu trestu odnětí svobody v roce 2002 strávil na svobodě pouze 10 měsíců, poté byl opět zadržen a 3 měsíce strávil ve výkonu vazby pro podezření ze stejné trestné činnosti. Po návratu z vazby byl již bez práce, bez příjmu a bydlení. Od té doby pociťoval předsudky a očekávání okolí, že bude opět zadržen. Vážnými zdravotními obtížemi netrpěl, měl pouze občasné problémy se spánkem. Uskutečnil několik suicidálních pokusů, z čehož dva hodnotil jako „vážně myšlené“. Na psychiatrii se neléčil a protidrogové léčení nikdy nevyhledával. Ve výkonu trestu odnětí svobody zažádal o umístění na protidrogové oddělení (do bezdrogové zóny).

U L. J. byl detekován tabakismus (20 cigaret denně), přičemž s kouřením začal ve 14 letech. Alkohol přestal pít od doby, kdy začal zneužívat OPL. Toluén nikdy neužíval, heroin event. psychofarmaka užíval jen k vyrovnání účinků pervitinu (jako „doplněk k pervitinu“). Pervitin začal užívat ve svých 21 letech (po základní vojenské službě), dokáže jej i vyrobit. V minulosti jeho užívání pervitinu splňovalo kritéria závislosti na metamfetaminu (užíval až 2 g denně). Později se objevovaly určité časové intervaly, kdy byl bez drogy, jako např. ve výkonu trestu či vazby, a dle jeho slov mu to nečinilo problémy. Pervitin začal užívat rovnou intravenózně a již po 3 měsících si ho vyráběl sám. Žíly měl tudíž výrazně poškozené. Od ledna 2006 užíval pervitin pouze sporadicky (0,5 g týdně), pouze když ho sehnal, ale nijak zvlášť se o to prý nesnažil. Bažení po droze popíral, užitím řešil spíše problémy, únavu či bolest. L. J. pocit závislosti na pervitinu odmítal, dle vlastních slov však nedokázal s výrobou a užíváním drog přestat. Ve výkonu vazby absolvoval detoxikaci a vyjádřil touhu se vyléčit.

Znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, který o duševním stavu pachatele zpracoval pro účely posledního trestního řízení znalecký posudek, zjistil v L. J. inteligentní osobnost s dissociálními rysy, nezávislostně zneužívající metamfetamin (pervitin). Podle jeho názoru nebylo ochranné léčení v žádné formě třeba, neboť pachatel byl v rámci výkonu vazby dostatečně dlouhou dobu odstaven od psychoaktivní látky, s náhledem abstinovat a nebyla u něj přítomna adorace a glorifikace látky.

Průběh kriminální kariéry pachatele byl naznačen výše. Celkem byl odsouzen 3x, vždy za trestný čin dle § 187 odst. 1 tr. zák. Poprvé byl odsouzen ve 24 letech, podruhé ve 25 letech a potřetí ve 30 letech. Jak již bylo uvedeno, z výkonu prvních dvou trestů byl podmíněně propuštěn a zkušební dobu absolvoval, aniž by byl jejich výkon opět nařízen. V posledním případě byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců, který vykonal a propuštěn z něj byl cca rok před získáním informací z rejstříku trestů. Mezi prvním

a dosud posledním odsouzením pachatele uplynulo 6 let. Ochranné léčení mu nikdy uloženo nebylo.

IV.1.4. Pachatel odsouzený za drogový trestný čin spáchaný ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech

Pachatel J. H. (ročník 1957) byl v prosinci 2003 odsouzen za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1, 2 písm. a), 4 písm. c) tr. zák., jehož se dopustil tím, že se dvěma spolupachateli dovezli z Turecka do ČR celkem cca 15 kg směsi obsahující heroin a cca 11 kg směsi obsahující efedrin. Dovoz provedli tak, že nechali vyrobit duté dřevěné hranoly, do nichž umístili balíčky se směsí, a těmito hranoly podložili automobil jednoho z pachatelů, který učinili nepojízdným a jeho převoz do ČR si objednali u odtahové služby, přičemž jednotlivé úkoly si rozdělili. Za uvedený trestný čin byl pachateli uložen trest odnětí svobody v trvání 10 let, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou. Zároveň mu byl uložen trest propadnutí věci, a sice dvou mobilních telefonů použitých při páchání trestné činnosti. Jednalo se o jediné odsouzení pachatele do dne získání informací z rejstříku trestů.

Trestné činnosti se pachatel dopustil ve věku 44 let, byl podruhé ženatý a měl tři děti. Po zahájení trestního řízení vyhledal psychiatra, který u něj diagnostikoval smíšenou úzkostnou a depresivní poruchu. Jeho stav se vlivem léčby pozvolna zlepšil a kontrolován byl posléze pouze nepravidelně. Krátce před termínem nástupu výkonu trestu zjistil psychiatr významné zhoršení psychického stavu, konkrétně depresivní stav střední až středně těžké hloubky se suicidálními úvahami bez psychotických příznaků. Stav byl údajně na hranici hospitalizace a dle vyjádření psychiatra J. H. nebyl schopen nástupu výkonu trestu ve stanovenou dobu. Proto bylo nařízeno zkoumání duševního stavu pachatele znalcem z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, jehož závěrem bylo, že pachatel je z hlediska psychiatrického schopen nástupu výkonu trestu.

Pachatel byl abstinent a nekuřák, omamné ani psychotropní látky nikdy neužíval. Vyrůstal na venkově v úplné rodině středního socioekonomického statusu, a to jako prostřední ze tří sourozenců. Mladší bratr tragicky zahynul, avšak až ve věku svých 50 let. Hereditární zatížení, významné z psychiatrického hlediska, se v rodině nevyskytovalo. Prenatální, perinatální i raný postnatální vývoj proběhl v zásadě bez komplikací. V kolektivech vrstevníků i autoritám se přizpůsoboval dobře, prospěch měl spíše podprůměrný, ale základní školu ukončil bez větších prospěchových či výchovných problémů. Poté se vyučil zámečnickem. Bez problémů absolvoval základní vojenskou službu, několik let pracoval ve svém oboru a později vystřídal řadu profesí, mimo jiné byl několik let zaměstnancem Vězeňské služby ČR, naposledy pracoval jako pojišťovací agent. V blíže nespecifikované době pracoval v SRN bez pracovního povolení, v důsledku čehož tam strávil dva dny ve vězení. Svůj erotický a sexuální život inicioval v obvyklém věku a po výkonu základní vojenské služby založil rodinu. S první manželkou měli jedno dítě, avšak k rozvodu došlo již po roce. Uzavřel druhé manželství (manželka byla primářkou v psychiatrické léčebně), z něhož má dvě děti, které obě studovaly. Znalec u pachatele zjistil poruchu přizpůsobení (smíšenou úzkostnou a depresivní reakci).

IV.1.5. Pachatel s ukončenou kriminální kariérou

Mladistvá pachatelka A. T. (ročník 1985) byla v únoru 2003 odsouzena za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. a trestný čin šíření toxikomanie dle § 188a odst. 1, 2 tr. zák., jichž se dopustila tím, že v jednom případě předala dávku pervitinu jiné osobě a v dalším případě jiné osobě mladší osmnácti let dávku pervitinu sama injekčně aplikovala. Za tuto trestnou činnost byla odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání 12 měsíců s podmíněným odkladem výkonu na zkušební dobu dvou let. Zároveň jí bylo uloženo ochranné léčení protitoxikomanické v ústavní formě. Jednalo se o jediné odsouzení této pachatelky. Po půl roce soud rozhodl o změně formy ochranného léčení na ambulantní, přesto pachatelka dobrovolně zůstala v léčebně. V říjnu 2004 pachatelka ve věku 18 let zemřela, o čemž se ovšem nepodařilo zjistit podrobnosti.

V době spáchání trestného činu bylo pachatelce 16 let, byla svobodná a bezdětná učnice a chovanka dětského výchovného ústavu s ukončeným základním vzděláním. Pocházela z kompletní rodiny, rodiče se však od r. 1998 rozváděli (rozvod trval celé dva roky). Přibližně půl roku před rozvodem se mezi rodiči ve zvýšené míře začaly objevovat hádky, vzájemné napadání, „byl to hnus“. Rodiče na ni neměli čas. Otec působil jako soukromý podnikatel v lesnictví, ale práci často měnil. Také hodně pil alkohol. „Bylo to s ním těžké, když chlastal třeba pět dnů v týdnu.“ Matka, již byla A. T. po rozvodu svěřena do péče, pracovala jako úřednice na úřadu práce. A. T. měla matku ráda, zažívala ale pocit, že od doby, co si matka našla nového přítele, o ní ztratila zájem. Matčín druh měl dvě dcery z předchozího vztahu, jednu z nich jí neustále dával za vzor. Pachatelka měla také o tři roky mladší vlastní sestru, se kterou však nekomunikovala. Nikdo z rodiny se na psychiatrii neléčil. Pachatelka v dětství netrpěla žádnou závažnější chorobou, pouze prodělala infekční žloutenku typu A i B.

V dětství čas trávila především u babičky. Její prospěch na základní škole se s postupem do vyšších ročníků zhoršoval, v 8. třídě měla i neomluvené absence. Prospěch se rapidně zhoršil kolem r. 1998, kdy se začaly objevovat problémy ve vztahu rodičů. V této době začala také utíkat z domova a hledat si partu, moc se jí líbil život narkomanů ve městě, kde žila – „byli takoví dospělí, klidní, vyrovnaní“, chtěla se k nim přiblížit, ale „nešlo to jinak, než si dát s nimi“. Později se domů již ani nevracela a bylo po ní vyhlášeno pátrání. Před koncem školního roku 1999/2000 byla umístěna do dětského diagnostického ústavu, později byla ještě alespoň ve třech jiných výchovných ústavech pro mládež. Do posledního byla přemístěna „za trest – za útěky a fetování“. Devátou třídu dokončila s lepším prospěchem a chtěla pokračovat na chemicko-průmyslovou střední školu. Příjímací zkoušky údajně úspěšně složila, ale ve zmíněném „přísnějším“ výchovném ústavu jí to prý „zatrhl kvůli fetování“. Dále se chtěla vyučit kosmetičkou, ale to by musela její matka určitým způsobem hradit. Tak ji ve výchovném ústavu „přinutili“ přihlásit se do učebního oboru kuchařka, avšak nedokončila ani první ročník, jelikož byla stále na útěku.

Užívat OPL pachatelka začala kolem r. 1998, bylo jí 13 let a počátek její drogové kariéry údajně souvisel s rozvodem rodičů, kteří se stále hádali a doma ji to nebavilo, navíc vždy „tíhla“ ke starším spolužákům. Začala marihuanou, kterou poprvé okusila v jedné herně. V jiné herně (v místě školy, kde tehdy studovala) se později seznámila s „vaříčem“ pervitinu, který jí pervitin nabídl. Nabídku přijala, údajně proto, že se chtěla dostat do jejich party („byli takoví klidní, pohodoví, nikdy se nehádali“). Hned svou první dávku pervitinu si aplikovala intravenózně. Účinky jí připadaly fantastické, tři dny nespala, matce doma uklízela byt,

vyžehlila prádlo, pořád musela něco dělat, připadala si jako princezna. Pak si pervitin aplikovala třeba i 4x denně. Později se jí ale údajně zalíbilo „to píchání do žíly, jak do stříkačky teče krev, tak si připichovala drogu třeba každé dvě hodiny.“ Vydržela to tak praktikovat třeba i celý týden, žíly pak ale měla už velmi narušené, tak si pervitin aplikovala do hýždí. Již po týdnu zneužívání drogy se u A. T. objevily „stihomamy“. V této době většinu času trávila „za školou“ a ve škole se omlouvala pomocí falšovaných omluvenek. Na víkendy jezdila A. T. většinou k babičce, kde se „dala dohromady“, a pak vše pokračovalo nanovo. Přibližně v červnu r. 2000 utekla se svým přítelem, pobývali spolu ve Východních Čechách, kde vyzkoušela i heroin. Následně ji zadržela policie a byla převezena do diagnostického ústavu pro mládež. Poté, co matka a její druh zajistili, aby byla umístěna do ústavní výchovy, cítila se zrazená, měla pocit, že o ní matka nemá zájem. Opakovaně se dopouštěla útěků z výchovných ústavů, do kterých byla umístěna. Vždy nějaký čas na útěku žila s partou, kde se vyráběly a užívaly drogy, zejména pervitin, než byla zadržena policií. Vyzkoušela prakticky všechny drogy – měsíc užívala heroin, pak se ale vrátila k pervitinu. Užívání pervitinu doplňovala kouřením marihuany, při doznívání účinků pervitinu potřebovala Diazepam (10 – 15 tablet po 10 mg) nebo Rohypnol (3 – 4 tablety), pak se jí teprve podařilo vyspat se. Experimentovala také s LSD, extází a lysohlávkami, ale nijak ji „neoslovily“. Při opakovaném pobytu v psychiatrické léčebně začala uvažovat o léčení.

Znalkyně z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, alkoholologie a nealkoholová toxikomanie, která zpracovala znalecký posudek o duševním stavu pachatelky, u ní konstatovala plně rozvinutou závislost na psychotropních látkách s převahou pervitinu a marihuany se zdravotními i sociálními důsledky. Doporučila ochranné protitoxikomanické léčení po dobu nejméně jednoho roku, a to ústavní formou s tím, že vzhledem k dosavadním zkušenostem pachatelky s léčbou navrhla, aby byl počátek léčení uskutečněn v režimu uzavřeného oddělení a teprve po zlepšení náhledu choroby a zlepšení motivace léčení pokračovalo v režimu otevřeného protitoxikomanického oddělení.

IV.2. Trestní spisy k pachatelům odsouzeným za trestný čin dle § 187a tr. zák.

IV.2.1. Pachatel s jediným odsouzením v kriminální kariéře

Pachatel 1

J.I. (ročník 1975) byl v říjnu 2003 odsouzen za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 tr. zák., jehož se dopustil tím, že v roce 2002 bez oprávnění vypěstoval na kukuřičném poli u silnice do P. konopí které sušil, zpracovával do cigaret a poté kouřil. Dále v tomtéž roce 2002 nasbíral na louce u obce B., okres P., houby druhu lysohlávka, tyto usušil a používal pro svoji potřebu. V místě jeho přechodného bydliště v Příbrami bylo v souvislosti s hašením požáru a následnými bezpečnostními opatřeními nalezeno ve sklenicích a pytlích několik gramů konopí a v plastovém sáčku celkem 7 g suchých plodnic hub lysohlávek. J.I. byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku, s podmíněným odkladem výkonu na dobu 2 let a 6 měsíců a k trestu propadnutí věci.

Trestného činu se dopustil jako svobodný, bezdětný muž ve věku 27 let. J.I. vyrůstal v úplné rodině, jako starší ze dvou bratrů. Otec vykonával povolání horníka, matka je úřednicí, bratr je povoláním grafik. S rodiči i s bratrem vycházeli a vycházejí dobře. Nikdo z příbuzných se na psychiatrii neléčil, stejně jako neměl žádný člen rodiny sklony k nadměrnému požívání alkoholu. V rodině se neobjevily případy sebevražd, ani sebevražedných pokusů.

V časném dětství a ani později nebyl nijak vážněji nemocen, neprodělal operaci (mimo operace apendixu), ani vážnější úraz. Jako dítě utrpěl po pádu z kola lehký otřes mozku, který zůstal bez následků. Na psychiatrii se nikdy neléčil, ani zde nebyl vyšetřován.

Na základní škole se údajně učil velmi dobře, většinou obdržel vyznamenání, míval sníženou známku z chování proto, že byl drzý k učitelům. Po dokončení základní školní docházky studoval na střední lesnické škole. Kvůli neomluveným absencím byl ze školy podmíněčně vyloučen. V závěrečném ročníku musel školu zcela opustit. Následovala 9-ti letá pauza ve studiu, v tomto období pracoval pouze příležitostně, jinak pobíral podporu v nezaměstnanosti a hlavně hodně cestoval. V zahraničí pobýval obvykle několik měsíců až půl roku a „živil se, jak se dalo“. Jeho velkým koníčkem je hudba, věnuje se především jejímu skládání na počítači. Má hudební vzdělání, hraje na klavír a španělskou kytaru. Další oblastí jeho zájmu jsou, mystické skutečnosti a studium východních náboženství. Členem církve ani sekty není. Chce studovat hindštinu a sanskrť, nebo teologii. Ve vztazích problémy nemá, je ale bez vážného vztahu.

Nikdy se neopíjel, neměl výpadky v paměti po požití alkoholu, nepil ani po ránu či v několikadenních tazích. S drogami začal v 17-ti letech, konkrétně šlo o intravenózní zneužívání pervitinu. Drogu zneužíval denně a udává, že se u něj objevil návyk, působení drogy hodnotí jako stimulační. V 21-ti letech, když poprvé vyzkoušel LSD, s pervitinem zcela přestal. LSD užil několikrát za život. V posledních letech kouří marihuanu a spíše výjimečně (2x do roka) konzumuje lysohlávky, které nasbírání a usuší – někdy je konzumuje jen takto sušené, jindy si z nich uvaří čaj. Po požití těchto hub „mívá zvláštní pocity, např. ve stromech vidí lidské tváře“. Marihuanu si sám pěstuje a kouří ji i několikrát denně (někdy uvádí 5 – 6 let, jindy 10 let). Následkem intoxikace touto drogou je zvýšeně citlivý na hudbu, marihuana je pro něj inspirací při tvorbě hudby, zažívá příjemné pocity. Kdyby ale marihuanu neměl, mohl by bez ní klidně existovat. Žádné jiné látky, včetně léků neužívá.

Cítí se zcela zdravý po tělesné i duševní stránce. Pokud pod vlivem určitých látek viděl něco nereálného (př. obličej ve stromech), šlo pouze o stavy zvýšené fantazie, ne o halucinace atd. Je pravidelným uživatelem OPL, doposud se nepodrobil léčení a nedopustil se žádného trestného činu.

Znalkyně z oboru zdravotnictví odvětví psychiatrie, která zpracovala znalecký posudek pro účely trestního řízení došla k závěru, že se jedná o anomální osobnost s rysy nezdrženlivosti. Neprokázaly se poruchy vnímání ani chorobná paranoidita, nebyla zjištěna deprese. Neprokázala se závislost na nějakých psychoaktivních látkách, ani jejich vliv v souvislosti s trestnou činností.

K projednávané věci J. I. uvedl, že marihuanu i lysohlávky měl pouze pro vlastní potřebu, necítí se závislý na žádné návykové látce. Nikdy se neléčil na psychiatrii a nebyl psychiatricky vyšetřován, není v evidenci protialkoholní poradny, nebyl na záchytné stanici.

Nebyl v péči protidrogového centra, nepocituje potřebu léčby. Nebyl soudně trestán ani postihován pořádkovou komisí.

Pachatelka 2

B. H. (ročník 1978) byla odsouzena v říjnu 2003 za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle §187a odst.1 tr. zák. a trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle §187 odst. 1 tr. zák. jichž se dopustila tím, že v P. byla zadržena Policií ČR a byla u ní zjištěna čtyři psaníčka pervitinu a dále koncem roku 2002 v průběhu cesty automobilem z P. do K. nejméně ve dvou případech nabídla a předala psychotropní látku pervitin svému známému, který si ji vždy ihned po předání aplikoval formou šňupání. Pachatelka byla odsouzena k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku s podmíněným odkladem na zkušební dobu osmnácti měsíců.

V době spáchání trestného činu jí bylo 25 let, byla svobodná a bezdětná. Pochází z úplné rodiny, ale u obou jejích rodičů šlo již o druhé manželství. Její otec byl hercem a byla na něj velmi citově vázána. Byl povahově klidný, společenský, přátelský, citový, zemřel však již v jejích 14-ti letech na rakovinu. Matka je právničkou, má těžké astma a rakovinu. Pachatelka nemá žádné vlastní sourozence. Vyrůstala však s o 10 let starší nevlastní sestrou (dcera matky z předešlého manželství), která dosáhla středoškolského vzdělání a je „neproblémová“. Otec měl z prvního manželství dva syny, přičemž především s nevlastním bratrem F. má pachatelka dobré vztahy. Psychická ani alkoholová zátěž není v rodinné anamnéze popisována. Nikdo z rodiny nebyl trestán.

Přibližně ve 14-ti letech prodělala infekční mononukleózu, která na jejím zdravotním stavu nezanechala následky. Do této doby byla vychovávána převážně otcem. Měla ho velmi ráda a byla schopna se mu svěřovat. Když otec zemřel, nastupovala u ní puberta, měla v té době jiné zájmy (chlapce) a smrt otce „v klidu přešla“. S přibývajícím věkem se jí začalo po otci stále více stýskat. K matce vztah nikdy neměla, ani matka k ní. Matce se nikdy nesvěřovala. K nevlastní sestře, která participovala na její výchově, taktéž nikdy neměla vřelý vztah.

Na základní škole byla prospěchově spíše nadprůměrná. Od mládí se přátelila převážně s chlapci. Sníženou známku z chování ani záškoláctví neměla, ale od 7. třídy několikrát obdržela důtku třídního učitele, později i důtku ředitelskou. Po ukončení základní školy nastoupila na gymnázium, kde odmaturovala. Prospěchově se trochu propadla, v 1. ročníku patřila k horšímu průměru. Od 2. ročníku se u ní začaly objevovat absence a v té době také začala s kouřením marihuany, experimentování s dalšími drogami v této době neuvádí. V tomto ročníku měla také sníženou známku z chování (dvojku), ve 3. a 4. ročníku šlo už o trojku z chování a nakonec i podmíněčné vyloučení. Problém byly údajně převážně absence, kontakt s policií nejuje. Po ukončení střední školy úspěšně složila přijímací zkoušky na Právnickou a Filosofickou fakultu UK, na druhou v pořadí také nastoupila. V 1. ročníku studovala psychologii a pedagogiku, pak přešla na andragogiku. Na dobu jednoho semestru odjela do Anglie, kde působila jako au pair. Na podzim roku 2002 (po bakalářských zkouškách) přestala na fakultu docházet, matka jí později zařídila přerušení studia.

Ve svém dosavadním životě měla spíše delší známosti, ta poslední trvá přibližně dva roky. S přítelem, který je o dva roky mladší než ona, žije ve společné domácnosti, konkrétně

jde o rodinný dům patřící rodině přítele. Přítel byl v 18-ti letech odsouzen za podvod a ve VTOS byl do svých 21-ti let, poté se spolu seznámili. Pracoval jako barman, ale opět se nachází ve vazbě. Svého přítele popisuje jako velmi vznětlivého a dodává, že dříve také zneužíval drogy, ale přibližně poslední rok už tak nečiní. Vztah s ním hodnotí jako velmi dobrý. V rodinném domku bydlí s přítelovými rodiči a babičkou. Jeho rodinu údajně převzala za svoji. Velmi ráda má především babičku, které je schopna se i svěřovat.

Do přerušení studia na vysoké škole pobírala tzv. sirotčí důchod ve výši 4000,- Kč, poté si přivydělávala jako hosteska. Od matky si peníze nikdy nevezala a jako důvod uváděla, „že nechce poslouchat ty řeči, které by matka měla“.

Tabák kouří přibližně od 16-ti let, a to kolem 15-ti cigaret denně. Poprvé byla opilá asi ve 14-ti letech.. Alkohol ji moc neříká, nepotřebuje jej, nevyhledává jej.“ Alkohol s drogami většinou nekombinuje.

Z drog vyzkoušela nejdříve marihuanu, a to v 1. ročníku gymnázia. Po maturitě začala s pervitinem, který si údajně nikdy neaplikovala intravenózně, ale kouřila jej přes alobal, šňupala či polykala. Dále experimentovala s kokainem, LSD, extází. Údajně vyzkoušela téměř všechny drogy, kromě opiátů. Výjimku s opiáty vysvětluje tím, že jistou dobu žila v komunitě, kde byli lidé zneužívající opiáty, čtyři z nich nakonec zemřeli. Drogy údajně nikdy nebrala „na zahánění problémů, ale brala je proto, aby se bavila“. Pervitin zneužívala nejvíce asi ve 2. ročníku vysoké školy, tehdy bývala na pervitinu i více než týden. Vždy ale byla schopna být bez výraznějších potíží zase určitou dobu bez drogy. V této době popisuje zvyšující se toleranci, avšak bez ztráty kontroly nad situací. Poté začala zneužívání pervitinu omezovat, začala drogu brát nepravidelněji, již ne „v tazích“. Přítel s drogami úplně přestal a začali uvažovat o rodině, proto údajně i ona začala své dávky omezovat. Když drogu neměla, byla vždy bez potíží. Hovoří pouze o chuti na drogu, bez dalších psychických obtíží. Pervitin občasné zneužívala v kombinaci s THC. Popisuje, že nyní již je „věkově jinde“, začala o drogách přemýšlet a uvědomila si, že už je zneužívá spíše jen ze stereotypu, drogy jí údajně již „nic nedávají“, a i proto tedy uvažuje o tom, že by s jejich zneužíváním zcela přestala. Nikdy se neléčila na psychiatrii a nemá žádné zdravotní potíže.

Ze znaleckého posudku vyplývá, že povrch těla B. H. je bez jizev po vpiších a bez tetování. Kontakt navazuje dobře a ochotně. Je orientována správně všemi směry, netrpí žádnou poruchou paměti, myšlení ani vnímání. Intelkt B. H. je orientačně nad horní hranici normy. Osobnost B. H. je potom neklidnější, nezdrženlivější, dráždivější. Znalcem nebyly zjištěny žádné ze známek somatické devastace organismu drogou ani příznaky závislosti na žádné z návykových látek.

Prodejem drog si údajně nikdy nepřivydělávala. Jedná se o její první trestnou činnost, v minulosti nebyla trestně stíhána.

Pachatel 3

J. B. (ročník 1977) byl v dubnu 2002 odsouzen za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1 tr. zák. a trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187a odst. 1 tr. zák., jichž se dopustil tím, že v r. 2001 v P., předal M.V. za částku 200 Kč zlatnický sáček, obsahující marihuanu. Byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku

s podmíněným odkladem výkonu trestu na zkušební dobu dva roky. Dále mu byl uložen trest propadnutí věci.

Trestný čin spáchal ve věku 24 let, jako svobodný a bezdětný. Vyrůstal v úplné rodině a jeho rodiče spolu žijí dodnes. S otcem vychází převážně pouze v rámci práce, vztah s matkou je lepší, stejně tak je tomu i u sestry – lepší vztah udržuje s matkou, tu hodnotí jako velmi hodnou. Otec je podnikatel, zámečnický, topenář; matka je laborantkou v nemocnici a o dva roky starší sestra studuje pedagogickou fakultu, je svobodná a drogy nebere. V rodině nebyla zjištěna žádná psychiatrická zátěž, nikdo se nepokusil o sebevraždu, nebyl trestán, nepije.

V zátěžových situacích se J. B. ještě v sedmi letech občas pomočoval, ojediněle se objevovala i inkopresa (neschopnost dítěte zadržet stolici ve věku, kdy to již není v normě). Léčen s tím nebyl, potíže ustoupily samy. Na základní škole měl výborný prospěch (jedničky), ale na gymnáziu kvůli záškoláctví a následným vysokým absencím musel již od 2. ročníku pravidelně skládat postupové zkoušky a ve 4. ročníku nebyl připuštěn k maturitě, tu složil až o rok a půl později. Po maturitě nastoupil do televize jako kamerový technik, později pracoval v kanceláři u kamaráda, poté byl půl roku nezaměstnaný a nakonec začal jezdit po Čechách a „prodávat různé výprodeje“. V poslední době pracoval opět s otcem, ale plánuje návrat do filmové branže. Má různorodé zájmy (sport, PC, hudba, ženy). V budoucnu by chtěl studovat vysokou školu - stavební obor.

Poprvé experimentoval s marihuanou v 17-ti letech na finále festivalu Drop-in. Rok na to vyzkoušel také pervitin. V průběhu další doby vyzkoušel heroin, kokain a LSD. Trip měl cca 4x v životě, lysohlávky asi jedenkrát. Heroin nikdy nezneužíval dlouhodobě, „bylo to jen na zkoušku, od kamaráda, který v tom jel“, po aplikaci drogy byl údajně jen ospalý a unavený. Poslední půlrok před zadržením kouřil marihuanu prakticky denně (5 – 10 g denně). Alkohol pije „tak normálně“. Je pravidelným uživatelem OPL, konkrétně marihuany.

J. B. byl vyšetřen dvěma znalci z oboru zdravotnictví nezávisle na sobě. Z posudků vyplývá, že jeho psychomotorické tempo je lehce tenzně zvýšeno. Myšlení, vnímání, paměť v pořádku. Emotivita je poněkud akcentovaná, avšak kvalitativně i kvantitativně přiměřená a přiléhavá verbálnímu obsahu i situaci. Inteligence orientačně odpovídá pásnu slušného průměru.

Jeho ranný, předškolní i školní vývoj nese známky zprvu neurotického vývoje, který se projevoval prolongací účinného ovládní svěračů. To se po určité době latence začalo zřejmě přesmykovat do vývoje spíše anomálního až psychopatického. Jevil se instabilní, vcelku nezdrženlivě absentoval na střední škole. Další kritéria jeví sociopatické tendence, střídá krátké pracovní vztahy a volí typy dissociálně potenciálních zaměstnání. Byla zjištěna porucha osobnosti s projevy menší nezdrženlivosti. Lze u něho hovořit o toxikomanii s preferencí THC /abúzus kanabinoidů s projevy psychické závislosti/. Ochranné léčení nebylo navrženo.

Pachatel nebyl v minulosti trestně stíhán, ani se neléčil ze závislosti na OPL.

IV.2.2. Mnohonásobný recidivista

Pachatel 1

J.U. (ročník 1968) byl po propuštění z výkonu trestu v r. 2002 odsouzen zatím naposledy v červnu 2004 za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle §187 odst. 1 tr. zák., trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle §188 odst.1 tr. zák. a trestný čin neoprávněného užívání cizí věci podle § 249 odst. 1 tr. zák., jichž se dopustil tím že, v průběhu měsíce září 2003 v lese u Ch. nejméně ve dvou případech vyrobil psychotropní látku metamfetamin a k tomu si opatřil a přechovával předměty určené k nedovolené výrobě této látky. Dále v Ch. vnikl od osobního automobilu zn. Zastava Yugo a vozidlo neoprávněně užíval k jízdám a pak je odstavil na náměstí v Ch., kde bylo nalezeno. Byl mu uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání dvou a půl roku, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou.

V době základního odsouzení bylo pachateli 35 let, byl svobodný a žil ve společné domácnosti s družkou. Vyrůstal v úplné rodině, matka pracovala jako dělnice, otec jako stavební technik. Má o 12 let mladšího bratra. Z rodiny se na psychiatrii nikdo neléčil, všichni její členové jsou zdraví, nikdo nebyl trestán.

J.U. se narodil předčasně (v 7. měsíci), sedět, chodit a mluvit ale začal ve stejné době jako ostatní děti. První poruchy chování se u něj objevily v mladším školním věku. Na základní škole měl spíše průměrný prospěch (dvojky či trojky) a jedenkrát sníženou známku z chování (za útěk z domova). Často se pral, ale záškoláctví neguje. V partě vrstevníků vždy zastával spíše dominantní pozici (rozhodoval o tom, kam se půjde, co budou dělat). Po ukončení základní školy odešel na Střední průmyslovou školu, kterou nedokončil (přestal tam chodit poté, co v 17-ti letech po hádce definitivně odešel od rodičů) a téměř okamžitě se začal učit na zedníka, ani tuto školu nedokončil, ze stejného důvodu jako předchozí, a začal pracovat jako pomocný dělník. Před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody byl registrován na Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání.

Po odchodu z domova pobýval u kamarádů, později začal žít sám a v poslední době žil s partnerkou. Jeho dosud nejdelší vztah trval pět let. Má čtyři děti, na které platí výživné, každé s jinou matkou. Za svůj život měl přibližně 20 sexuálních partnerek.

Alkohol poprvé vyzkoušel asi v 16-ti letech, ale nikdy se neopíjel. Tabák začal kouřit v 15-ti letech a nyní vykouří asi 20 cigaret za den, více ale nikdy nekouřil. Drogu zneužil poprvé také v 15-ti letech, šlo o Alnagon, kodein a toluen. Od té doby již experimentoval s různými návykovými látkami (př. lysohlávky, Rohypnol,..) a abstinovat pouze ve VTOS. Pervitin zneužívá přibližně od 19-ti let až dosud, drogu si aplikuje intravenózně (před nástupem do vazby 2x denně). Drogu také začal sám připravovat. Pervitin připravoval (od doby, co byl propuštěn z vězení) údajně „pouze“ 1x až 2x za měsíc, a to vždy v lesním porostu, aby nebyl nikým rušen. Heroin zneužíval přibližně rok, střídavě samotný a v kombinaci s pervitinem. Stopy po vpiších jsou patrné na nohách a předloktích. Uvádí, že by se chtěl léčit, jelikož sám si pomoci nedokáže. Dodává, že když je ve VTOS dokáže abstinovat - neguje i pouhý náznak abstinence příznaků ve vazbě, ale mimo vězení „do toho zase hned spadne a jde do vězení“.

Podle posudku znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a psychologie J. U. netrpí poruchou vědomí ani vnímání, jeho intelektové schopnosti se nacházejí v pásmu širší normy, v rámci průměru. Paměťové funkce jsou rozvinuty úměrně funkcím intelektovým. Myšlení má průměrné tempo a symplexnější strukturu, žádné jeho poruchy přítomny nejsou. Slovní zásoba je přiměřená s občasným výskytem vulgarismů. Schopnost korekce a kritičnost je nízká. Jeho motivaci k léčbě znalec hodnotí jako pouze proklamativní, ve skutečnosti k léčbě motivován není. Sebevražedné myšlenky ani tendence se u něho nevyskytují. Emotivita je adekvátní situaci. Schopnost tlumení afektů je lehce snížena a také práh frustrační tolerance je nižší. Osobnost J. U. je nezdrženlivá, maladaptivní. Abstinenční příznaky se nevyskytly ani v naznačené podobě a nebyl konstatován syndrom závislosti na alkoholu ani na jiných návykových látkách. Na psychiatrii se také nikdy neléčil a neprodělal žádnou odvykací kúru. J. U. vypovídá, že se na drogách necítí závislý, přesto jde o osobu návykové látky zneužívající. Znalec však nenavrhuje ochranné léčení ani jiná opatření. Co se týče nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek, byly jeho schopnosti rozpoznat nebezpečnost svého jednání a toto jednání ovládat zcela zachovány.

Pachatel je pravidelným uživatelem OPL a v minulosti byl 10x soudně trestán. Poprvé byl trestán vojenským soudem ve svých 18-ti letech, za svévolné opuštění posádky, později ještě jednou za totéž. Další tresty se vztahovaly k výrobě a přechovávání drog či majetkové trestné činnosti.

Pachatel 2

V. V. (ročník 1967) byl v květnu 2002 odsouzen za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187a odst. 1 tr. zák., trestný čin vydírání dle § 235 odst. 1, 2 písm. c) tr. zák. a trestný čin nedovoleného ozbrojování dle § 185 odst. 2 písm. b) tr. zák. jichž se dopustil tím, že po předchozí dohodě se spolupachatelem za účelem získání většího množství pervitinu, jehož existenci v objektu zastavárny předpokládali, provedli fingovanou policejní prohlídku. Provozovatele zastavárny nutili k vydání drogy a pod slibem, že věc ohledně drog nebude dále policií šetřena ho přinutili k předání hotovosti ve výši 20.000.- Kč. Dále v průběhu r. 2001 si ve V., okres T. a jinde neoprávněně, bez příslušného zbrojního pasu, opatroval střelné zbraně, tyto prodával dalším osobám, případně je používal k páčání trestné činnosti. V bytě v okrese T., kde se zdržoval, přechovával na různých místech metamfetamin a prekursor efedrin. Za shora uvedené trestné činy byl odsouzen k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání tří roků do věznice s ostrahou. Zároveň mu byl podle § 55 odst. 1 písm. a) tr. zák. uložen trest propadnutí věci.

Před spácháním trestného činu byl V. V. bez pracovního poměru. Vyrůstal doma, je jedináček. Rodiče žijí, vycházejí spolu dobře. Otcí je 72 let, pracoval jako mistr, povahu má klidnou, alkohol nepije. Matce je 68 let, pracovala jako náměstkyně v RaJ, je zdravá. Rodina bydlela v bytě ve městě, od 18 let bydlel sám, rodiče se odstěhovali na chalupu. Vzpomínky na dětství má dobré, žádné problémy v rodině nebyly.

Jeho narození a vývoj v dětství probíhaly normálně. Nechodil do jeslí a do školky, na základní školu začal chodit v 6 letech. Učil se průměrně, čtyřku měl asi dvakrát z fyziky a z ruštiny. Oblíbené předměty neměl. Z chování měl jedničky, asi dvakrát třídní důtku. Rád chodil na ryby, lyžoval, bavily ho motorky. Kamarády měl, samotář nebyl. O prázdninách býval u babičky, s rodiči jezdil na dovolenou, na tábory nejezdil. Učil se tři a půl roku kuchařem, má výuční list. Dojížděl, žádné problémy v učení neměl. Žádné další vzdělání

nemá. Po vyučení pracoval asi jeden a půl roku jako číšník, přestalo ho to bavit. Asi půl roku byl zřízencem v náchodské nemocnici, kdy ho na 14 měsíců zavřeli za krádež. Pár měsíců po propuštění šel na vojnu, byl tam pět měsíců, pokusil se o demonstrativní sebevraždu, neboť se v té době ženil. Dostal rok odklad. Řidičský průkaz má od 17 let, měl ho zadržený v roce 1988, na pět let, za to, že předstíral psychickou chorobu. Řidičský průkaz neodevzdal, neměl s tím problémy, vážnější nehodu neměl. Pracoval s přestávkami, jako závozník, jezdil s lahůdkami. Byl zaměstnaný jen krátkodobě. Živnostenský list neměl, dlouhodobě v zahraničí nebyl, na Úřadu práce nebyl, pomáhal rodičům v penzionu, pracoval jako vyhazovač, vymáhal dluhy.

Poprvé se ženil ve 20 letech, manželství trvalo 2 roky, narodila se jim dcera, vídá ji. Návrh na rozvod podala manželka, výživné platí pravidelně. Po druhé se ženil ve 28 letech, manželství trvalo rok, děti spolu neměli, manželka ho udala, že ji nutil k prostituci, byl ve vazbě, ale stíhání bylo zastavené. Měl ještě další známost, skončila.

Nemocný vážněji nebyl. Prodělal úraz, měl nehodu na motorce, zlomil si klíční kost. Úraz hlavy neměl. V bezvědomí byl po sebevražedných pokusech, první měl v únoru 2000 ve vazbě, dal si velkou dávku pervitinu do žíly, dva dny byl na JIP na interně a potom ve vězeňské nemocnici v Brně, vrátil se na vazbu. Podruhé se pokusil o sebevraždu v září 2000, tři týdny po propuštění z vazby, dal si do žíly heroin, byl sedm hodin v komatu, odvezli ho na JIP do T., odešel odtamtud na revers. Na psychiatrii vyšetřen nebyl. Pro žádné záchvaty se neléčil.

Kouří asi od 23 let, 10 – 15 cigaret denně, nezkoušel přestat. Alkohol pije příležitostně, dříve pil víc, asi v r. 1997-98 pravidelně, býval v opilosti agresivní. Dříve hrál na automatech, nechal toho, když zjistil, že prohrál 30 tisíc za týden.

V roce 1999 byl 11 měsíců ve vazbě, pokusil se o sebevraždu, byl propuštěný na kauci. Pervitin do vazby jen zkoušel, měl ho asi čtyřikrát, potom se ve vazbě pokusil o sebevraždu pervitinem. Když ho v srpnu 2000 propustili, zjistil, že o všechno přišel, nikdo mu nepomohl, sehnal si heroin, píchl si velkou dávku, zachránili ho na JIP. Poté šel k rodičům, ti mu pomohli, jel do zahraničí vydělal peníze, koupil si auto, měl známost, bydlel u ní v bytě, nepil, nebyl agresivní. Nikam moc nechodil, dával si pervitin doma, do žíly asi jednou za 14 dní, nejvýše dvakrát týdně, s alkoholem ho nekombinoval, účinky byly příjemné, byl sexuálně výkonnější, partnerka byla spokojená. Potom si vzal nějaké Neuroly a šel spát. Tyto léky mu předepisoval obvodní lékař. Nikdy neměl „stíhu“ ani podobné pocity. Asi třikrát měl extázi, jednou mu po ní bylo špatně.

Znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, kteří o duševním stavu pachatele zpracovali znalecký posudek konstatovali, že: vyšetřovaný je správně orientovaný, na otázky odpovídá ochotně, přiléhavě, jeho projev je uvolněný, sebevědomý. Na levé paži má tetování. Stopy vpichů nebyly zjištěny. Emotivita je adekvátní, nálada neporušena, vyšší city chudě rozvinuty. Vnímání je bez poruch, myšlení koherentní, věcné. Aktuální výkonnost intelektových schopností je průměrná, poruchy paměti nebyl zjištěny. Osobnost je disharmonicky rozvinutá s dissociálními rysy. Vyšetřovaný je konzumentem více návykových látek, zejména alkoholu a pervitinu. Příznaky závislosti na některé návykové látce u něj znalci nezjistili.

Soudně trestaný byl 13x, ve výkonu trestu byl poprvé v 17 letech za krádež, v jeho kriminální kariéře převažuje trestná činnost majetkového charakteru.

IV.2.3. Pachatelé odsouzení pouze za drogovou trestnou činnost

Pachatel 1

P. P. (ročník 1966) byl odsouzen v lednu 2002 za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a odst. 1. tr. zák. jehož se dopustil tím, že v D. a okolí nejméně třem lidem bez oprávnění prodal psychotropní látku metamfetamin- pervitin v množství nejméně 120 dávek, kterou ve více případech v bytě svých známých sám vyráběl. Byl odsouzen k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 2 roky, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s dozorem.

Pachatel byl v době trestního řízení ve věku 38 let, rozvedený otec jedné dcery a nezaměstnaný. Jeho otec pracoval jako řezník, jedenkrát byl trestán za výtržnictví, je již dlouhou dobu po smrti. Povahově byl otec hodný a vzpomíná na něj v dobrém. Matka stále žije, ale je již ve starobním důchodu, dříve pracovala jako uklízečka. Rodiče se rozvedli v jeho osmi letech, vychovávala ho tak v podstatě matka se svým druhem. Má jednu starší sestru. Nevzpomíná si, že by se někdo z rodiny léčil na psychiatrii nebo měl problémy s alkoholem či drogami.

V dětství prodělal zánět mozkových blan a od 6-ti let má problémy s očima. V 9-ti letech byl přivezen na psychiatrickou ambulanci, a to po suicidálním pokusu, další návštěvy na psychiatrii však neabsolvoval.

Na základní škole patřil k průměrným žákům a s chováním nikdy žádné problémy neměl (mezi spolužáky byl oblíben, neměl problémy s autoritami, záškoláctví nepěstoval). Po ukončení základní školy se odešel učit na mechanika, školu absolvoval bez problémů, vyjma občasného záškoláctví. Po vyučení pracoval 11 let v chemických závodech, šlo vlastně o jeho jediné zaměstnání, jelikož po propuštění ze závodu již nikde nepracoval. Po určitou dobu byl veden v registru Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, kde však již evidován není. Je nemajetný, nepobírá ani sociální příspěvky. Je rozvedený a z manželství má jednu dceru, která mu byla svěřena do péče, bydlí s ní a se svou matkou. Při dotazu na zájmy udává, že žádné nemá.

S alkoholem problémy nikdy neměl. S konzumací piva začal v 15-ti letech, byl „párkrát“ opilý, pravidelně ale nepije. Ve stejné době začal zneužívat i Alnagon, který si po rozpuštění aplikoval intravenózně. Na učilišti začal s partou kamarádů experimentovat s pervitinem. Po tříleté pauze se zneužíváním této drogy začal znovu, údajně „fetoval nárazově“, přičemž si pervitin někdy i sám vyráběl. Popisuje, že po pervitinu dokázal nespát i 3 týdny a po jeho aplikaci zažil i halucinace. Pervitin zneužívá doposud a to již bez přestávek, dávka se odvíjí od situace – „kolik a jak kdy sežene“, údajně mu stačí dávka za 200,- Kč = 200 mg. Závislým se necítí a dobrovolně se léčit nechce, k otázce léčby dodává, že léčení se mu dostane nejspíše ve vězení, kde jsou drogy cenově nedostupné.

Z posudku znalce ve zdravotnictví odvětví psychiatrie a psychologie vyplývá, že : P. P. během vyšetření na dotazy odpovídal adekvátně a obsahově správně, spolupráce však vážla. Ve vnímání nejsou přítomny žádné šalebné vjemy ani halucinace, ty byly přítomny v minulosti pouze při intoxikacích pervitinem. Emotivita je vcelku stabilizovaná, suicidální myšlenky ani tendence dle znalce přítomny nejsou, vyšší city jsou u posuzovaného vyvinuty. Intelekt je orientačně v normě, osobnost integrovaná, rigidněji strukturalizovaná, bez dezintegrace vlivem nějakého psychotického procesu.

U P. P. bylo diagnostikováno zneužívání návykových látek se syndromem závislosti, psychopatická porucha osobnosti s rysy nezdrženlivosti a dissociality. Znalec nenavrhl žádnou formu ochranné léčby jelikož léčba u něj nemůže nijak ovlivnit zneužívání drog, které vlastně patří k jeho životnímu stylu a průběh a vývoj zneužívání drog má spíše vzestupný charakter. Sám nemá k léčbě žádnou motivaci. Efekt lze očekávat spíše od nápravně výchovných opatření. V době spáchání trestného činu však mohl obviněný rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost a stejně tak mohl své jednání ovládat.

Jedná se o uživatele OPL, u kterého byl diagnostikován syndrom závislosti na OPL. V jeho případě se jedná o pachatele pro tuto trestnou činnost již souzeného, jeho recidiva tak byla při posledním rozhodování soudu zvažována jako přitěžující okolnost (dle § 34 písm. j) tr. zák.).

Pachatelka 2

Pachatelka K. K. (ročník 1969) byla v prosinci 2003 odsouzena za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle §187a odst. 1 tr. zák. Obviněná K.K. je známá v okrese S. ale i v okrese K. V. jako dealerka pervitinu a v drogové komunitě se o ní ví, že též pervitin vyrábí. V březnu 2007 byla zatím naposledy odsouzena za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle §187 odst. 1 tr. zák. Za to jí soud uložil souhrnný trest odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců s podmíněným odkladem výkonu na zkušební dobu třiceti měsíců a k trestu odnětí svobody v trvání dvaceti dvou měsíců s podmíněným odkladem výkonu na zkušební dobu třiceti měsíců.

V době spáchání základního drogového deliktu byla pachatelka svobodná, bezdětná ve věku 34 let a bez zaměstnání. Rodiče se rozvedli v jejích třech letech, otec poté emigroval do Německa, kde se i oženil, matka zůstala v ČR a později se ještě dvakrát vdala a také dvakrát rozvedla, v současné době žije sama. K partnerům matky měla údajně vždy neutrální vztah. Má čtyři mladší nevlastní sourozence, konkrétně tři bratry ze strany matky a jednoho z otce, toho viděla pouze jedenkrát. Otce jezdila v dětství navštěvovat. Své dětství hodnotí jako hezké. Nikdo z rodiny se na psychiatrii neléčil, není závislý na alkoholu ani drogách, žádný člen rodiny se nepokusil o sebevraždu, ani nebyl trestán.

O vývoji v raném dětství jí není nic známo. Prospěch na základní škole měla průměrný, popisuje však problémy s chováním, konkrétně záškoláctví. Po ukončení základní školy se vyučila švadlenou, zde byl průběh studia bez problémů. Je nezaměstnaná a v řádném pracovním poměru ani nikdy nebyla (pracovala pouze brigádně), na Úřadu práce není evidována, přestala tam docházet.

Mezi zájmy a koníčky patří šití, vyšívání, pletení, vaření, háčkování. S přítelem, který je o dva roky mladší než ona žijí ve společném podnájmu. Přítel je zdravý, občasně zneužívá pervitin a pracuje jako řidič.

Tabák kouří, a to v množství 20 cigaret za den. Pervitin zneužívá asi 10 let, její denní dávka činí 0,3 g, přičemž nitrožilně si drogu aplikuje přibližně 4 roky. Infekce spojené s intravenózní aplikací drogy neudává. Jiné drogy nejuje. K-centrum navštěvuje, a to za účelem výměny jehel a injekčních stříkaček, na detoxifikaci nikdy nebyla. Alkohol dříve

požívala, ale teď již 10 let nepije (což je pro uživatele drog typické – pozn. znalce). Na záchytné stanici byla v minulosti (před 15-ti lety) 2x, a to pro výtržnosti pod vlivem alkoholu.

Znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie ve svém posudku uvádí: vědomí K.K. je plně lucidní, řeč je srozumitelná a slovní zásoba dobrá. Pachatelka dlouhodobě zneužívá drogu pervitin, dávku ale nezvyšuje a nejeví známky abstinenčního syndromu. Závislost na této droze se u ní tedy nerozvinula. Psychiatricky se nikdy neléčila, a to ani ambulantně, nikdy neabsolvovala odvykací léčbu a také se dosud nepokusila o sebevraždu. Pachatelka je pravidelnou uživatelku OPL, žijící s přítelem, který také občasně užívá pervitin.

V době trestného činu byla pod vlivem, své obvyklé denní dávky drogy, byla schopna rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání a byla schopna ho i ovládat. Opatřovací kriminality či kriminality pod vlivem OPL se v minulosti nedopustila, avšak co se týče nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů, jde u ní o třetí-trojnásobný TČ (recidiva jako přitěžující okolnost). V minulosti byla již 2x trestána, a to za výrobu a prodej drog, ve vězení však nebyla (pouze vazba).

Svou kriminální kariéru začala v roce 1990 ve věku 21 let, kdy byla odsouzena podle §247 odst. 2 tr. zák. (za krádež) k odnětí svobody podmíněně na dva měsíce. Ve zkušební době se osvědčila. Podle informací z rejstříku trestů byla poté odsouzena celkem 5x vždy za drogovou trestnou činnost, z toho pouze v roce 2003 za trestný čin dle § 187a tr. zák. v ostatních případech za trestný čin dle § 187 tr. zák. (naposledy v lednu 2008). Drogová kriminalita je tedy v jejím případě naprosto dominantní a její frekvence s věkem stoupá. Mezi prvním a dosud posledním odsouzením pachatelky uplynulo 17 let. Svou trestnou činnost páchala soustavně pouze v okrese Sokolov. Pachatelce byl ve čtyřech případech uložen podmíněný trest v rozpětí od 2 do 22 měsíců (z toho za základní sledovanou drogovou trestnou činnost činila výměra 3 měsíce podmíněně). V průběhu zkušební doby spáchala K.K. opět drogový delikt a byla za trestný čin dle §187 tr. zák. odsouzena k odnětí svobody nepodmíněně na dobu tří let do věznice s ostrahou.

Pachatel 3

P.V. (ročník 1963) byl v srpnu 2003 odsouzen za trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle §187a odst. 1 tr. zák. jehož se dopustil tím, že v průběhu roku 2002 v P. prodal jiné osobě psaníčko pervitinu. Poté v době od ledna 2006 do dubna 2006 prodal celkem 8 osobám pervitin. Byl odsouzen k trestu odnětí svobody nepodmíněně na dobu 2 let a 6 měsíců. Trest si odpykával ve věznici s ostrahou. V červenci 2004 byl podmíněně propuštěn a byla mu stanovena zkušební doba v délce 5 let.

P.V. byl odsouzen jako rozvedený, ve věku 40 let. Matka byla zdravotní sestra. Léčí se s astmatem, není alkoholička, nezneužívá léky ani drogy, na psychiatrii se neléčila. Nikdy nebyla soudně trestána. Otec pracoval jako vědecký pracovník v oboru elektroniky. Léčí se s cukrovkou, prodělal mozkovou příhodu a srdeční nedostatečnost, má kardiostimulátor. Objevila se u něj i epilepsie. Na psychiatrii se neléčil, nikdy nepil alkohol, nezneužíval léky ani drogy, nebyl soudně trestán. Sestra bere drogy, ale neléčila se. Byla i soudně trestaná.

Školní docházku zahájil v 6 letech. Učil se průměrně. Absolvoval SOU s maturitou, obor elektromechanik pro stroje a zařízení. Neměl snížené známky z chování. Maturitu si

dodělával po vojně. Za 3 roky poté nastoupil na obor sochařství VŠ UMPRUM. Po roce odešel, protože založil rodinu. Dříve hodně sportoval, zajímal se o umění a opravy aut. Má řidičský průkaz skupiny B. Pracoval 3 roky v ČKD polovodiče, dělal i práce jako je uklízení v televizi, a různé brigády. Oficiálně nebyl příliš zaměstnán, ale uměl si vždy vydělat peníze. Byl asi půl roku na Úřadu práce, ale byl vyřazen, protože tam zapomněl jít. V poslední době pracoval brigádně u známých v autoservisech. Problémy v zaměstnání neměl.

Je dvakrát rozvedený. Má dítě s partnerkou, se kterou nebyli manželé, je osvojeno, ani na něj neplatí. Nepodstoupil nikdy žádnou operaci, ani neprodělal vážnější infekční nebo pohlavní nemoci. Utrpěl otřes mozku asi před rokem, kdy byl zbit známým současné přítelkyně. Přerazil mu nos, ale operován nebyl. Nález na očím, kde byl ošetřován, byl v pořádku. Jiné bezvědomí neměl. Léčil se přechodně pro hypertenzi, asi 2 roky.

Alkohol nikdy nepil problémově, nepil soustavně, ani nadměrně. Při studiu na vysoké škole UMPRUM se seznámil s fotografem. Chodil k němu do ateliéru, studoval tam. Přibližně ve stejné době ochutnal marihuanu a pervitin, ochutnal také opiáty heroin a braun. Zaujal ho pervitin. Tehdy bral pervitin nejvíce. Bral až gram váženého pervitinu, píchal si jednou až 2x za den. Pak si uvědomil, že je závislý a snažil se s tím bojovat. Paranoidní stavy nikdy neměl. Výpadky paměti určitě měl. Žádné další drogy nebral pravidelně nebo dlouhodobě. S ničím jiným než s pervitinem neměl problémy. Je kuřák, snaží se kouřit málo, snižuje to na 20 – 30 cigaret.

Již jednou byl znalecky psychiatricky zkoumán. Při prvním propuštění z výkonu trestu si domluvil návštěvy v Sananimu, kam pak docházel. Je tam evidovaný.

V předmětném období bral drogy podle vlastního vyjádření pouze velmi zřídka, nebo výjimečně. Po zdravotní stránce se cítil být v pořádku, měl rok až rok a půl pauzu, byl ve Španělsku na dovolené, chodil do práce. Nechtěl se vyjadřovat k tomu zda v té době vyráběl, nebo prodával pervitin. Je ještě v podmínce z minulého trestu. Uvádí, že se mu snaží prokázat, že pokračoval ve výrobě drog hned po propuštění z výkonu trestu v srpnu 2004.

Znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, který pro účely trestního řízení vypracoval znalecký posudek uvedl: P.V. je beze stop po vpiších, ale má poškozený žilní systém na horních končetinách. Je správně orientován, kontakt navazoval a spolupracoval ochotně. Odpovídal adekvátně, pouze vyhýbavě o trestné činnosti. Myšlení logické bez paranoidity a bludů. Mírně zhoršená koncentrace pozornosti. Chování společenské, bez klinických projevů psychózy, bez psychických poruch vnímání, bez suicidálních tendencí. V důsledku jeho osobní nekázně, nerozvážnosti a povahové nezdrženlivosti se u P.V. projevují tendence ke zneužívání psychotropních návykových látek, především psychostimulační drogy pervitinu (uváděl také zkušenosti s heroinem, braunem a marihuanou). Znalec ve svém posudku uvedl, že u P.V. lze prokázat splnění následujících kritérií závislosti na pervitinu : silnou touhu (bažení) požívat pervitin, pokračování ve zneužívání navzdory průkazu škodlivých sociálních a zdravotních důsledků, zhoršenou schopnost kontrolovat chování spojené se zneužíváním pervitinu, zanedbávání jiných zájmů ve prospěch drogy. Splnění uvedených kritérií závislosti lze ilustrovat tím, že posuzovaný pokračuje ve zneužívání pervitinu přesto, že již byl v souvislosti se zneužíváním trestně stíhán a nitrožilním podáváním si poškodil povrchový žilní systém na horních končetinách. Zneužívání pervitinu se podílelo na jeho neschopnosti soustavného zaměstnání a pravděpodobně také na rozpadu předchozích partnerských vztahů posuzovaného. P. V. zná účinky pervitinu (a eventuelně dalších zneužívaných návykových látek) na svou osobu. Není

na žádné návykové látky tělesně závislý. Schopnost zdržet se požití pervitinu a ostatních návykových látek je proto pouze mírně tj. forenzně nepodstatně snížena, v důsledku povahové nezdrženlivosti. Posuzovaný je postižen trvalou a léčebně neovlivnitelnou vadou osobnosti (psychopatií), která se dle současné klasifikace nazývá Smíšená porucha osobnosti. Vada osobnosti trvala také v posuzované době. Neměla forenzně významný vliv na jeho jednání. Posuzovaný není postižen poruchou intelektu.

P. V. netrpí duševní poruchou chorobného charakteru. Duševní poruchou chorobného charakteru netrpěl ani v době, kdy se měl dopustit stíhané trestné činnosti. Znalec nezjistil, že by se posuzovaný dopustil eventuelního páchaní trestné činnosti z chorobné motivace. Pro případy stíhané trestné činnosti platí, že vada osobnosti posuzovaného a dlouhodobé zneužívání pervitinu (chorobná závislost) neměly, vzhledem k charakteru předmětné trestné činnosti, vliv na jeho rozpoznávací a ovládací schopnosti v předmětné době. Přes chorobnou závislost na pervitinu znalec nedoporučuje uložení ochranného protitoxikomanického léčení, protože by nemohlo být dosaženo účelu tohoto léčení. V případě motivace se může léčbě podrobit na základě dobrovolnosti.

P. V. byl poprvé trestně stíhán v roce 1996, už za výrobu drog. Byl podmíněně odsouzen na 2 roky se zkušební dobou na 5 let. Zároveň byl odsouzen k ochrannému léčení protitoxikomanickému formou ústavní. V pětileté podmínce se osvědčil. Drogy nebral, až se současnou přítelkyní byl v roce 2002 odsouzen za jejich výrobu na 30 měsíců nepodmíněně. Z výkonu trestu odnětí svobody byl v červenci 2004 podmíněně propuštěn a byla mu stanovena zkušební doba v trvání pěti let s dohledem. Ve výkonu trestu potíže s drogami neměl. Posledního trestného činu dle §187 tr. zák. se dopustil přesto, že byl ještě ve zkušební době. P.V. spáchal trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 odst. 1,2a tr. zák., a jako zvlášť nebezpečný recidivist dle § 41 tr. zák. a byl odsouzen podle § 187 odst. 2 tr. zák. za použití § 42odst. 1, 2 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání osmi roků nepodmíněně do věznice s ostrahou.

Kriminální kariéra pachatele je zcela zaměřena na drogovou trestnou činnost, s prvním odsouzením v roce 1996 a prozatím posledním v r. 2007 (v době získání informací z rejstříku trestů bylo pachateli 45 let a dosavadní kriminální kariéra trvala 12 let). Pachatel se dopouštěl trestné činnosti pouze na území hl. m. Prahy a odsouzen byl pouze 3x. Za první trestný čin dle § 187 tr. zák. byl odsouzen k odnětí svobody podmíněně s výměrou na 2 roky a zkušební dobou 5 let a trestu propadnutí věci. Zároveň mu bylo uloženo protitoxikomanické léčení ústavní formou.

IV.3. Shrnutí kasuistik

Uvedené kasuistiky mají pouze ilustrativní charakter. Shrneme-li informace týkající se drogové kriminality u obou skupin pachatelů, lze pouze naznačit, respektive nepřímým odvodit některé obecnější závěry :

- předem určenou typologii pachatelů drogové kriminality se podařilo naplnit. Výjimku tvoří pachatelé ze souboru § 187a s ukončenou kriminální kariérou, neboť vyžadované trestní spisy se nepodařilo získat;
- údaje z rodinné a osobní anamnézy pachatelů podporují tvrzení o variabilitě příčin sociálního selhání jednotlivce, ústícího do drogové delikvence;

- zjištěné poznatky z našeho vzorku spisů korespondují s údaji epidemiologických studií o druzích drog, nejvíce užívaných na české drogové scéně;
- shodně s poznatky získanými analýzou údajů v Rejstříku trestu lze konstatovat, že pachatelé drogové kriminality, nejde-li vysloveně o osoby, které se trestné činnosti dopustily jen výjimečně, páchají také často kriminalitu majetkovou;
- pokud je pachatel charakterizován jako „drogový recidivista“ (tj. osoba opakovaně páchající drogovou kriminalitu), jsou v jeho kriminální kariéře většinou zastoupeny obě formy sledované drogové delikvence tj. trestný čin dle § 187 tr. zák. a trestný čin dle § 187a tr. zák.;
- také kvalitativní údaje získané z prostudovaných trestních spisů o vybraných aspektech kriminální kariéry byly u pachatelů z obou zkoumaných souborů do značné míry podobné.

V. Závěr

Realizovaný výzkum měl samozřejmě svá nikoliv nepodstatná omezení. Analýza údajů z Rejstříku trestů, jež byla jeho hlavní částí, vycházela pouze z informací o pravomocných odsouzeních. Neobsahuje tedy údaje o všech trestných činech, spáchaných jednotlivými pachateli, neboť je třeba brát v úvahu problém latentní kriminality či trestných činů, u nichž se nepodaří zjistit pachatele. Tím spíše nelze z Rejstříku trestů získat informace např. o činech jinak trestných, kterých se pachatelé dopustili před dosažením věkové hranice trestní odpovědnosti.

Kriminální kariéru pachatelů z výzkumného vzorku nelze jednoznačně pokládat za ukončenou, neboť až na naprosté výjimky se v době získání informací z Rejstříku trestů jednalo o žijící osoby. Nicméně této komplikaci nebylo možno se vyhnout, pokud měli být do vzorku zařazeni také pachatelé trestného činu dle § 187a tr. zák., jež byl do trestního zákona zařazen s účinností od 1. ledna 1999.

Rejstřík trestů neobsahuje podrobnější kvalitativní údaje o pachatelích. V důsledku toho je z něj možno získat spíše určitý popis historie reakce systému trestní justice na trestné činy, spáchané jednotlivými pachateli, než kompletní obrázek jejich kriminální kariéry, jež by zahrnoval možná vysvětlení jejich delikventního chování. Z toho důvodu jsme se snažili získat doplňkové informace z trestních spisů. Ovšem ani trestní spisy pravidelně neobsahují podrobnější a věrohodné informace o životě a poměrech obviněného. Z hlediska studia kriminální kariéry pachatele jsou využitelným zdrojem kvalitativních informací o životě pachatele zpravidla tehdy, obsahují-li znalecký posudek, který zaznamenává i rodinnou a osobní anamnézu a zabývá se duševním stavem pachatele.

Přes uvedená omezení se podařilo shromáždit značné množství informací o kriminální kariéře pachatelů drogové kriminality, jež umožňuje některá zobecnění. Poznatky z analýzy údajů z Rejstříku trestů jsou shrnuty na konci příslušných kapitol.

Předmětem výzkumu byla kriminální kariéra pachatelů, kteří byli v letech 2002 či 2003 odsouzeni za některý ze dvou drogových trestných činů, upravených v § 187 a § 187a tr. zák. Oba soubory byly zkoumány zvlášť a bylo provedeno i jejich následné srovnání. ***Výsledky naznačují, že z hlediska průběhu a struktury kriminální kariéry nejsou mezi pachateli trestného činu dle § 187 tr. zák. a pachateli trestného činu dle § 187a tr. zák. zásadní rozdíly.*** Rozhodně nelze např. dovozovat, že by pachatelé ze „souboru § 187“ byli (opět z hlediska průběhu a struktury kriminální kariéry) nebezpečnější než pachatelé ze „souboru § 187a“, přestože jsou ustanovení § 187 a § 187a tr. zák. zaměřena na postih odlišných, typově rozdílně nebezpečných jednání, což ostatně vyjadřovaly i příslušné trestní sazby.

Poznatky z našeho výzkumu poskytují spíše oporu teorii, že páchaní jednotlivých drogových trestných činů, byť upravených odlišnými ustanoveními trestního zákona, je prostě součástí širšího společného jevu, kterým je neoprávněné nakládání s omamnými a psychotropními látkami. Přispívá k tomu i konstrukce příslušných skutkových podstat, kdy pod ustanovení § 187 tr. zák. spadala široká škála jednání od sdílení cigarety marihuany dvěma kamarády, přes výrobu pervitinu pro osobní potřebu „vaříče“, až po mezinárodní organizovaný obchod s drogami. Ustanovení § 187a tr. zák. fakticky nedopadalo na

přechovávání drogy „pro vlastní potřebu“ v pravém slova smyslu, ale na přechovávání drogy bez prokázání skutečnosti, že pro vlastní potřebu přechovávána nebyla. Nelze se tedy divit, že *v kriminální kariéře pachatelů drogové kriminality se lze často setkat s oběma trestnými činy.*

Tento závěr zároveň do značné míry vyvrací obavy spojené s rekriminalizací přechovávání drog „pro vlastní potřebu“, že bude ustanovení § 187a tr. zák. běžně využíváno ke kriminalizaci uživatelů, kteří by jinak do kontaktu se systémem trestní justice nepřišli.

VI. Resumé

Předkládaná studie „*Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*“ je součástí hlavního úkolu „Výzkum a analýza závažných forem trestné činnosti“, zařazeného do Střednědobého plánu výzkumné činnosti Institutu pro kriminologii a sociální prevenci na léta 2008 – 2010, schváleného ministrem spravedlnosti dne 7. 5. 2008, čj. 5/2008-OANA-SP/13. Do plánu byl zařazen na základě usnesení vlády ČR č. 64/2008 ke Koncepci boje s organizovaným zločinem.

Výzkum se zaměřil na osoby, o jejichž vině za příslušný drogový trestný čin bylo pravomocně rozhodnuto soudem, a které se tedy nacházejí v oficiálních statistikách vedených o pachatelích trestné činnosti. Výzkum zvláště zkoumal pachatele trestného činu dle § 187 trestního zákona č. 140/1961 Sb., (dále též „tr. zák.“), který byl jednoznačně nejfrekventovanějším drogovým trestným činem (v letech 2002 – 2007 za něj bylo odsouzeno 6768 osob) a zahrnoval především výrobu a distribuci OPL, včetně mezinárodního obchodu s drogami, a trestného činu dle § 187a tr. zák. (v letech 2002 – 2007 za něj bylo odsouzeno 675 osob), který zahrnoval přechovávání OPL v množství větším než malém bez prokázání úmyslu drogu poskytnout třetí osobě. Trestný čin dle § 188 tr. zák. (výroba a nakládání s předmětem určeným k výrobě drog) byl jako hlavní trestný čin mnohem méně častý a spíše byl páchan v souběhu s trestným činem dle § 187 tr. zák. Trestný čin šíření toxikomanie dle § 188a tr. zák. byl statisticky nejméně četným drogovým trestným činem a byl vůči ostatním dosti specifický (zahrnoval různé formy propagace užívání nejen OPL, ale všech návykových látek s výjimkou alkoholu). Proto se výzkum zaměřil na pachatele trestných činů dle § 187 a 187a tr. zák.

Předmětem výzkumu byli občané ČR, odsouzení v České republice v letech 2002 – 2003 za trestné činy nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 a § 187a tr. zák. Toto časové rozpětí bylo vytipováno v návaznosti na vývoj trestněprávní úpravy drogových trestných činů tak, aby bylo možno pokrýt přibližně stejné a dostatečně dlouhé období předcházející (od r. 1999, kdy nabyla účinnosti novela trestního zákona zavádějící trestný čin dle § 187a) i následné (k době získání informací z Rejstříku trestů).

Podíl cizích státních příslušníků mezi osobami, odsouzenými za drogovou kriminalitu v ČR, se v posledních několika letech pohyboval přibližně na úrovni 5 %. Přitom údaje, které lze k těmto pachatelům z oficiálních statistik a registrů zjistit (dosavadní kriminální kariéra, socio-ekonomické charakteristiky), bývají velmi kusé a neúplné, neboť se týkají dřívějšího života pachatele v cizině a tudíž se neobjevují v evidencích českých, ale zahraničních, k nimž orgány činné v trestním řízení zpravidla nemají přístup či je tento přístup složitý, a sami pachatelé nebývají ochotní poskytovat v tomto směru úplné a pravdivé informace. Proto se výzkum zaměřil na pachatele z řad českých občanů. Podrobnosti ke složení obou výzkumných souborů jsou uvedeny v příslušných kapitolách, shrnujících výsledky analýzy údajů z Rejstříku trestů. Ke každému z pachatelů jsme získali informace, jež se zaznamenávají do Rejstříku trestů, ve stavu ke dni 12. září 2008.

Hlavní přínos výzkumu spočívá ve shromáždění a podrobné analýze údajů o kriminální kariéře rozsáhlého vzorku pachatelů drogové kriminality, získaných zejména z Rejstříku trestů. Podobné poznatky v ČR chybí, neboť metody dosud využívané k získávání

informací o kriminální kariéře pachatelů se vzhledem ke své povaze týkají jen malého vzorku pachatelů (analýza trestních spisů), nebo poskytují jen základní a obecné informace (analýza údajů z policejních a justičních statistik).

Při výzkumu byly využity následující metody a techniky:

Studium a analýza specializované literatury a dalších odborných pramenů (výzkumných zpráv, výročních zpráv....) - pro získání aktuálního přehledu o dosaženém stavu poznání předmětu výzkumného šetření.

Analýza statistických údajů justičních orgánů o pachatelích drogové kriminality - k získání náhledu o vývoji registrované kriminality a počtu delikventů

Analýza údajů z Rejstříku trestů – jako stěžejní technika umožnila zmapovat dřívější i následnou kriminální kariéru pachatelů drogových deliktů, zaměřenou konkrétně na:

- data o českých pachatelích odsouzených za trestnou činnost dle § 187 tr. zák v letech 2002 a 2003 - z celkem 2373 osob byla náhodným výběrem ve spolupráci s Rejstříkem trestů získána data o 889 osobách,
- data o českých pachatelích odsouzených za trestnou činnost dle § 187a tr. zák v letech 2002 a 2003 – celý soubor, tj. kompletní vzorek 324 osob,

Získané údaje byly zpracovány pomocí statistického programu SPSS. Pokud se v textu upozorňuje na statisticky významné rozdíly, míní se tím rozdíly na hladině významnosti 95 % ($p < 0,05$). Údaje z Rejstříku trestů byly získány v anonymizované podobě a při jejich zpracování s nimi bylo zacházeno v souladu s právními předpisy, které se týkají ochrany osobních údajů.

Analýza vybraného vzorku trestních spisů – spisy byly vyžádány na základě údajů z Rejstříku trestů za rok 2002 a 2003 u vytipovaných osob ze vzorku tak, aby informace z Rejstříku trestů mohly být doplněny o údaje sociodemografického charakteru a další podrobnější informace.

Vedle metodologické problematiky je třeba vidět i určité *determinanty*, v kterých se zpracování uvedené problematiky pohybuje:

- mnohé zneužívání drog zůstává poměrně dlouho skryto před nejbližším sociálním okolím (rodinou, školou), ale i lékaři, stejně jako trestná činnost páchaná v souběhu s drogovou problematikou,
- nemáme k dispozici empirické údaje z výzkumů bezprostředně orientovaných na vztah mezi abúzem drog a kriminalitou,
- proto si zvláště výrazně u těchto výzkumů musíme uvědomit, že to, co někdy nazýváme data, poznatky, apod., nelze posuzovat izolovaně, ale vždy ve vztahu k určité sféře lidského chování, a k nárokům, které jsou kladeny na míru rozhodování,
- údaje z Rejstříku trestů vypovídají o pravomocných odsouzeních jednotlivých pachatelů. Neposkytují tedy obrázek o všech trestných činech, kterých se pachatel dopustil, ale pouze o těch, jež byly zjištěny a za které byl pravomocně odsouzen. To je třeba mít při interpretaci výsledků stále na paměti.

Definice pojmu droga má stejně jako mnohé další výrazy užívané odborníky i širokou veřejností různé varianty. V právní terminologii není přímo samotný pojem droga užíván. Legislativou jsou označeny látky, na něž se vztahují určitá omezující opatření stanovující zacházení s těmito látkami a způsoby a pravidla jejich kontroly. Mimetrestní závazky, které

pro Českou republiku vyplývají z ratifikace úmluv OSN, upravuje zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. V souvislosti s kriminalitou uvádí trestní zákon v obecné rovině dva základní pojmy - širší pojem návyková látka, a v souladu s definicí Světové zdravotnické organizace a mezinárodními dohodami v této oblasti stanoví pojem omamné a psychotropní látky. Substance, patřící mezi omamné a psychotropní látky, jsou stanoveny v přílohách č. 1 až 7 tohoto zákona. Seznamy těchto látek jsou závazné také z hlediska trestněprávní ochrany proti zneužívání drog. Zákon také stanoví, co se považuje za přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku, a prekursory, používané pro nezákonnou výrobu omamných nebo psychotropních látek. Nejrozšířenější droga naší společnosti – alkohol, je zařazen mezi návykové látky, kterými trestní zákon dále rozumí omamné a psychotropní látky a ostatní látky, které jsou způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

I když zneužívání drog přináší především závažné důsledky zdravotní, nelze pomíjet ani důsledky společenské. Nežádoucí účinky abúzu (zneužívání) drog jsou dané nejen jejich účinkem na jednotlivce, ale také tím, že se stávají determinujícím činitelem soužití jedince s ostatními členy společnosti. Ke změnám v chování abuzora dochází jak při intoxikaci, tak i v období, kdy abstínuje. Je velmi obtížné stanovit, nebo předvídat, které období je pro abuzora (uživatele drog), nebo jeho okolí nebezpečnější. Projevy intoxikace různými drogami jsou odlišné, jak vzhledem k chemickému působení užití látky, tak s ohledem na reakci určitého jedince ve specifické situaci. Uživatel drog se hůře podřizuje společenským a právním normám, snižují se jeho kontakty s běžnou společností, narůstá komunikativní blok ústící v určitý stereotyp až sociální izolaci. Jako jedinec se změnami v duševní činnosti je však součástí stále stejných společenských struktur, které ovšem s takto změněným jedincem nepočítají. Výsledkem dlouhodobého abúzu drog je proto nejen selhávající funkce jedince ve společnosti, ale i neúčinnost běžných společenských mechanismů působících na tohoto člověka. *Sociální nebezpečí abúzu drog spočívá v tom, že bezprostřední příčinný vztah mezi podnětem a následkem (rozvratem společenských vazeb) není zřejmé a projevuje se až kumulací změn v delší časové perspektivě.*

S přihlédnutím k uvedeným poznatkům lze drogu z kriminologického hlediska vymezit jako látku:

- její aplikace má ovlivnit psychický stav jedince a je zneužívána bez ohledu na možnost způsobení zdravotních komplikací. Její užívání může způsobit návyk až závislost (psychickou, fyzickou či obojí),
- její soustavné požívání determinuje soužití jedince se společností a je v rozporu se společensky přijatými konvencemi a ustáleným žebříčkem hodnot,
- její abúzus působí poruchy sociálních vztahů v mikro, mezo i makrostrukturální rovině a stupeň dezintegrace sociálních vztahů se projevuje ve formě:
 - d) prosté – školní či pracovní poruchy, ztráta pocitu sounáležitosti se svými nejbližšími,
 - e) asociální – společensky závadné jednání, které ještě není postižitelné ve smyslu trestního zákona,
 - f) antisociální – trestná činnost.

Drogová kriminalita byla v ČR do konce roku 2009 postihována podle čtyř ustanovení trestního zákona č. 140/1961 Sb., a sice jako trestné činy nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187, § 187a a § 188 tr. zák., a jako trestný čin šíření toxikomanie podle § 188a tr. zák. Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. s účinností od 1. ledna 2010 přinesl úpravu novou, která sice do určité míry vychází z dosavadních skutkových podstat drogových trestných činů, nicméně obsahuje též významné změny. Náš

výzkum se zabývá kriminální kariérou pachatelů, odsouzených pravomocně za trestné činy dle § 187 a § 187a tr. zák. v letech 2002 a 2003, přičemž údaje o jejich kriminální kariéře byly získány k září 2008. Z toho důvodu jsme pro naše účely ponechali novou právní úpravu stranou, neboť zkoumaná část kriminální kariéry námi vybraných pachatelů se odehrávala za účinnosti trestního zákona č. 140/1961 Sb.

Drogové trestné činy představují dlouhodobě cca 1 % všech u nás policií registrovaných trestných činů. Podíl osob, odsouzených v ČR za drogovou kriminalitu, na celkovém počtu odsouzených osob, činil posledních osm let cca 2 % a v letech předešlých byl ještě nižší. Přesto nelze problematiku drogové kriminality bagatelizovat. Charakteristickým rysem drogové kriminality, jako kriminality tzv. „bez oběti“, je vysoká latence. Lze předpokládat, že drogové trestné činy evidované v oficiálních statistikách jsou pouze malou částí skutečně páchané drogové kriminality. Kromě toho samotné drogové trestné činy podle § 187, § 187a, § 188 a § 188a tr. zák. představují jen malou část kriminálních aktivit, souvisejících se základním problémem, kterým je užívání nelegálních drog. V této souvislosti je třeba vzít v úvahu nikoliv zanedbatelné množství trestných činů páchaných pod vlivem OPL (násilná, mravnostní, majetková kriminalita) a především kriminalitu opatřovací. A konečně je drogová kriminalita pouze jedním z řady vzájemně souvisejících sociálně patologických jevů, provázejících užívání nelegálních drog (organizovaný zločin, záškoláctví, domácí násilí, prostituce, šíření viru HIV a žloutenky atd.). V těchto souvislostech nelze ani relativně nízký počet evidovaných případů drogových trestných činů podceňovat.

Celosvětově patří ilegální obchod s OPL mezi nejvýnosnější formy nezákonné činnosti. Vzhledem ke značným ziskům, které z distribuce drog plynou, na sebe tato činnost nabaluje také jiné formy kriminality, ať už jako průvodní jev (násilná kriminalita, praní peněz...), či jako výsledek použití takto kumulovaných prostředků (korupce, obchod se zbraněmi...), přičemž se tyto jevy vzájemně prolínají. Objevují se nové skupiny pachatelů drogové kriminality, a tito pachatelé zároveň používají nové prostředky a nové metody. Drogová kriminalita, zejména nedovolený obchod s OPL, patří mezi nejzávažnější a nejrozšířenější trestnou činnost i v rámci organizovaného zločinu vůbec.

Koncept kriminální kariéry se používá pro popis začátku, pokračování a konce kriminálních aktivit recidivujícího pachatele. Zdůrazňuje se potřeba zkoumat problémy související s tím, proč a kdy osoby začínají s pácháním trestné činnosti, proč a jak pokračují v páchání trestné činnosti, proč a jestli vůbec se páchání trestné činnosti stává častějším nebo závažnějším či specializovaným, jakož i proč a kdy osoby s pácháním trestné činnosti skončí. V pojetí kriminální kariéry mají své místo i důležité události v životě jedince a jejich efekty, které se mohou objevit mezi počátkem a konečnými fázemi kriminální kariéry a případně porušit její progres (např. výkon trestu, manželství, stárnutí pachatele apod.). Pojem kriminální kariéry obsahuje aspekty vývoje individuální trestné činnosti, tedy předpokládá začátek, trvání a příp. konec páchání trestné činnosti, zaměřuje se na změny kriminální aktivity jedince v čase, což následně umožňuje agregovat tyto údaje pro skupiny pachatelů. Výzkum kriminálních kariér se dotýká nejen trestné činnosti jednotlivců, ale i skupin, jako jsou rodiny, gangy, komunity.

Existence vztahu mezi užíváním drog a pácháním trestné činnosti je v odborné literatuře poměrně bohatě popsána. Charakter tohoto vztahu však již zdaleka tak zřejmý není. Přinejmenším nelze na základě dostupných poznatků jednoznačně konstatovat, že by užívání drog přímo vedlo k páchání trestné činnosti. Kauzalita mezi uvedenými jevy nebyla prokázána. Jejich korelace spíše vyplývá ze skutečnosti, že oba souvisejí s podobnými

faktory, mezi které patří např. sociálně ekonomická deprivace. Rizikové faktory mohou být buď indikátory (symptomy) protispolečenského chování či jeho možnými příčinami. To jest, určité druhy chování mohou buď odrážet protispolečenskou tendenci, nebo být její příčinou, anebo obojí. Drogy v tomto smyslu mohou symbolizovat životní styl (a tedy být indikativní), nebo může užívání drog vyvolat protispolečenské chování pod jejich vlivem (a tedy být kauzativní). Kriminální aktivita a užívání drog se tedy mohou navzájem posilovat v tom smyslu, že osoby z deviantního kriminálního prostředí jsou více ohroženy vznikem problémů s drogami a osoby s problémy s drogami jsou naopak vystaveny vyššímu riziku zapojení do trestné činnosti.

Výzkumy v oblasti trestné činnosti související s drogami samotnou drogovou kriminalitu v užším smyslu často přehlížejí. Důvodem je skutečnost, že vazba mezi drogami a kriminalitou má v tomto případě odlišnou povahu – souvislost mezi užíváním drog a trestnou činností zde vyplývá spíše ze zákona než ze vzájemného vlivu těchto jevů.

Předmětem prezentovaného výzkumu byla kriminální kariéra pachatelů, kteří byli v letech 2002 či 2003 odsouzeni za některý ze dvou drogových trestných činů, upravených v § 187 a § 187a tr. zák. Oba soubory byly zkoumány zvlášť a bylo provedeno i jejich následné srovnání. Celkem jsme získali anonymizované údaje z Rejstříku trestů k 1213 pachatelům drogové kriminality. Z toho zkoumaný vzorek 889 osob, odsouzených v letech 2002 a 2003 za trestný čin dle § 187 tr. zák., získaný náhodným výběrem, tvořil více než třetinu celého souboru těchto pachatelů. Kompletní soubor všech pachatelů, občanů ČR, odsouzených v letech 2002 a 2003 za trestný čin dle §187a tr. zák., zastupovaly 324 osoby.

Z výsledků analýzy záznamů v Rejstříku trestů u vzorku celkem 889 pachatelů, kteří byli v letech 2002 a 2003 odsouzeni za trestný čin dle § 187 tr. zák., lze učinit následující shrnutí:

- Zhruba 28 % pachatelů bylo poprvé odsouzeno mezi 15. a 17. rokem věku, 63 % do 20. roku věku.
- Mezi muži byl významně vyšší podíl těch, kteří byli poprvé odsouzeni mezi 15. až 17. rokem věku, mezi ženami těch, které byly poprvé odsouzeny mezi 21. a 40. rokem věku.
- Celkem 68 % pachatelů nebylo v kariéře ani jednou odsouzeno jako mladiství; významně více takových pachatelů bylo mezi ženami.
- U třetiny pachatelů představovalo tzv. základní odsouzení, tj. odsouzení v roce 2002 či 2003 za trestný čin dle § 187 tr. zák., jediné (dosud) odsouzení v jejich kriminální kariéře; naopak 44 % pachatelů lze označit za vícenásobné recidivisty (4 a více odsouzení);
- Mezi osobami, odsouzenými v kriminální kariéře pouze jednou, bylo signifikantně více žen.
- Za majetkovou trestnou činnost bylo v průběhu kriminální kariéry alespoň jednou odsouzeno 56 % pachatelů (signifikantně více mužů), za násilnou trestnou činnost 22 % pachatelů (signifikantně více mužů), a za mravnostní kriminalitu 3 % pachatelů.
- Celkem 9 pachatelů bylo odsouzeno jako zvlášť nebezpeční recidivisté.
- Mezi tresty uloženými jednotlivým pachatelům v průběhu celé dosavadní kriminální kariéry měl největší podíl podmíněný trest odnětí svobody, který byl alespoň jednou uložen 84 % pachatelů, následoval nepodmíněný trest odnětí svobody (47 %) a trest obecně prospěšných prací (33 %).
- Zkušenost s pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody mělo 47 % pachatelů, z toho u 43 % se jednalo o zkušenost jedinou a u 83 % o nejméně tři takové zkušenosti.

- Ochranné léčení bylo alespoň jednou uloženo přibližně 10 % pachatelů.
- Zhruba 3/4 pachatelů byly za drogovou trestnou činnost odsouzeny jen jednou, naopak více než třikrát za ni byla odsouzena jen 3 % pachatelů; nelze tedy hovořit o rozšířeném typu mnohonásobného speciálního recidivisty, přinejmenším ve smyslu tzv. recidivy soudní, spočívající v opakovaném odsouzení.
- Necelá třetina pachatelů byla ve své kriminální kariéře odsouzena pouze za drogovou trestnou činnost, z toho 91 % pouze jednou.
- Mezi osobami, odsouzenými výlučně za drogovou trestnou činnost, byl významně vyšší podíl žen.
- U pachatelů, v jejichž kriminální kariéře se vyskytovala pouze drogová kriminalita, byl signifikantně vyšší podíl těch, kteří byli poprvé odsouzeni ve věku 21 až 30 let; naproti tomu pachatelé, kteří se dopouštěli i jiných druhů trestné činnosti, byli ve významně vyšší míře poprvé odsuzováni již mezi 15. a 17. rokem věku.
- Pro 20 % pachatelů bylo odsouzení za drogový trestný čin prvním odsouzením v následně pokračující kriminální kariéře.
- Zhruba polovina pachatelů byla za drogovou trestnou činnost poprvé odsouzena mezi 21. a 30. rokem věku; dosti vysoký je i podíl pachatelů, kteří byli za drogovou trestnou činnost poprvé odsouzeni v raném věku – 34 % do 20 let (nicméně se jedná o výrazně nižší podíl než v případě věku prvního odsouzení vůbec, kdy do 20. roku věku bylo poprvé odsouzeno plných 63 % pachatelů).

Z výsledků analýzy záznamů v Rejstříku trestů u kompletního vzorku pachatelů, kteří byli v letech 2002 a 2003 odsouzeni za trestný čin dle § 187a tr. zák., lze učinit následující shrnutí:

- Téměř polovina pachatelů ze vzorku zahájila svou trestnou činnost do 20 let věku a 94 % všech pachatelů zahájilo svou kriminální kariéru do svých 30 let. Plná pětina pachatelů byla poprvé odsouzena ve věku mladistvých.
- Skoro tři čtvrtiny pachatelů byly za drogovou trestnou činnost odsouzeny pouze jednou. Podíl pachatelů, v jejichž dosavadní kriminální kariéře se vyskytoval vyšší počet odsouzení za drogovou kriminalitu (5 – 10 x) nedosahoval celkem ani 5 %.
- Pachatelé, kteří byli odsouzeni také za jinou než jen drogovou kriminalitu, měli statisticky významně delší kriminální kariéru - výrazně převažovali ve skupině pachatelů, jejichž doba mezi prvním a dosud posledním odsouzením byla delší než 5 let.
- V kriminální kariéře 103 (32 %) pachatelů se odsouzení za jinou než drogovou trestnou činnost nevyskytovalo. U téměř poloviny pachatelů (47 %), kteří byli odsouzeni i za jinou než drogovou trestnou činnost, byl nejčastějším nedrogovým trestným činem trestný čin krádeže. Trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 171 tr. zák. byl nejčastějším nedrogovým trestným činem u 7 % pachatelů, a trestný čin ublížení na zdraví dle § 221 tr. zák. u 4 % pachatelů.
- Statisticky významný rozdíl byl oproti ostatním pachatelům ze vzorku zjištěn u pachatelů, kteří byli v rámci základního odsouzení odsouzeni jako mladiství. Tito pachatelé se v průběhu své dosavadní kriminální kariéry významně častěji dopouštěli také jiné než drogové trestné činnosti.
- Nejčastějším trestem v kriminální kariéře více než poloviny pachatelů byl podmíněný trest odnětí svobody. Čtvrtina pachatelů byla nejčastěji odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Dalším trestem, který byl pro významnější podíl pachatelů (12 %) nejčastěji ukládaným trestem, je trest obecně prospěšných prací.

- Přibližně 30 % pachatelů ze vzorku bylo ke dni získání informací odsouzeno ve své kriminální kariéře pouze jednou. Více než polovina pachatelů (55 %) byla odsouzena nejvýše třikrát. Recidivisté s počtem od 4 do 10 odsouzení tvořili 34 % pachatelů.
- Téměř polovina zkoumaných pachatelů byla poprvé odsouzena do 20 let věku a 94 % pachatelů do 30 let věku. Plná pětina pachatelů byla poprvé odsouzena ve věku mladistvých (15 – 17 let). Více než polovina pachatelů byla naposledy odsouzena mezi 21 – 30 lety a další čtvrtina odsouzených ukončila (dosud) svou kriminální kariéru mezi 31 a 40 lety.
- Pouze u 5 % pachatelů uplynula od posledního odsouzení či propuštění z výkonu trestu odnětí svobody doba delší než 5 let. Naopak poměrně značná část pachatelů (cca 20 %) v trestné činnosti pokračovala až do konce sledovaného období (tj. doba od posledního odsouzení či propuštění z výkonu trestu odnětí svobody činila maximálně 2 roky).

V rámci zpracování výsledků analýzy údajů z Rejstříku trestů jsme provedli též srovnání obou výzkumných souborů (označených podle toho, za který ze sledovaných drogových trestných činů byli pachatelé odsouzeni v rámci základního odsouzení, jako „soubor § 187“ a „soubor § 187a“) z hlediska některých aspektů kriminální kariéry. Při srovnání obou výzkumných souborů nebyly mezi nimi zjištěny rozdíly, které by opravňovaly k tvrzení, že tyto dvě skupiny pachatelů se z hlediska průběhu a struktury kriminální kariéry zásadně liší. Některé statisticky významné rozdíly nicméně zjištěny byly.

- V souboru § 187a byli signifikantně více zastoupeni pachatelé, kteří nebyli v průběhu své dosavadní kriminální kariéry ani jednou odsouzeni jako mladiství (79 %, oproti 68% zastoupení ve druhém souboru).
- Mezi pachatelé ze souboru § 187 bylo významně více těch, kteří byli poprvé odsouzeni za drogovou trestnou činnost v nízkém věku, tj. ve věkové kategorii 15 – 17 let (11 %, oproti 4% zastoupení v souboru § 187a), či 18 – 20 let (23 %, oproti 16% podílu v souboru § 187a).
- Pokud jde o věk v době prvního odsouzení vůbec, významně více pachatelů, odsouzených poprvé v nízkém věku, se opět vyskytovalo v souboru § 187. Věková kategorie 15 – 17 let zde byla zastoupena 28 % (oproti 20 % v souboru § 187a) a věková kategorie 18 – 20 let se podílela 35 % (oproti 28 % v souboru § 187a). V souboru § 187a bylo nicméně signifikantně více pachatelů, kteří byli poprvé odsouzeni ve věku 21 – 30 let (45 %, oproti 33 % v souboru § 187).
- V souboru § 187 bylo signifikantně více pachatelů, u kterých od posledního odsouzení či propuštění z výkonu trestu odnětí svobody do dne získání informací z Rejstříku trestů uplynula již dlouhá doba, a sice přes 5 do 6 let, resp. přes 6 do 7 let.
- Zajímavý je poznatek, že v souboru § 187a bylo signifikantně více pachatelů, kteří měli vícenásobnou zkušenost s pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody. V tomto souboru bylo 9 % pachatelů ve výkonu trestu odnětí svobody 6x – 10x, zatímco v souboru § 187 měla stejně četnou zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody jen 2 % pachatelů.

Rejstřík trestů neobsahuje podrobnější kvalitativní údaje o pachatelích. V důsledku toho je z něj možno získat spíše určitý popis historie reakce systému trestní justice na trestné činy, spáchané jednotlivými pachatelé, než kompletní obrázek jejich kriminální kariéry, jenž by zahrnoval možná vysvětlení jejich delikventního chování. Z toho důvodu jsme se snažili získat doplňkové informace z trestních spisů. Ovšem ani trestní spisy pravidelně neobsahují podrobnější a věrohodné informace o životě a poměrech obviněného. Z hlediska studia kriminální kariéry pachatele jsou využitelným zdrojem kvalitativních informací o životě

pachatele zpravidla tehdy, obsahují-li znalecký posudek, který zaznamenává i rodinnou a osobní anamnézu a zabývá se duševním stavem pachatele.

Celkem jsme měli možnost prozkoumat 45 trestních spisů k 31 pachatelům, a to 26 spisů k 17 pachatelům ze souboru § 187 a 19 spisů ke 14 pachatelům ze souboru § 187a. Podrobnější informace o pachatelích ve formě znaleckých posudků obsahovaly spisy, týkající se 8 pachatelů ze souboru § 187 tr. zák., a taktéž 8 pachatelů ze souboru § 187a.

Vzhledem k malým četnostem analyzovaných informací lze některé obecnější závěry spíše naznačit - jak je uvedeno za příslušnou kapitolou. S vědomím tohoto značného omezení lze shodně s poznatky získanými analýzou údajů v Rejstříku trestu konstatovat, že pachatelé drogové kriminality, nejde-li vysloveně o osoby, které se trestné činnosti dopustily jen výjimečně, páchají také často kriminalitu majetkovou. A pokud je pachatel charakterizován jako „drogový recidivista“ (tj. osoba opakovaně páchající drogovou kriminalitu), jsou v jeho kriminální kariéře většinou zastoupeny obě formy sledované drogové delikvence tj. trestný čin dle § 187 tr. zák. a trestný čin dle § 187a tr. zák..

Prezentované výsledky naznačují, že z hlediska průběhu a struktury kriminální kariéry nejsou mezi pachateli trestného činu dle § 187 tr. zák. a pachateli trestného činu dle § 187a tr. zák. zásadní rozdíly. Rozhodně nelze např. dovozovat, že by pachatelé ze souboru § 187 byli (opět z hlediska průběhu a struktury kriminální kariéry) nebezpečnější než pachatelé ze souboru § 187a, přestože jsou ustanovení § 187 a § 187a tr. zák. zaměřena na postih odlišných, typově rozdílně nebezpečných jednání, což ostatně vyjadřovaly i příslušné trestní sazby.

Poznatky z našeho výzkumu poskytují spíše oporu teorii, že páchaní jednotlivých drogových trestných činů, byť upravených odlišnými ustanoveními trestního zákona, je prostě součástí širšího společného jevu, kterým je neoprávněné nakládání s omamnými a psychotropními látkami. Nelze se tedy divit, že v kriminální kariéře pachatelů drogové kriminality se lze často setkat s oběma trestnými činy.

Tento závěr zároveň do značné míry vyvrací obavy spojené s rekriminalizací přechovávání drog „pro vlastní potřebu“, že bude ustanovení § 187a tr. zák. běžně využíváno ke kriminalizaci uživatelů, kteří by jinak do kontaktu se systémem trestní justice nepřišli.

VII. Summary

Trávníčková, Ivana - Zeman, Petr: The Criminal Career of Drug Offenders

The submitted study "*The Criminal Career of Drug Offenders*" forms a part of the main task, Research and Analysis of Serious Forms of Crime, included in the Medium-term Plan of Research Activity of the Institute of Criminology and Social Prevention for the Years 2008 – 2010, approved by the Minister of Justice on 07 May 2008. It was incorporated into the plan on the basis of Government Decree no. 64/2008 on the Conception of the Fight Against Organized Crime.

The research aimed at persons convicted by a court for committing the selected drug-related offences, and thus whose records are found in official statistics held on convicted criminals. The research concentrated separately on perpetrators of an offence pursuant to Sec 187 of the Criminal Code, which was undoubtedly the most frequented drug-related offence (6,768 persons were convicted in 2002-2007) and included mainly production and distribution of narcotic and psychotropic substances ("NPS"), including international drug trafficking, and an offence pursuant to Sec 187(a) Criminal Code (675 persons were convicted in 2003-2007), which included possession of NPS in a quantity larger than small without a proven intention to provide the drug to a third person. An offence pursuant to Sec 188 of the Criminal Code (manufacture and handling material used for manufacture of drugs) was as a main offence much less frequent and rather was committed in concurrence with an offence pursuant to Sec 187 of the Criminal Code. The offence of propagation of drug use pursuant to Sec 188(a) of the Criminal Code was statistically the least frequent drug-related offence, and was highly specific as opposed to the others (included various forms of proliferation of using not just narcotic and psychotropic substances, but all addictive substances except for alcohol). Therefore the research aimed at the perpetrators of offences pursuant to Sec 187 and 187(a) of the Criminal Code.

The subject of research were the Czech citizens who were convicted in the Czech Republic in 2002-2003 for the offence of unauthorized manufacture and possession of narcotic and psychotropic substances and poisons pursuant to Sec 187 and Sec 187(a) of the Criminal Code. This time span was chosen in relation to the development of legislation concerning drug-related offences so as to be able to cover roughly the same and sufficiently lengthy period both before (from 1999, when amendment of the Criminal Code introducing the offence pursuant to Sec 187(a) took effect), and after (to the time of gaining information from the Penal Register).

The proportion of foreign citizens amongst persons convicted of a drug-related crime in the CR has been fluctuating around 5 % for the past few years. At the same time, data that can be gathered regarding these offenders from official statistics and registers (criminal career to date, socioeconomic characteristics), is usually very fragmented and incomplete, because it concerns the previous life of the offender abroad, thus they do not appear in Czech records but in foreign ones, to which the authorities involved in criminal proceedings do not have access, or such access is complicated, and the offenders do not tend to be willing to provide complete and truthful information in this respect. Therefore research has focused on offenders from the ranks of Czech citizens. Details on the composition of both research groups are listed in the

applicable chapters, summarizing the results of the analysis of data from the Penal Register. We received information on the offenders, which is filed in the Penal Register, to September 12, 2008.

The main benefit of the research should be found in the assembly and detailed analysis of the data on the criminal career of a wide sample of offenders of drug-related crime, gained mainly from the Penal Register. There are no similar findings in the CR because the methods used up till now for attaining information on the criminal career of offenders concern just a small sample of offenders (analysis of court files), or provide just basic and general information (analysis of data from police and judicial statistics).

During research, the following methods and techniques were applied:

Study and analysis of specialized literature and other specialized resources (research reports, annual reports...) - for attaining a current overview on the attained status of knowledge of the subject of research examination.

Analysis of statistical data of judicial bodies on offenders of drug-related crime – for attaining an overview of the development of registered crime and the number of offenders

Analysis of data from the Penal Register – as the key technique, it enabled mapping of previous and consequent criminal career of perpetrators of drug-related offences, aimed specifically at:

- Data on Czech offenders convicted of an offence pursuant to Sec 187 of the Criminal Code in the years 2002 and 2003 – from a total of 2,373 persons, data on 889 persons was gained by random sampling in cooperation with the Penal Register,
- Data on Czech offenders convicted of an offence pursuant to Sec 187(a) of the Criminal Code in the years 2002 and 2003 – entire group, i.e. complete sample of 324 persons,

The data attained was elaborated with the help of the statistics program SPSS. If the text points to statistically important differences, it means the differences at a significance level of 95 % ($p < 0.05$). Data from the Penal Register was obtained in an anonymized form, and while elaborating such data it was handled in accordance with legal regulations concerning protection of personal data.

Analysis of selected sample of court files – files were requested on the basis of data from the Penal Register for the years 2002 and 2003 for selected persons from a sample, so that the information from the Penal Register could be augmented with data of a socio-demographic character and other more detailed information.

Aside from the methodological issue, it is necessary to also see certain *determinants, in which elaboration of the stated problematic moves:*

- frequent drug abuse remains hidden for a relatively long time from the closest social circle (family, school), but also from physicians, the same as a crime perpetrated in conjunction with a drug problem,
- we do not have available empirical data from research directly focused on the relationship between drug abuse and crime,
- therefore we must especially keep in mind that what we sometimes call data, experiences, etc., cannot be judged in isolated fashion, but always in relation to a certain sphere of human behavior and to demands placed on the level of decision-making,

- data from the Penal Register expresses the final convictions of individual offenders. It thus does not provide a picture of all crimes that the offender has committed, but only those that were ascertained and for which he was convicted. One must constantly keep this in mind when interpreting the results.

The definition of the term drug has, like many other terms, different variations used by experts and the general public. In legal terminology, the actual term drug itself is not used directly. Legislation lists substances to which certain limiting measures apply that regulate the handling of these substances and the methods and rules of their control. An Addictive Substances Act no. 167/1988 Coll reflects non-criminal obligations that arise for the Czech Republic in consequence of ratifying UN Drug Conventions. In relation to crime, the Criminal Code introduces on the general level two basic terms - the wider term addictive substance, and in accordance with the definition of the World Health Organization and international agreements in this area, it establishes the term narcotic and psychotropic substances. Substances found amongst narcotic and psychotropic substances are established in appendices no. 1 through 7 of the Addictive Substances Act. Lists of these substances are also binding from the aspect of criminal law protection against drug abuse. The law also establishes what is considered to be preparations containing a narcotic or psychotropic substance and precursors used for illegal manufacture of narcotic or psychotropic substances. The most widespread drug in our society – alcohol, is categorized as an addictive substance, by which the Criminal Code further understands narcotic and psychotropic substances and other substances, which are prone to negatively influence the psyche of a person or his/her control or cognitive capabilities or social behavior.

Although drug abuse mainly brings serious health consequences, it is not possible either to dismiss its social consequences. The undesirable effects of drug abuse are given not only by their effect on an individual, but also by the fact that they become the determining factor in coexistence of the individual with other members of society. Changes in the abuser's behavior occur both during intoxication and when he is abstaining. It is very difficult to establish or predict which period is the most dangerous for the abuser (drug user) or his surroundings. The expressions of intoxication vary between drugs, both in regards to the chemical affects of the used substance, and to the reaction of a certain individual in a specific situation. The drug user is less apt to subordinate to social and legal norms, his contacts with ordinary society are diminished, and a communicative block grows leading to a certain stereotype all the way to social isolation. But as an individual with changes in mental activity, he is still a part of the same social structures, which of course are not expecting such a changed individual. The result of this long-term drug abuse is therefore not only the failing functions of the individual in society, but also the ineffectiveness of normal social mechanisms affecting this individual. *The social danger of drug abuse is found in the fact that the immediate causal relationship between the stimulus and effect (disruption of social relationships) is not clear and only appears by an accumulation of changes over a longer time period.*

With regard to the stated findings, *it is possible to define a drug from a criminological aspect* as a substance:

- whose application should influence the psychological condition of the individual and is abused without regard to the possibility of causing health complications. Its use may cause a habit leading to dependency (psychological, physical or both),
- its systematic use determines the coexistence of the individual with society and is in conflict with socially acceptable conventions and set of values,

- its abuse causes breakdowns of social relationships in micro, mezzo and macro-structural levels and the degree of disintegration of social relationships appears in the form:
 - g) simple – school or work failures, loss of feeling of solidarity with his closest people,
 - h) asocial - socially unhealthy behavior, which still is not punishable in the wording of the Criminal Code,
 - i) antisocial – crime.

Drug-related crime was penalized in the CR until the end of 2009 according to four provisions of Criminal Code no. 140/1961 Coll., as the offences of unauthorized manufacture and possession of narcotic and psychotropic substances and poisons pursuant to Sec 187, Sec 187(a) and Sec 188 of the Criminal Code, and as the offence of propagation of drug use pursuant to Sec 188(a) of the Criminal Code. The new Criminal Code no. 40/2009 Coll., effective as of 01 January 2010, has brought new provisions on drug-related offences, which are derived to a certain extent from former definitions; nevertheless they also contain important changes. Our research takes up career criminal offenders lawfully convicted of offences pursuant to Sec 187 and Sec 187(a) of the Criminal Code in the years 2002 and 2003, whereas the data on their criminal career was attained in September 2008. For this reason and for our purposes, we left out the new penal legislation, because the examined part of the criminal career of the offenders that we selected played out under the Criminal Code no. 140/1961 Coll.

Drug-related offences represent in the long term around 1 % of all offences registered by Czech police. The proportion of persons convicted in the CR for drug-related crimes to the entire number of convicted persons over the past eight years amounts to 2%, and it was even lower in years prior to that. Despite this, it is not possible to trivialize the issue of drug-related crime. A characteristic feature of drug-related crime, as a so-called “victimless” crime, is high latency. One may assume that drug-related offences registered in official statistics are but a small part of the actually perpetrated drug-related crime. Aside from this, the drug-related offences pursuant to Sec 187, Sec 187(a), Sec 188 and Sec 188(a) of the Criminal Code represent just a small part of criminal activities relating to the basic problem, which is illegal drug use. In this context, one should consider no small number of offences committed under the influence of NPS (violent, sexual, property crime) and chiefly acquisitive offences. And finally drug-related crime is only one of a series of mutually relating socio-pathological phenomena that accompany illegal drug use (organized crime, truancy, domestic violence, prostitution, spreading the HIV virus and hepatitis, etc.). In these contexts it is not possible to underestimate even a relatively low number of registered cases.

Worldwide, illegal trafficking in NPS is one of the most profitable forms of illegal activity. Due to significant profits that come from distributing drugs, this activity brings with it also other forms of crime, either as an accompanying phenomenon (violent crime, money laundering...), or as a result of use of such accumulated funds (corruption, trafficking in weapons), whereas these phenomena blend in together. New groups of drug-related offenders appear, and these offenders also use new means and methods. Drug crime, mainly illegal trafficking of NPS, is one of the most serious and widespread crimes even within the framework of organized crime itself.

The concept of a criminal career is used for describing the beginning, continuation and end of criminal activities of the repeat offender. The need is emphasized to research problems relating to the fact of why and when persons begin committing crimes, why and how they continue committing crimes, why and if at all commitment of crimes is occurring more

frequently or in a more specialized way, as well as why and when persons stop committing crimes. In the concept of the criminal career, important events also have their place in the life of the individual and their effects, which may appear between the beginning and final phases of the criminal career and possibly interrupt its progress (ex. serving a punishment, marriage, aging of the offender, etc.). The term criminal career contains aspects of the development of individual crimes, thus anticipates the beginning, duration and possible end of committing crimes, attention is given to changes of criminal activity of the individual in time, which consequently enables aggregation of this data for groups of offenders. Research of the criminal careers concerns not just the criminal activity of individuals, but also groups, such as families, gangs, and communities.

The existence of a relationship between drug use and commitment of crimes is relatively richly described in professional literature. The character of this relationship however is far from being so clear. At the very least, it is not possible on the basis of existing findings to state absolutely that drug use would lead directly to committing a crime. Causality amongst the listed phenomena has not been proven. Their correlation rather comes from the fact that both depend on similar factors including socio-economic deprivation. Risk factors may be either indicators (symptoms) of antisocial behavior or its possible causes. That is, certain types of behavior may either reflect an anti-social tendency or be its cause or both. Drugs in this sense may symbolize a life style (and thus be indicative) or drug use may evoke antisocial behavior under its influence (and thus be causative). Criminal activity and drug use thus may enhance each other in the sense that persons from a deviant criminal environment are at elevated risk of developing drug problems, and persons with drug problems are on the contrary exposed to a higher risk of engaging in criminal activity.

Research from the area of criminal activity relating to drugs overlooks drug-related crime itself in a more narrow sense. The reason is the fact that the link between drugs and crime has a differing nature in this case – the context between drug use and crime here arises rather from the law than on a mutual influence of these phenomena.

The subject of the presented research was the criminal career of offenders, who in the years 2002 or 2003 were convicted for drug-related offences pursuant Sec 187 or Sec 187(a) of the Criminal Code. Both groups were researched separately and their consequent comparison was performed. We obtained anonymized records from the Penal Register on a total of 1,213 drug offenders. From this, the examined sample of 889 persons gained by random sampling formed over two-thirds of offenders convicted in the years 2002 and 2003 for an offence pursuant to Sec 187 of the Criminal Code. A complete group of all offenders, citizens of the CR convicted in the years 2002 and 2003 of an offence pursuant to Sec 187(a) of the Criminal Code was represented by 324 persons.

The criminal career of offenders convicted in the years 2002 or 2003 for an offence pursuant to Sec 187 of the Criminal Code (“Sec 187 Group”) may be briefly characterized according to the analysis of data in the Penal Register as follows:

- Approximately 28 % of the sample they were convicted for the first time between 15 and 17 years of age, 63 % by 20 years of age and 96 % by 30 years of age.
- Amongst men, there was significantly higher portion of those convicted for the first time between 15 and 17 years of age (29 %); between women of those convicted for the first time between 21 and 30 years of age (44 %).

- A total of 68 % of offenders were not even once convicted as a juvenile; significantly more of such offenders were between women (80 %).
- One third of the sample had the only one criminal record. On the contrary, about 44 % of the sample can be labelled as a multiple re-offenders (at least 4 convictions).
- There were significantly more women amongst persons convicted only once in a criminal career.
- At least once over the course of their criminal career, 56 % of offenders were convicted of a property offence (significantly more men), 22 % of a violent offence (significantly more men), and 3 % of a sexual offence.
- Amongst sentences imposed to individual offenders during the course of the entire criminal career to date, the largest proportion was a suspended sentence, which was imposed at least once to 84 % of offenders, followed by a prison sentence (47 %) and community service (33 %).
- Amongst offenders, 47 % had the experience of serving time in prison, of whom 43 % experienced this once and 83 % had at most three such experiences.
- Compulsory treatment was imposed at least once to around 10 % of offenders.
- Approximately 3/4 (three quarters) of the sample were convicted for drug offence just once; on the other hand only 3 % of the sample were convicted for drug offence more than 3 times. So we cannot speak about the widespread type of multiple special re-offender, at least in terms of reconvictions.
- Nearly a third of the offenders were convicted in their criminal careers only for drug-related offences, of whom 91 % only once.
- There was a significantly higher proportion of women amongst persons convicted exclusively of a drug-related offence.
- Between those with convictions exclusively for drug offences there were significantly higher proportion of people, who were for the first time convicted between 21 and 30 years of age (45 %), on the other hand between offenders committing different offences there was significantly higher proportion of those with first conviction in the lowest age category of 15 to 17 years (juveniles) – 34 %.
- 20 % of the sample have conviction for the drug offence as a first conviction of their criminal career that has subsequently continued.
- Approximately one half of the sample was convicted for drug offence for the first time between 21 and 30 years of age. There is also quite high portion of those convicted for drug offence for the first time in an early age – 34 % by 20 years.

The criminal career of offenders convicted in the years 2002 or 2003 for an offence pursuant to Sec 187(a) of the Criminal Code (“Sec 187(a) Group”) may be briefly characterized according to the analysis of data in the Penal Register as follows:

- Nearly half of the offenders in the sample commenced their criminal activity by the age of 20 and 94 % of all offenders commenced their criminal career by the time they were 30. A full fifth of offenders were first convicted as juveniles.
- Nearly three-quarters of offenders were convicted of a drug-related offence only once. The proportion of offenders in whose criminal career there appeared a higher number of convictions for drug-related crime (5 – 10 x) did not even reach 5 % altogether.
- Offenders who were also convicted for other than drug-related crime had a statistically much longer criminal career – they were a large majority in the group of offenders whose period between the first and most recent conviction was longer than 5 years.

- In the criminal careers of 103 offenders (32 %), there were no convictions for other than drug-related crime. For nearly half of the offenders (47 %) who were convicted also for other than drug-related activity, the most frequent crime outside of drug-related crime was theft. The crime of obstructing the execution of an official decision pursuant to Sec 171 of the Criminal Code was the most frequent crime outside of drug-related offences for 7 % of offenders, and the crime of bodily harm pursuant to Sec 221 of the Criminal Code for 4 % of offenders.
- A statistically significant difference as opposed to other offenders in the sample was found amongst those offenders who within the framework of their basic conviction were convicted as juveniles. These offenders over their criminal career to date also committed other than drug-related crimes much more frequently.
- The most frequent punishment in a criminal career of over half of the offenders was a suspended sentence. A quarter of offenders most frequently received as punishment a prison sentence. Another punishment that was the most frequently imposed sentence for a noticeable proportion of offenders (12%) is the sentence of community service.
- Roughly 30 % of offenders in the sample were to the date of gaining information convicted in their criminal career only once. Over half of the offenders (55 %) were convicted at the most three times. Recidivists with a number from 4 to 10 convictions formed 34 % of all offenders.
- Nearly a half of the examined offenders were convicted for a first time by the age of 20, and 94 % by the age of 30. A full fifth of offenders were convicted for a first time as juveniles (15-17 years of age). Over half the offenders were most recently convicted at an age of between 21 and 30, and another quarter of offenders finished their criminal career at an age of between 31 and 40.
- As for the period since the last conviction or release from imprisonment until the date of gaining information, only 5 % of offenders had this period longer than 5 years. On the other hand, a relatively significant number of offenders (around 20 %) continued in criminal activity until the end of the monitored period (i.e. the period since the last conviction or release from imprisonment reached a maximum of 2 years).

Within the framework of compiling results of the analysis of data extracted from the Penal Register, we also performed comparison of both examined groups (Sec 187 Group and Sec 187(a) Group) from the viewpoint of certain aspects of the criminal career. For comparing both research groups, no major differences were ascertained that would justify a claim that these two groups of offenders differ fundamentally from each other in terms of the course and structure of the criminal career. Nevertheless, certain statistically significant differences were found:

- In the Sec 187(a) Group there were significantly more offenders who during the course of their criminal career to date were not convicted even once as juveniles.
- Between offenders of Sec 187 Group there were significantly more of those who were convicted for the drug offence for the first time in low age - between 15 – 17 years (11 % - 4 %) and between 18 – 20 years (23 % - 16 %).
- As for the age of the first conviction there were significantly more of those convicted for the first time in low age 15-17 let (28 % - 20 %) a 18-20 let (35 % - 28 %) between offenders of Sec 187 Group, while between offenders of Sec 187(a) Group, there were significantly more of those convicted for the first time between 21 and 30 years (45% - 33 %).

- In the Sec 187 Group, there were significantly more offenders for whom a long period has passed since the last conviction or release from imprisonment (from over 5 and up to 7 years) to the date the information was obtained from the Penal Register.
- One interesting finding is that in the Sec 187(a) Group, there were significantly more offenders who had multiple experiences serving time in prison. In this group, there were 9 % of offenders serving time in prison 6x – 10x, whereas in the Sec 187 Group, only 2 % of offenders have the same frequency of experiences with imprisonment.

The Penal Register does not contain more detailed qualitative data on offenders. In consequence of this, it is possible to extract from it more a description of the history of the reaction of the criminal justice system to offences committed by individual offenders rather than a complete picture of their criminal careers, which would include possible explanation of their criminal behaviour. For this reason, we tried gaining additional information from court files. Of course these too regularly lack more detailed and reliable information on the life and circumstances of the accused. From the aspect of studying the criminal career of the offender, these are generally a usable source of qualitative information on the life of the perpetrator if they contain an expert opinion, which records the family and personal anamnesis and discusses the mental state of the offender.

Overall, we had the opportunity to examine 45 court files on 31 offenders, including 26 files on 17 offenders from the Sec 187 Group, and 19 files on 14 offenders from the Sec 187(a) Group. More detailed information on offenders in the form of expert opinions contained files concerning 8 offenders from the Sec 187 Group and also 8 offenders from the Sec 187(a) Group.

In regards to the small frequencies of analyzed information, it is possible to rather indicate certain more general conclusions – as it is listed in the applicable chapter. While conscious of this significant limitation, it is possible to state in unison with the findings gained by the analysis of data in the Penal Register that drug offenders, if they are not explicitly persons whose criminal act was just an exception, also commit frequent property crimes. And if the offender is characterized as a “drug re-offender” (i.e. a person who has committed drug-related offences repeatedly), both forms of monitored drug offences are mostly found in his/her criminal career, i.e. an offence pursuant to Sec 187 of the Criminal Code and an offence pursuant to Sec 187(a) of the Criminal Code.

The presented results indicate that as regards the course and structure of the criminal career, there are no fundamental differences between perpetrators of an offence pursuant to Sec 187 of the Criminal Code and perpetrators of an offence pursuant to Sec 187(a) of the Criminal Code. For instance, it cannot be concluded that offenders of Sec 187 Group are more dangerous (from a point of view of the course and structure of their criminal career) than those of Sec 187(a) Group, although these two sections of Criminal Code have criminalized different and differently serious types of behaviour (as indicated also by punishment rates, stated for these two offences by the Criminal Code).

The findings of our research rather provide support to the theory that committing drug offences, although their definitions are contained in different provisions of the Criminal Code, is simply a part of the wider social phenomenon, which is unauthorized handling of narcotic and psychotropic substances. Thus one cannot be surprised that in the criminal career of offenders, it is often possible to encounter both offences.

This conclusion also to a large extent dispels fears, relating to re-criminalization of possession of drugs “for personal use”, that the provision of Sec 187(a) of the Criminal Code will be regularly used to criminalize users, who would otherwise not come into contact with the criminal justice system.

Translated by: Marvel s.r.o.

Použité prameny

Seznam literatury

- Blatníková, Š., Netík, K.: Predikce vývoje pachatele. Praha: IKSP 2008.
- Blatníková, Š.: Paradigma kriminální kariéry. Trestněprávní revue, 3/2009, str. 75- 81.
- Blumstein, A., Cohen, J., Hsieh, P.: The Duration of Adult Criminal Careers. Pittsburg: Carnegie Mellon University, 1982.
- Blumstein, A., Cohen, J., Roth, J. A., Visher, C. A. (Eds): Criminal Careers and „Career Criminals“. Washington: National Research Council, National Academy Press 1986.
- Buchanan, J., Young, I.: The War on Drugs - a war on drug users? Drugs: Education, Prevention and Policy, Vol. 7, No. 4, 2000 str. 409-422.
- Byqvist, S., Olsson, B.: Male Drug Abuse, Criminality and Subcultural Affiliation in a Career Perspective. Journal of Psychoactive Drugs, Vol. 30(1), 1998, str.53-68.
- Carpentier, C.: Drugs and crime – a complex relationship. Drugs in Focus 16, EMCDDA, Lisabon 2007.
- Cejp, M. a kol.: Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti. Praha: IKSP 2009.
- Farrington, D. P.: Criminal Career Research: Lessons for Crime Prevention. Studies on Crime and Crime Prevention 1, 1992.
- Farrington, D. P.: Criminal Career Research in the United Kingdom. British Journal of Criminology, Vol. 32, No. 4, 1992 str.521-536.
- Farrington, D. P. (ed.): Integrated developmental and life-course theories on offending. London: Transaction Publishers, 2008.
- Ghodse, H. (ed): International Drug Control into the 21st Century. Padstow: Ashgate Publishing, 2008 .
- Hartl P.: Psychologický slovník. Praha: Budka 1993.
- Janík A, Dušek K.: Drogy a společnost. Praha: Avicenum 1990.
- Kalina, K. a kol.: Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí. Praha: Filia Nova 2001.
- Kinnunen, A.: The Criminal Career and Socio-Economic Status of Drug Offenders. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy 2002.
- Marešová, A. a kol.: Drogy a vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy. Praha: IKSP 2003.
- McNeill, F., Weaver, B.: Changing Lives? Desistance Research and Offender Management. Glasgow: The Scottish Centre for Crime & Justice research 2010.
- McSweeney, Hough, M.: Drugs and alcohol. In: Tilley, N. (ed.): Handbook of Crime Prevention and Community Safety. Cullompton: Willan Publishing 2005.
- Natarajan, M.: Understanding the Structure of a Drug Trafficking Organization: A Conversational Analysis. In: Natarajan, M., Hough, M. (Eds): Illegal Drug Markets: From Research to Prevention Policy. Crime prevention studies, Volume 11, 2000, New York: Criminal Justice Press.
- Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha: ASPI Publishing 2007.
- Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v ČR. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, Koniasch Latin Press 1997.
- Piquero, A. R., Farrington, D. P., Blumstein, A.: Key Issues in Criminal Career Research. New York: Cambridge University Press 2007.
- Presl, J.: Jednoduchá řešení. Trestní právo, 4/1996 str. 17-20.

- Rozum, J., Kotulan, P., Tomášek, J.: Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných. Praha: IKSP 2008.
- Seddon, T.: Explaining the drug-crime link: theoretical, policy and research issues. Journal of Social Policy, Vol. 29, No. 1, 2000 str. 95-107.
- Soothill, K., Fitzpatrick, C., Francis, B.: Understanding Criminal Careers. Cullompton: Willan Publishing 2009.
- Sotolář, A. a kol.: Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení. Příručky MS ČR, svazek 65. Praha: Institut vzdělávání MS ČR 2002.
- Stevens, A., Trace, M., Bewley-Taylor, D.: Reducing drug-related crime: an overview of the global evidence. Report 5. Witley: The Beckley Foundation Drug Policy Programme 2005.
- Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck 2004.
- Trávníčková, I.: Hazardní hry a drogy jako potenciální zdroj organizovaného zločinu. Praha: IKSP 1996.
- Trávníčková, I., Zeman P.: Možnosti trestní justice v protidrogové politice I. Praha: IKSP 2007.
- Urban, E.: Toxikománie. Praha: Avicenum 1973.
- Vůjtěch, J. a kol.: Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů ČR v horizontu roku 2000. Praha: IKSP 2001.
- Velký sociologický slovník. Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum 1996.
- Zeman, P.: Drogové trestné činy podle trestního zákoníku v kontextu formálního pojetí trestného činu. Sborník z mezinárodní konference Dny práva 2009, pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity. Brno: Masarykova Univerzita 2009, str. 1029-1042.

Další zdroje:

Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti na území ČR v roce 2004 (ve srovnání s rokem 2003). Praha: MV ČR 2005.

<http://www.mvcr.cz>

<http://portal.justice.cz>

<http://www.emcdda.europa.eu>

<http://www.biotox.cz>

Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality

Autoři: Ivana Trávníčková
Petr Zeman
Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, Praha 5
Určeno: Pro odbornou veřejnost
Tiskárna: Vydavatelství KUFR s.r.o.
Naskové 3, Praha 5
Dáno do tisku: listopad 2010
Edice: Studie
Vydání: první
Náklad: 200 ks

www.kriminologie.cz

ISBN 978-80-7338-101-1